

אירוע ד' – מות המנוחים ואליד אבו סאלח ועימאד גנאים

בסכנין ביום 02.10.00

רקע

1. חוות הדעת תעסוק בבחינת מעורבותו של גיא רייף (להלן – רייף) במותם של המנוחים ואליד אבו סאלח ועימאד גנאים ובפציעתם של חמזה אבו סאלח ו-עלא גנאמה, כולם צעירים תושבי סכנין (להלן, בהתאמה: ואליד, עימאד, חמזה ו-עלא), שנפגעו ביום 02.10.00.
 2. לפני סקירת פרטי האירוע, להלן מספר נתוני רקע הרלבנטיים לפרשה.
 3. תחנת משגב (להלן – התחנה) ממוקמת במרחב הגליל השייך למחוז הצפוני במשטרת ישראל. רייף קיבל את הפיקוד על התחנה חודשים ספורים בלבד עובר לפרוץ אירועי אוקטובר.
 4. באותה העת שימש יהודה סלומון, כמפקד מרחב הגליל באותה העת (להלן – סלומון, הממ"ר), קצין האג"מ המרחבי היה ירון מאיר (להלן – מאיר) ואת תפקיד קצין המבצעים מילא איתן רו (להלן – רו). להשלמת התמונה יצויין, כי על המחוז הצפוני פיקד אז ניצב אליק רון (להלן – רון, הממ"ז) וקצין האג"מ המחוזי הכפוף לו היה דב לוצקי (להלן – לוצקי).
 5. צומת תרדיון נמצא על כביש 805 בסמוך לעיר סכנין ובתחומי גזרת משגב (להלן – הצומת). בציודו האחד של הצומת גבעה גדולה ועליה ממוקם איזור התעשייה תרדיון (להלן – איזור התעשייה). המפעל הסמוך ביותר לצומת, במרחק של מאות מטרים בלבד ממנו, הינו מפעל פטרוס המשמש לייצור זכוכית (להלן – המפעל), ובחצרו המגודרת ניצבים שני מיכלים גדולים המכילים מימן וחמצן.
 6. ביום 02.10.00, בשעות הבוקר, החל ציבור גדול של צעירים תושבי סכנין להתפרע בצומת. ההתפרעות ארכה שעות ארוכות, ובמהלכה, בשעות הצהריים, עלו חלק מאותם צעירים על הגבעה.
- קצין הבטחון של המועצה המקומית משגב, יפתח צדוק (להלן – צדוק), שהבחין בצעירים העולים, הזעיק בקשר המשטרה את רייף, שהיה בדרכו חזרה לתחנה, לאחר שמעורבותו בהתפרעות קשה שארעה בצומת לוטם (אירוע לוטם) נסתיימה. רייף, שהיה מלווה בשוטר מוסא גדיר (להלן – גדיר), הגיע למפעל בנסיעה מהירה, זמן קצר לאחר הקריאה.

בין רייף לבין המתפרעים התפתח עימות, לו היו עדים צדוק וגדיר וכן מספר עובדים במפעל. במהלכו של עימות זה ירה רייף תחמושת "אלפה" (אמצעים לפיזור המון) שהייתה ברשותו: גז וכדורי גומי, וכשתחמושת זו אזלה, ירה כדורים חיים בנשקו האישי מסוג M-16 (להלן – **אירוע פטרוס**).

במקביל לעימות זה נמשכו המהומות בצומת, במהלכן הגיעו למקום, בשלבים שונים, כוחות רבים של משטרת ישראל. במסגרת הניסיונות לפיזור התפרעות זו, עשו חלק מאותם כוחות שימוש באמצעי פיזור ואף ירו תחמושת חיה.

עובדות רלבנטיות נוספות הנוגעות לאירועים שקדמו ליום 02.10.00

7. פרוץ אירועי אוקטובר אילץ את משטרת ישראל להתמודד באמצעות כוח אדם חלקי ביותר, רובו בלתי מיומן, ותוך מגבלת מחסור עצום באמצעים לפיזור המון, עם התפרעויות אלימות ביותר מצד הציבור הערבי, שהתרחשו במקביל במספר גזרות.

8. עובר לאירועים נערכה על ידי ירון מאיר, כאמור – קצין האג"ם של המרחב, פקודת "קסם המנגינה" שנועדה להסדיר דרכי התמודדות עם מצבי התדרדרות בטחונית בתחומי הקו הירוק, כתוצאה מהסלמה בשטחי איו"ש, אם וכאשר יוכרז על הקמתה של מדינה פלסטינאית. הפקודה האמורה התייחסה לכח האדם אותו יש לקצוב למקומות שונים במרחב הגליל וכן קבעה סדרי עדיפויות שונים להגנה על מקומות אלה. בפקודה זו הוגדר איזור התעשייה כ"קו אדום"¹.

9. ביום 01.10.00 ידעה גזרת משגב התרחשויות אלימות רבות. בין היתר כללו התרחשויות אלו גם התפרעות חמורה בצומת התרדיון, שבמהלכה – לפי חלק מעדויות השוטרים שנכחו במקום – אף נורו יריות כלפי כוחות הבטחון².

עוד יש לציין, כי ב-02.10.00, במהלך שעות הלילה, נכנסו אלמונים למפעל, עברו את הגדר המקיפה אותו והשליכו אבנים לתוכו, תוך גרימת נזק רב לרכוש³. הנזקים נתגלו כבר למחרת בבוקר, עת הגיעו עובדי המפעל למקום⁴.

10. בעיצומם של אירועי יום 01.10.00, לאחר האירוע בצומת מסלחית בו היה מעורב רייף, העביר הממ"ר את האחריות לפיקוד הגזרה למאיר.

¹ ר' עמ' 7 לפקודת קסם המנגינה: במידה ותתרחשנה הפרות סדר בגזרת משגב, הקווים האדומים הם... וכניסה לאיזור התעשייה תרדיון".

² ר', למשל, עדות יקי עובד, מפקד יס"מ גליל בפני אוספי החומר.

³ ר' הודעתו של יפתח צדוק בפני אוספי החומר. לדבריו שם, עזבו המתפרעים את המקום רק לאחר שהבחינו ב"אור הכחול" של כוחות הביטחון.

⁴ לעובדה זו נודעת משמעות נוכח גרסת רייף לפיה פעל (בין היתר) לשם הגנה על המפעל.

11. בלילה שבין ה-01.10.00 לבין ה-02.10.00 נערכו ישיבות במרחב הגליל, בהן השתתף גם רייף, ובמהלכן הוחלט לבקש תגבור לגזרת משגב, וזאת לאור האירועים הקשים שהתרחשו ביום הקודם. עם זאת, עולה מהראיות בתיק, כי גם בשלב זה לא עוכלו עד תום עוצמתן והיקפן של ההתפרעויות ויכולת המשטרה להערך אליהן⁵.

קביעות ועדת אור

12. לאחר שהעיד בפעם הראשונה בפני הועדה, הוזהר רייף כי ממצאיה עלולים לפגוע בו. ואכן, בדו"ח הסופי מטעמה, מצאה הועדה כי פרטי האזהרות הוכחו. להלן יובאו במלואם החלקים הרלבנטיים לענייננו מתוך ממצאי דו"ח הועדה:

"...259. פרט האזהרה הראשון שהופנה אל רב פקד גיא רייף, מייחס לו, כי:

"נהג, באורח חוזר ונשנה, להגיע לזירות של אירועי הפרות סדר לבדו או בלוויית שוטר בודד, בלא שיש עימו אמצעים הולמים, בין בכוח אדם ובין באמצעים לפיזור הפגנות, לצורך התמודדות עם האירועים הנדונים. הדברים אמורים ביום 1.10.00 באירוע שהיה בצומת מסלחית, וביום 2.10.00 באירועים שהיו באזור צומת לוטם ובסמוך לאזור התעשייה תירודיון. בכך, לא הפעיל את שיקול הדעת המצופה ממפקד בתפקידו ובדרגתו, ויצר סיכון בלתי סביר להסלמה באירועים אלה, סיכון אשר התממש בכך שבכל אחד מן האירועים עשה שימוש בירי של אש חיה.

...264. תרחיש דומה והתנהגות דומה של רב פקד רייף התממשו באירוע פטרוס, סמוך לאירוע בצומת לוטם, באזור התעשייה תרדיון. כזכור, בדרכו חזרה מלוטם, קיבל רב פקד רייף קריאה מצדוק יפתח, קצין הבטחון במועצה האזורית משגב, שעל תוכנה המדויק יש גרסאות שונות, אך עיקרה הוא כי צעירים עולים על מפעל פטרוס. רייף הגיע למקום בלוויית השוטר ג'דיר, בלי שהזעיק למקום כוחות נוספים כלשהם. בהגיעו למקום התקדמו השניים, ביחד עם יפתח, כ-30 מטר לכיוון דרום-מזרח ורק אז ראו את הצעירים והאחרונים ראו אותם. הצעירים היו אז במרחק 80-100 מטר מהם. משהבחינו הצעירים בשוטרים החלו להשליך אבנים לעברם והחל להתפתח עימות קשה שבמהלכו ירה רייף ירי באש חיה לכיוון הצעירים. מכלול חומר הראיות הנסיבתיות שבפנינו מצביע לכאורה על כך, כי הירי שביצע רייף הוא שפגע במנוחים וליד אבו סאלח ועימאד גנאים, וגרם למותם. באירוע זה ובטענות רייף לגביו דנו בהרחבה בדין וחשבון זה. בין היתר קבענו, כי נסיעתו של רייף לאזור התרדיון, כשהוא וג'דיר לבדם, כדי להתגבר על הצעירים העולים על פטרוס (כפי שתואר בפניו המצב, אם כי לא זה בדיוק היה המצב בפועל), היתה החלטה שגויה.

265. נמצא, כי הן באירוע מסלחית, ביום 1.10.00, והן באירועי צומת לוטם ומפעל פטרוס, ביום 2.10.00, הגיע רייף לזירת האירועים בלוויית שוטר בודד, בלא שיש עימו אמצעים הולמים, בין בכוח אדם ובין באמצעים לפיזור הפגנות. כך פעל בלי שדאג להזעיק עזרה או להפנות כוחות לזירות האירועים, כפי שנתבקש בנסיבות העניין. בהתנהגותו זו לא הפעיל רייף שיקול דעת, כפי שמפקד בתפקידו ובדרגתו חייב להפעיל,

⁵ כך, על פי עדויותיהם של קצינים בכירים רבים וביניהם מפקד המרחב.

ויצר סיכון בלתי סביר להסלמה באירועים אלה, סיכון אשר התבטא בכך שבכל אחד מן האירועים האמורים עשה שימוש בירי של אש חיה. המסקנה היא, אפוא, כי הוכחו עובדות פרט האזהרה הראשון."

"266. בפרט האזהרה השני מיוחס לרב פקד רייף, כי:

ביום 2.10.00, באזור התעשייה תירודיון, נקלע למצב אותו היה יכול למנוע, בו הוא מתעמת עם עשרות צעירים הזורקים אבנים. באותו אירוע, עשה שימוש, בין היתר, באש חיה לכיוון אותם צעירים, ללא הצדקה, ובכך גרם למותם של שני אזרחים ולפציעתם של אזרחים נוספים."

267. באירוע מושא האזהרה דנו בהרחבה במקום אחר. לבחינת האזהרה נחדד, בקצרה, את רכיביה השונים. הרכיב הראשון, הוא ההיקלעות למצב אותו היה יכול רייף למנוע. אכן, רייף היה יכול למנוע את המצב אליו נקלע. הוא הביא עליו מצב זה בהתנהגותו. הגעתו למקום עם השוטר ג'דיר בלבד, ללא אמצעים, בלא שהזעיק כוחות למקום וללא שהודיע למפקד הגזרה על נסיעתו למקום עקב קריאתו של צדוק יפתח, היתה פעולה שגויה. הרכיב השני הוא הירי לכיוון הצעירים. על פי מכלול חומר הראיות שבפנינו, כפי שניתחנו אותן במקום אחר, שוכנענו, כי קיימות ראיות נסיבתיות המצביעות לכאורה על כך כי הירי שביצע רייף הוא שפגע במנוחים וליד אבו סאלח ובעימאד גנאים, וגרם למותם, וכן גרם לפציעתם של אחרים. הרכיב השלישי, הוא היעדר הצדקה לירי. גם רכיב זה הוכח בפנינו. אמנם, נזרקו על רייף אבנים, אך בין זה לבין סכנת חיים ממשית ומיידית - רב המרחק. כפי שעמדנו בהרחבה בניתוח האירוע נשוא האזהרה, לא היה רייף מצוי בסכנת חיים מיידית וממשית אשר הצדיקה ירי של אש חיה. זאת ועוד. על פי הנסיבות העובדתיות בשטח בזמן האירוע, שוכנענו, כי עמדה לרייף האפשרות לעזוב את המקום. כך, משום שנסיבות המקרה מלמדות, כי כוונת הצעירים היתה לתקוף את רייף על ידי זריקת אבנים, בלי שהתכוונו לפגוע במפעלי תרדיון.

המסקנה, היא, אפוא, שרכיביה של אזהרה זו הוכחו."

... "271. הגענו למסקנה, כי הוכחו פרטים א', ב' וג' לאזהרה שנשלחה לרב פקד גיא רייף. הוכח, כי רב פקד רייף נהג, באורח חוזר ונשנה, להגיע לזירות של אירועי הפרות סדר לבדו או בלוויית שוטר בודד, בלא שיש עימו אמצעים הולמים, בין כוח אדם ובין אמצעים לפיזור הפגנות, לצורך התמודדות עם האירועים הנדונים, כי בכך לא הפעיל את שיקול הדעת כפי שמפקד בתפקידו ובדרגתו צריך להפעיל, ואף יצר סיכון בלתי סביר להסלמה באירועים אלה, סיכון שהתממש.

...

כן הוכח, כי ביום 2.10.00, באזור התעשייה תרדיון, נקלע רב פקד רייף למצב שאותו היה מסוגל למנוע, מצב של התעמתות עם עשרות צעירים הזורקים אבנים. באותו אירוע הוא עשה שימוש, בין היתר, באש חיה לכיוון אותם צעירים, ללא הצדקה, ובכך גרם למותם של שני אזרחים ולפציעתם של אזרחים נוספים...

התרשמנו מתכונות הנחישות המאפיינת את גישתו של רב פקד רייף לתפקידו במשטרה. עם זאת, דפוס ההתנהגות שלו באירועי אוקטובר הצביע על ליקויים מהותיים בשיקול דעת ועל יצירת סיכון בלתי סביר, פעם אחר פעם, לו ולזולתו. בשורה של אירועים עשה רב פקד רייף שימוש באש חיה, שלא לצורך. באחד האירועים התממש הסיכון הכרוך

בדפוס ההתנהלות המתואר ונגרמו תוצאות קשות של פגיעה בנפש. על רקע זה, ולנוכח מכלול העובדות שהובאו בפני הוועדה, סבורה הוועדה, כי אין ריף ראוי לשמש מפקד במטרה והיא ממליצה לשחררו מהשירות בה..."

13. מהאמור לעיל, עולה כי מסקנות הוועדה בקשר לאירוע פטרוס הינן, כי:
- א. ריף נהג באופן שגוי ונמהר בעצם הגעתו למקום האירוע דן, ללא אמצעים ומבלי לידע את את מפקדיו.
- ב. ריף ירה, ללא הצדקה, וגרם לפגיעות ולפציעות כמתואר לעיל.

14. בדו"ח הוועדה נקבע, בנוסף, כי:
- "אשר על כן, מסקנתנו היא, שראוי שהמחלקה לחקירות שוטרים תחקור את התנהגותו של ריף כדי להכריע אם יש מקום להעמידו לדין בגין מעשיו באירוע פטרוס..."**

15. קביעות הוועדה הינן במישור המנהלי. השאלה שתבחן על ידו, הינה האם ישנן בחומר החקירה שנאסף ראיות מספיקות לביסוס קביעות אלה במשפט פלילי, בו רמת הראיות הנדרשת לשם הוכחת האשמה גבוהה יותר.

16. נציין כבר עתה, כי הגענו לכלל מסקנה שישנן ראיות נסיבתיות לא מבוטלות המצביעות על כך שריף ירה לעבר שני המנוחים ושני הפצועים (להלן: הנפגעים) בעת שנפגעו, וקיים חשד סביר כי הירי שביצע הוא שגרם לפגיעות. עם זאת, ישנן מנגד ראיות המצביעות על כך שבעת הירי שביצע ריף, בוצע, במקביל, ירי של שוטרים אחרים לעבר הנפגעים. עדויות אלה מכרסמות בדיוטן של הראיות בדבר הקשר הסיבתי שבין הירי שביצע ריף לבין הפגיעות, עד כי נראה שבחומר הראיות מובנית אפשרות סבירה שמקור הפגיעה בנפגעים היה בשוטר או בשוטרים אחרים שלא אותרו. בהמשך נתייחס לנושא זה בהרחבה.

עמדת מח"ש

17. לאחר חקירה נוספת מטעמה וגביית עדויות רבות נוספות, קבעה מח"ש, כי אין די ראיות, שיאפשרו להוכיח במשפט פלילי, כי ריף גרם למות ההרוגים ולפציעת עלא גנאמה, אך קיימת הסתברות גבוהה, כי הוא זה שפגע בחמזה. כמו כן קבעה מח"ש, כי ספק הוא, אם הירי שביצע ריף היה בלתי מוצדק.

השאלות בבסיס חוות הדעת

18. שתי שאלות מרכזיות יש לבדוק לשם בחינת החלטת מח"ש בנוגע לשאלת העמדתו של ריף לדין פלילי:

הראשונה - האם הירי שביצע רייף הוא שהמית את שני המנוחים ופצע את שני האחרים. ההנחה שמקור הירי שפגע במנוחים הוא בשוטר אחר או בשוטרים אחרים מחייבת בחינה לנוכח העובדה, כי במקביל לאירוע פטרוס או בסמוך לו, התרחשה התפרעות אלימה בצומת הסמוך, שבמהלכה נעשה שימוש בירי אש חיה מצד כוחות הבטחון שהיו במקום וכן נעשה שימוש באמצעים אחרים לפיזור המון.

השניה - האם הירי שביצע רייף היה, בנסיבות העניין, מוצדק והאם ניתן לשלול על פי חומר הראיות את סבירות האפשרות שלרייף עומד סייג לאחריות פלילית ולו ברמה הנדרשת במשפט פלילי.

תוכן חוות הדעת

19. בחוות הדעת שלושה פרקים מרכזיים:

הפרק הראשון עוסק בעדויות הישירות לאירוע וסוקר את דברי המעורבים בו – הן תושבי סכנין שנכחו במקום, הן רייף והנלווים לו, וזאת על מנת לבדוק האם ניתן להסיק מגרסאותיהם קשר ישיר בין הירי אותו ביצע רייף לבין הפגיעה בהרוגים ובפצועים. **בפרק השני** נבדקה השאלה האם ניתן לשלול אפשרות לפיה שוטר אחר הוא שגרם לפגיעות.

הפרק השלישי עוסק בשאלה האם ניתן לשלול את הטענה לפיה הירי שביצע רייף היה, בנסיבות העניין, מוצדק והאם ניתן לשלול על פי חומר הראיות את סבירות האפשרות שלרייף עומד סייג לאחריות פלילית ולו ברמה הנדרשת במשפט פלילי.

פרק א' - ניתוח העדויות הרלבנטיות להשתלשלות אירוע פטרוס

עיקר העובדות הנוגעות להשתלשלות אירוע פטרוס

20. ראשיתו של האירוע בקריאה שהתקבלה מקב"ט המועצה האיזורית, יפתח צדוק, לגיא רייף, על כך שצעירים רבים "עולים" על מפעל פטרוס בשעות הצהריים של יום 02.10.00. על פי העדויות הגיעו רייף וגדיר למקום, לאחר נסיעה מהירה בכלי רכבו של הראשון. השניים חנו בסמוך למפעל, שם פגשו את צדוק וחברו אליו. לאחר מכן, הבחינו בצעירים שעל הגבעה. והצעירים הבחינו בהם והתקרבו אליהם תוך ידוי אבנים.

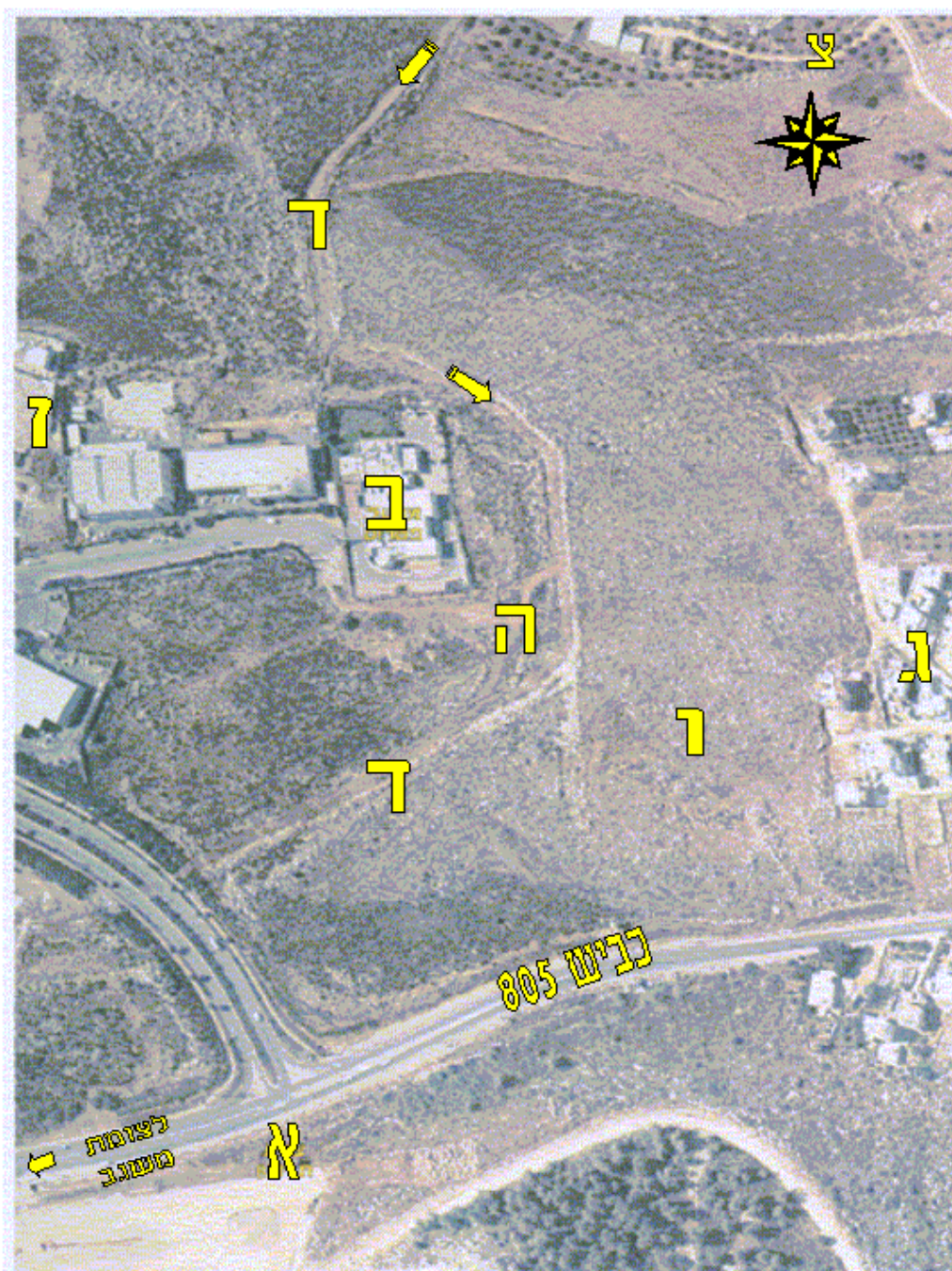
בשלב זה, התחיל רייף, כשגדיר וצדוק עומדים לצידו, לירות גז מרובה הפדרל שהיה ברשותו. לאחר זמן, נשבר הפין המחזיק בין שני חלקי רובה הגז, כך שלא ניתן היה לעשות בו שימוש.

או אז עבר רייף להשתמש בנשק מסוג M-16 שהיה ברשותו. באמצעות הרומה המותקן על הרובה ירה רייף לעבר הצעירים כדורי גומי, עד שאלה אזלו. לאחר מכן – ירה רייף כדורים חיים.

בשלב מסוים, כתוצאה מידוי האבנים לעברו נפגע רייף בעינו ובידו.

להלן – בפרק זה, יסקרו הראיות הנוגעות לאופן התרחשות האירוע שעל גבעת פטרוס ותבחן שאלת דיות הראיות שיש בהן כדי לבסס קשר סיבתי בין הירי שבוצע על ידי רייף לבין הפגיעות הרלבנטיות: מות עימאד וואליד ופציעת עלא וחמזה (להלן – הירי הפוגעני). כמו כן נתייחס לקביעות ועדת אור לעניין זה, כאשר אלה בנמצא.

21. לפני סקירת העדויות, מובא בזאת, לשם הנוחיות, תצלום האויר ששימש את ועדת אור :

מקרא:	א-צומת תרדיון	ב-מפעל "פטרוס"	ג-סכנין
	ד-"שביל הביוב" (החיצים מציינים את כיוון הגעתו של רייף)		
	ה-מיקומו של רייף בעת הירי	ו-מיקום ההרוגים	ז-אזור התעשייה

הממצאים הרפואיים לגבי המנוחים והפצועים

22. לדברי ד"ר יוסף אבו סאלח, הרופא שטיפל בשני המנוחים ובפצוע חמזה במרכז הרפואי חייאת שבסכנין, סמוך לשעה 13:30, הוא נתבקש להגיע למרכז הרפואי חייאת בסכנין בכדי לטפל באנשים שנפגעו במהומות באיזור. בתחילה הגיע למקום ואליד וכעבור עשר דקות הגיע אף עימאד. הוא ציין, כי בשל כמות גדולה של פצועים שנזקקו לטיפול – כ-30 איש במשך פרק זמן שבין חצי שעה לשעה - לא יכלו העובדים במקום להתפנות ולערוך רישומים מדויקים בקשר לאותם נפגעים ולטיפולים הרפואיים שניתנו, וכן מסר, כי לא ידוע לו אם כלל ניתן למצוא רישומים כאלה.

23. כמו כן העיד בפני הועדה פרופ' היס, שהגיש אף חוות דעת מטעמו. פרופ' היס לא ערך נתיחות בגופות או בדק אותן בעצמו, אלא ביסס מסקנותיו על מסמכים רפואיים, תצלומי המנוחים ותעודות הפטירה שהועברו אליו.

ואליד אבו סאלח

24. הראיות מצביעות על כך שהמנוח נפגע מקליע אש חיה, שנכנס ויצא מגופו.

25. לועדה הוגשה חוו"ד פתולוגית מטעם פרופ' היס⁶, המבוססת על תעודת פטירה, תצלומי המנוח ותצהיר מטעם ד"ר אבו סאלח. פרופ' היס ציין, כי נמצאו על המנוח פצע ירי בבטן השמאלית התחתונה, בקוטר 0.5 ס"מ, פצע ירי בעכוז בקו אחורי שמאלי ודימום בפי הטבעת. לדבריו, ממצאים אלה מתיישבים עם פגיעה של קליע קונבנציונלי⁷, כאשר סביר להניח כי הקליע חדר לבטן ויצא בצדו האחורי של הגוף⁸. את טווח הירי, לדבריו של פרופ' היס, לא ניתן להעריך.

26. ד"ר אבו סאלח העריך אף הוא, כי מותו של המנוח נגרם מירי של כדור קונבנציונלי. יש להעיר, כי בתצהיר שהוגש לועדה מטעמו של ד"ר אבו סאלח, נרשם כי לא נמצא פצע יציאה בגופו של ואליד. כשעומת על ידי הועדה עת נחקר על ידה בעניין זה, מסר כי לא חיפש פצע יציאה עקב הנסיבות הדוחקות (וזאת אף כי ציין בתצהירו כי אחת הסיבות לכך שהוא סבור כי מדובר בכדור "חיי" הינה העובדה, כי מקום יציאת הכדור לא נמצא). בהקשר זה חשוב להדגיש, כי הרופא החתום על תעודת הפטירה בבית החולים בנהריה, ד"ר מיכאל וייס, אזכר פצע יציאה "בעכוז מאחור" בתעודת הפטירה ובמסמך קבלת המנוח לבית החולים, שהוגשו כמוצגים לועדה⁹.

⁶ ר' מ/838.

⁷ נציין, כי המילה קונבנציונלי הוספה בכתב ידו של היס על פני חוות הדעת, במהלך הגשתה בפני הועדה.

⁸ מדברי פרופ' היס עולה, כי הוא התקשה לקבוע בודאות מהו כיוון מעבר הקליע.

⁹ ר' מ/943 ומ/944.

27. משפחתו של המנוח התנגדה בכל תוקף לנתיחה וזאת מטעמי דת¹⁰ ופרופ' היס לא ראה טעם בהוצאת הגופה מהקבר לצורך בדיקה חוזרת.

28. בהתחשב בחוות דעתו של פרופ' היס ובמסמך של הרופא שקיבל את המנוח בבית החולים בנהריה, נראה כי לא נותר קליע בגופו של המנוח.

עימאד גנאיים

29. לועדה הוגשה חוו"ד פתולוגית מטעם פרופ' היס, המבוססת על תעודת פטירה, תצלומי המנוח ותצהיר מטעם ד"ר אבו סאלח. על פי דברי פרופ' היס, על המנוח נראו פצע כניסת קליע מתחת לארובת העין הימנית ופצע יציאת קליע בצדו האחורי של הראש. לדבריו, מותו של המנוח נגרם כתוצאה מנזק חמור למוח בעקבות מעבר אותו הקליע, שסביר להניח כי היה קונבנציונאלי ובעל מהירות לוע גבוהה. משפחת המנוח התנגדה לנתיחת הגופה.

יוער, כי בעוד שבחוות הדעת הכתובה מסר פרופ' היס, שסביר להניח כי בהעדר תוצאות נתיחה או בדיקת רנטגן, בדיקת הגופה אחרי הוצאתה מהקבר תאושש את ההערכה לגבי סוג הקליע שגרם למוות¹¹, הרי שבפני הועדה מסר פרופ' היס כי אינו רואה דרך להוסיף על הנתונים שקיימים באמצעות בדיקה כאמור ואין לו נתון המאפשר לקבוע כי אם תוצא הגופה "ימצא דבר חשוב".

30. גם משפחתו של מנוח זה התנגדה מטעמי דת לנתיחת גופתו¹².

חמזה אבו סאלח

31. לפי תעודה רפואית שהוגשה לועדה נפגע חמזה בשוקו השמאלית, והאבחון שנעשה בבית החולים נהריה, שבו טופל, מלמד כי מדובר בפצע ירי. אליבא דד"ר אבו סאלח, מדובר בקליע "אש חיה"¹³. עם זאת, מחוות דעת שנערכה על ידי פרופ' היס ומעדותו בפני הועדה, עולה, כי הוא אינו יכול לשלול כי מקור הפגיעה הינו קליע גומי. כן קבע פרופ' היס כי לא ניתן להעריך את טווח הירי.

32. כן עולה מהמסמכים הרפואיים, כי מגופו של חמזה הוצאו בזמן הניתוח רסיסי מתכת, שיתכן כי בדיקתם היתה יכולה ליתן מענה באשר לסוג הקליע. בהשלמת חקירה שנערכה לבקשת צוות הבדיקה, שוחחו חוקרי מח"ש עם חמזה ומצאו כי הרסיסים הועברו לרשותו. חוקרי מח"ש ביקשו מחמזה לקבל לידיהם הרסיסים לצורך בדיקתם, אך לאחר מספר

¹⁰ ר' הודעת מחמד אבו סאלח מיום 2.10.00.

¹¹ ר' מ/837.

¹² ר' הודעת סמיר גנאים מיום 02.10.00.

¹³ ר' דבריו בפני הועדה והתצהיר מטעמו.

שיחות שנערכו עימו, מסר חמזה, כי אימו זרקה אותם. בנסיבות אלה לא ניתן היה לבצע בדיקה זו והספק לגבי סוג הקליע נשאר בעינו.

עלא גנאמה

33. בטופס הקבלה של עלא לבית החולים נהריה נרשם כי "הפצוע הגיע לאחר פגיעת קליע גומי", אך ישנו תיקון בכתב יד על המסמך, בו נכתב כי מדובר בפגיעת רסיס/ים (shrapnel)¹⁴. בטופס סיכום האשפוז נרשם, כי עלא נפגע מתחת לקשת הצלעות הימנית ובשוק הימנית, מתחת לברך, מפגיעת רסיסים.

בנסיבות אלה ישנו קושי להעריך אם עלא נפגע מירי אש חיה או שמא מקור הפגיעה מכדור גומי. יצוין כי עלא מסר בהודעתו בפני אוספי החומר, כי נפגע מ"גולות גומי".

סיכום הראיות הפורנזיות לעניין פגיעות המעורבים

34. מן הראיות שנסקרו לעיל, נראה כי יש יסוד סביר לחשד ששני המנוחים נפגעו מירי קליע קונבנציונלי, היינו אש חיה. עם זאת, לאור דברי פרופ' היס לפיהם "הפגיעות מתייבשות" עם קליע חי או "סביר להניח" שהקליע היה קונבנציונלי, נראה כי אין בראיות הפורנזיות כשהן לעצמן כדי לבסס את החשד בראיות מספיקות על פי אמת המידה הנדרשת במשפט פלילי. הקושי הראייתי מתעצם נוכח העובדה שממצאי פרופ' היס התבססו על צילומים או על הערכות רופאים אחרים, מבלי שרופא משפטי ביצע את הבדיקות בעצמו, וכן לנוכח העובדה, כי לא נערכה בדיקה לאחר המוות לגופתו של עימאד, לאחר שבחוות הדעת הביע פרופ' היס צורך בכך (אף כי בפני הועדה חזר בו מדברים אלה). כאמור, הנתונים שהיו בפני פרופ' היס לא אפשרו להעריך מה היה טווח הירי ממנו נפגעו הנפגעים.

באשר לסוג הקליע שפגע בעלא, אף כי עולה מהמסמכים שהפגיעה היתה מרסיסים, לא נאספו ראיות לגבי טיבם של רסיסים אלה, וממילא לא ניתן היה להשוות בינם ובין מקור ירי אפשרי.

באשר לסוג הקליע שפגע בחמזה, כאמור לעיל, נערכה השלמת חקירה שתכליתה נסיון איתור אותם הרסיסים וקביעת סוגם. לצורך כך נערכה פניה לבית החולים ולחמזה עצמו. תוצאות ההשלמה העלו, כאמור, כי הרסיסים הועברו לחמזה והושלכו על ידי אימו, כך שלא ניתן היה לבדקם.

35. בנסיבות אלה, הבדיקות הפתולוגיות כשהן לעצמן אינן מספקות תשתית ראייתית מספקת לקביעה כי מקור הפגיעה בנפגעים הוא ירי אש חיה דווקא. בהמשך תיבחן השאלה אם

¹⁴ ר' מ/122.

קיימת תשתית ראייתית נסיבתית נוספת/אחרת, שניתן להסתפק בה כדי לקבוע מהו מקור הירי שפגע בנפגעים.

תמצית גרסת רייף

36. בתחילת הדברים, תובא, לשם הנוחות, תמצית גרסתו של רייף בפני הועדה בכל הנוגע להשתלשלות האירוע. יצוין כבר עתה, כי גרסתו של רייף הינה גרסה מתפתחת, שחלו בה שינויים בפרטים מהותיים בין חקירה לחקירה, ולכך תינתן התייחסות רחבה בהמשך. אולם, מפאת חשיבות גרסתו להבנת שאר העדויות, מן הראוי להביא את עיקריה כבר עתה.

37. לדבריו של רייף, לאחר האירוע בו היה מעורב בצומת לוטס, בהיותו חזרה בדרכו לתחנה, יחד עם השוטר מוסא גדיר, קיבל קריאה בקשר מקב"ט המועצה, יפתח צדוק. זה מסר לו, כי "עולים" על המפעל וביקש ממנו להגיע בדחיפות למקום. הוא נסע במהירות, בדרך עפר שעוקפת את צומת התרדיון¹⁵, החנה את רכבו בצד המזרחי של המפעל ופגש את צדוק. או אז ראה קבוצה של עשרות אנשים שמטפסים לכיוון המפעל ונמצאים במרחק של כ-100 מטר ממנו. כמו כן ראה עימות קשה בין שוטרים ומאות מתפרעים בצומת עצמו. הצעירים המשיכו לעלות והתקרבו אליו. הוא ניסה לירות לעברם, אך רובה הפדרל נשבר. לאחר מכן ירה כדורי גומי באמצעות נשקו האישי מסוג M-16 לעברם, אך אלה אזלו. אז עבר לירי חי.

לדבריו, בשלב מסוים היו המתפרעים, שחלקם רעולי פנים, במרחק של 10-12 מטרים ממנו, ויידו לעברו אבנים וברזלים, תוך צעקות "איטבח אל יהוד" והשמעת קללות. עקב התקיפה, נפגע בעינו ובידו. במהלך האירוע, הבחין בצעיר המתקרב לגדר המפעל.

לטענתו, ידע על הסכנות הטמונות בפגיעה במיכלים הנמצאים בחצר המפעל וכן ידע כי המפעל הותקף בלילה הקודם. לפיכך, כיוון את נשקו לרגליו של הבחור שקרב למפעל, ירה וראה אותו מדדה ומפונה מהמקום על ידי אחרים. טענתו היא, כי מלבד בחור זה, לא ראה נפגעים נוספים, ולאחר ירי זה נסוגו המתפרעים. לאחר תום האירוע, עזב את המקום וחזר, עם גדיר, לצומת התרדיון.

תיאור ההתרחשויות כפי שנמסר על ידי האזרחים הערביים שנכחו במקום

38. להלן יסקרו עדויותיהם של האזרחים הערביים שהיו על הגבעה בעת האירוע, תוך הפניה להתייחסות ועדת אור באשר אליהן, ככל שזו קיימת.

¹⁵ רייף וגדיר מסרו, כי לא עברו דרך הצומת לפני הגעתם למפעל פטרוס. עם זאת, מדברי שוטר תחנת גולן שהיה בצומת, וכן מאחת מגרסאות מפקד הכח בצומת, עטאללה, עולה כי רייף וגדיר עברו בצומת והשתהו שם לפני שעלו לפטרוס. למרות זאת, על פי חומר הראיות, אין לשלול כי מדובר בעצירה בצומת בשלבים מוקדמים יותר של היום, שכן רייף פקד את הצמתים בגזרה עובר לאירוע במסגרת תפקידו.

חאמד אבו סאלח

39. עד זה, יליד 1983, מסר מספר גרסאות: תצהיר, הודעה בפני אוספי החומר, עדות בפני ועדת אור והודעה בפני חוקרי מח"ש. כמו כן ערך העד שחזור במקום. גרסתו של עד זה נוגעת, בעיקר, לנסיבות מותו של ואליד.

40. תמצית דברי העד

מהתצהיר שמסר, עולה התמונה הבאה: לדברי העד, עת הגיע לצומת, בסמוך לשעה 12:00, היו במקום 50 צעירים ובמרחק 150 מטר מהם עמדו שוטרים וכוחות בטחון. השוטרים ירו כדורי גומי וגז מדמיע והצעירים יידו אבנים, אך הוא עצמו לא עשה כן. הוא עלה על הגבעה, לאחר שנאמר לו כי אחיו הקטן נמצא שם. על הגבעה היו 15-20 איש. מתחת לבנייני המפעל, במרחק של 100 מטרים מהצעירים עמדו שוטרים. הצעירים ניסו ליידות אבנים כלפי השוטרים, אך אלה ירו כדורי גומי ולאחר מכן אש חיה. אחד השוטרים שהיה שם, טען כלי נשק ומדי פעם היה מוסר אותם לשוטר הנוסף. הצעירים על הגבעה היו במקומות מרוחקים ביניהם והשוטר היה יורה לכל הכיוונים, ובנוסף: **"היו שוטרים נוספים שתפסו עמדות במקומות אחרים על הגבעה"**.

לדברי העד, הוא היה במרחק של 30 מטר מהמקום בו נפגע חמזה ברגלו השמאלית. הצעירים שניסו להגיש לו עזרה לא יכלו לעשות כן, עקב הירי שהמשיך ללא הפסקה. כאשר הצעירים פינו את חמזה, עמד העד ליד ואליד אבו סאלח. העד אמר לואליד שירדו מהגבעה, והתחיל לזחול כלפי מטה.

ואז:

"ואליד הסתובב וניסה לרדת ותוך כדי כך נפגע באיזור המותן מכדור שירה עליו אותו שוטר".

העד ניסה להרים את ואליד, אך לא הצליח ולא יכול היה להושיט לו עזרה. לדבריו נפגע ואליד בסביבות 13:45, כאשר הפינוי ארך כ-15-10 דקות עד העברתו לכביש הראשי, שם נאסף על ידי אמבולנס ונלקח למרכז הרפואי חייאת.

בפני אוספי החומר חזר העד על עיקרי גרסתו הראשונה והוסיף, כי השוטרים עמדו במרחק של כ-20 מטר מגדר המפעל, וכי השוטר היורה ירה גז וגומי, תוך שהוא נעזר בשוטר השני ולאחר מכן עבר לירי חי (וזאת הוא יודע, על פי השוני בקול ואופן "חיתוך" הסלעים על ידי הכדורים). עוד ציין, כי שעת פציעתו של חמזה הייתה 13:20 – 13:30. בעת הפגיעה, היה חמזה במרחק של 150-200 מטרים מהשוטר, 5-8 מטרים מעימאד ו-10-15 מטרים מואליד.

לדבריו שם, לאחר שהשוטר ירה לכיוון עימאד (עניין שלא הוזכר בתצהיר) אמר לואליד שירדו. ואז :

"התחלנו לרדת מהגבעה, כאשר אני יורד וואליד נמצא בצד שמאל שלו וקצת מאחורי. בזמן ירידתנו... כאשר אנחנו מכופפים את הגב שלנו הוא נפגע סמוך קרוב למותן בצד האחורי של הגוף..."

לדבריו של העד, לאחר פינוי וואליד מהמקום, עלה על הגבעה על מנת לקחת את כיסוי הפנים בו השתמש וואליד, וכשירד, ראה מספר צעירים יורדים עם פצוע נוסף, שהתברר כעימאד. היה זה כ-10 דקות לאחר פציעת וואליד.

בפני הועדה, מסר העד כי אותו שוטר כיוון את הנשק לעבר וואליד ופגע בו :
"כשואליד התחיל לרדת השוטר לאחר שהוא ירה קודם לכיוון השני, הסתובב וכיוון אליו ופגע בו."

לשאלת כב' השופט אור, כיצד הצליח להבחין באופן בו ירה השוטר אם בשלב זה ירד מהגבעה (כך, שפניו היו לכביש) אומר העד, כי ירד לפני וואליד והמשיך להסתכל עליו וואליד : **"היה במקביל אליי וכשירד נפגע במוותנו מאחור"**.

העד הבהיר, כי :
"אני ראיתי אותו כשהוא מכוון אלינו. אני לא יכול לקבוע האם הוא ירה עלינו. כשהוא כיוון, הוא פגע בואליד".

לדבריו, נמשך הירי בעת הורדת וואליד. כמו כן טען (בניגוד למשתמע מתצהירו) כי על הגבעה לא היו שוטרים נוספים¹⁶.

בהודעתו בפני מח"ש, תיאר העד את פגיעתם של חמזה וואליד במילים הבאות :
"השוטר ירה עם הכוונת לכל הכיוונים. ואז ראינו מישהו שהיה בערך מרחק של חמש עשרה או עשרים מטר ממני שצעק ותפס את הרגל וראיתי שירד לו דם וזה היה חמזה אבו סלאח. אני קמתי עם עוד חברים שאני לא מכיר ותפסתי את חמזה. הוא כמעט התעלף כשראה את הפצע ואז כמה חברה לקחו אותו למטה לכביש ואני ליוויתי אותו כמה מטרים וחזרתי לאותו מקום שהייתי קודם... השוטר המשיך לירות גם כשלקחנו את חמזה לכיוון שלנו. ואז, אחרי שחזרתי ... אמרתי לואליד בוא נרד. אני לאט לאט התחלתי לרדת ותפסתי מקום אחרי סלע כל פעם שהשוטר ירה לכיוון שלי. וואליד לא הצליח לרדת ואני אמרתי לואליד שכאשר השוטר ירה לכיוון אחר שהוא ירד ישר. ואז וואליד התחיל לרדת. הוא היה מכופף וירד לכיוון שלי להתחבא מאחורי הסלע. פתאום אני הסתכלתי על וואליד ועל השוטר כי שניהם היו ולי וליד למטה והשוטר למעלה ואז ראיתי שהשוטר מכוון את הנשק לואליד או כלפינו. לא ידעתי אם זה כלפי או כלפי

¹⁶ יש לציין כי נוסח השאלה שהופנתה אליו היה – "האם פרט לשני השוטרים היו עוד שוטרים על הגבעה שם ליד המפעל?"

**ואליד. השוטר הסתכל עם הכוונת ופתאום שמעתי כמה יריות. אני לא יודע כמה יריות
כי היו גם יריות מלמטה מכיוון הצומת... באתי לעזור. הייתי במרחק ארבעה חמישה
מטרים ממנו...".**

בהמשך דבריו טען העד, כי הירי לא היה בצורות, כפי שטען בפני אוספי החומר, ואישר
בשנית, כי במקביל לירי שביצע רייף, היה ירי לעברו גם "מלמטה", ויתכן וירי זה היה ירי של
כדורים חיים. לדבריו:

**"אני לא זוכר אם ירו גם כדורי גומי. אבל היו יריות לכיוון שלנו מלמטה אני לא יודע מה
ירו מלמטה אם זה גומי או כדורים חיים".**

41. הערכת דבריו של העד

גרסת העד קושרת, במידה רבה, בין הירי שביצע רייף לבין הפגיעה בואליד. עם זאת, קיימים
קשיים בעדותו, אשר מחייבים התייחסות.

תחילה יצויין, כי העד מסר בגרסתו בפני מח"ש, שהובאה לעיל, כי במקביל לירי שנורה על
ידי רייף, היה ירי של כדורי גומי או אש חיה, "לכיוון שלהם" גם מכיוון הצומת. לדברים
נוספים אלה יש חשיבות רבה בבחינת הקשר הסיבתי בין הירי שביצע רייף לבין הפגיעה
בואליד.

בנוסף, יש לציין מספר קשיים נוספים בגרסת העד:

לטענת העד בתצהיר, כאמור, היו שוטרים נוספים שתפסו עמדות במקומות אחרים שעל
הגבעה אף כי בפני הועדה מסר העד, כי לא היו בנמצא שוטרים נוספים על יד המפעל.
כאמור, לשאלת הימצאותם של שוטרים נוספים בזירה חשיבות בגזרת שאלת הקשר הסיבתי
בין הירי שביצע רייף לבין הפגיעות. כמו כן הפער בין גרסאות העד יוצר קושי בהערכת מידת
הדיוק שבדבריו והיכולת לסמוך עליהם כראיה מספקת.

כמו כן, העד טען כי המתפרעים היו במרחק של 100-150 מטרים מרייף. גרסה זו עומדת
בסתירה לגרסאות רייף וגדיר, הנתמכות בדברי צדוק ועד נוסף, יובל ברקאי, עובד במפעל,
אשר תיארו כי המרחק בין רייף למתפרעים היה כ-30 מטרים. בנוסף, קשה ליישב את גרסת
העד בנוגע למרחק המתפרעים מרייף עם העובדה שעל פי חומר הראיות, נפגע רייף בפניו
מאבן שהושלכה לעברו.

שלישית, אמינות הטענה, כי עלה על הגבעה בשנית על מנת לאתר את חולצת ואליד, מוטלת
בספק. קשה להניח, כי אדם שנמלט מסכנת חיים ואך זה צפה בחברו נפצע באורח קשה מול
עיניו יחזור לזירה המסוכנת בשל סיבה כה פרוזאית.

בנוסף, סגנון התצהיר עליו חתם העד, דומה באופן בולט לתצהירים נוספים עליהם חתמו עדים נוספים תושבי סכנין שהופיעו בפני הועדה. לכך בוודאי קיימת חשיבות כאשר באים להעריך את משקל עדותו.

עוד ראוי לציין כי העד לא ציין בגרסאותיו המוקדמות, כי נפגע מירי כדור גומי בעת שהיה על הכביש והזכיר זאת רק בעת השחזור שערך עם מח"ש לאחר העדות בועדה, מהלך שיש בו כדי לעורר תמיהה נוספת.

כאמור, מדבריו של העד עולה, כי לא ניתן לשלול את הטענה כי ואליד נפגע על ידי אדם אחר מאשר רייף. בגרסת העד בפני הוועדה ציין העד, כי אינו בטוח כי רייף ירה לעבר ואליד, אף כי הלה כיוון נשקו אל שניהם:

"אני ראיתי אותו כשהוא מכוון אלינו. אני לא יכול לקבוע האם הוא ירה עלינו. כשהוא כיוון, הוא פגע בואליד".

לדברי העד, המקום בו נפגע ואליד מצוי בסמוך למעין גבעה קטנה, קרוב לצומת ולכביש. גם בגרסתו בשחזור, שהוקלטה, מציין העד כי נורו יריות כלפיו וכלפי יתר הסובבים אותו מצד הכביש:

"לגבי השוטרים האחרים. אנחנו מסתכלים עליהם והם יורים."

בהתחשב בדברי העד במח"ש, לפיהם בעת הפגיעה בואליד נתבצע ירי לכיוונם גם מכיוון הצומת, ובקשיים נוספים שפורטו, נראה כי אין בעדות זו כשהיא לעצמה משום ראיה מספיקה לקביעת קיומו של קשר סיבתי בין הירי שביצע רייף לבין מות ואליד. יודגש, כי אף הועדה עצמה לא ראתה בעדות זו משום ראיה ישירה שתספיק לשם קביעת הקשר בין הירי שביצע רייף לבין מות ואליד ועימאד, אלא ביססה מסקנותיה בדו"ח על ראיות נסיבתיות. לדבריה:

"אין ראיה ישירה לכך כי הירי שביצע רייף פגע במנוחים וליד אבו סאלח או בעימאד וגנאים, והוא שגרם למותם. עם זאת, קיימות ראיות נסיבתיות המצביעות לכאורה על כך כי קרוב לוודאי שהירי של רייף הוא שפגע בשני המנוחים אבו סאלח וגנאים והוא שגרם למותם".

אמנם הוועדה סברה שמדובר בעד אמין. עם זאת, לא נמצאה בדו"ח הועדה התייחסות לקשיים שפורטו לעיל, המחייבים בחינה באספקלרייה של בחינת תוצאות חקירה פלילית והערכת דיות הראיות שנאספו.

עלא הייבי

42. העד, ליד 1976, מסר תצהיר וכן הודעה בפני אוספי החומר של הועדה. כמו כן העיד בפני הועדה ונגבתה ממנו הודעה נוספת, על ידי חוקרי מח"ש. גם עם עד זה נערך שחזור במקום. גרסתו של עד זה נוגעת, בעיקר, לנסיבות מותו של עימאד.

בתצהירו, מסר העד את הגרסה הבאה :

לדבריו שם, סמוך לשעה 12:00, חיפש את עימאד. העד ירד לכניסה המערבית לסכנין שם התאספו אנשים רבים שהפגינו וביניהם היה עימאד. העד ראה שני שוטרים לבושים תכלת על הגבעה, מתחת למפעלים של איזור התעשייה, קרוב לבתים הקיצוניים של סכנין. המרחק בין השוטרים למפעלים היה רב. אחד מהשוטרים ירה על המפגינים - בעיקר כדורי גומי וכן ירה, פעמיים, גז והשני טען את הרובה. המרחק בין השוטר למפגינים היה כ-150 – 200 מטרים והם היו במקום גבוה בהרבה מהמפגינים. המפגינים ניסו לייזר אבנים על השוטרים, אבל בגלל המרחק הרב והעובדה שהשוטרים היו במיקום גבוה, האבנים לא התקרבו לשוטרים. שוטרים רבים, כ-20-30, שלבשו מדים בצבעים שונים, היו מרוכזים על הכביש הראשי בצומת. המרחק בינם לבין המפגינים על הגבעה היה בערך 400 מטרים. היו מפגינים גם על הצומת המוביל לסכנין. המרחק בין השוטרים שבצומת לבין אותם המפגינים היה כ-150 מטרים. השוטרים בצומת ירו כדורים וגז מדמיע. בסביבות השעה 13:00 ראה אדם ניגש אל השוטרים שעל הגבעה ונותן להם פלאפון. מייד אחר כך הם התחילו לירות אש חיה על המפגינים, שנסוגו לכיוון בתי סכנין. הכדורים שרקו וחלקם פגעו בסלעים ופירקו אותם. העד אף ציין כי ברשותו קליעים שאסף במקום.

לטענת העד, ראה את ואליד במרחק של 10-20 מטרים ממנו. ואליד ירד לסכנין וכדי להסתתר מהירי, נשכב מאחורי הסלעים. העד סיפר, כי ראה כי ואליד נורה במותן שמאל כשהוא שוכב על האדמה מאחורי הסלעים ואף שמע אותו צועק. לטענת העד, קרא לאנשים שיעזרו לחלץ את ואליד, אך כל הזמן הזה המשיכו היריות, ולמרות הנסיונות שלו ושל עימאד, לא הצליחו להגיע אליו.

רק כעבור כמה דקות, כאשר היריות לכיוון ואליד הופסקו, וכוונו לעבר מפגינים רחוקים ממנו, הצליחו אנשים לעלות מהכביש הראשי לגבעה ונשאו את ואליד מטה. מייד אח"כ התחילו השוטרים לירות שוב לכיוונו. בעת שהסתכל איך ואליד נלקח לכביש הראשי, ראה אמבולנס שעמד מאחורי השוטרים בצומת הכניסה לתרדיון. רק כעבור כמה דקות התאפשר לאמבולנס לעבור.

ואז :

"כעבור כ-10 דקות, כאשר הסתתרת עם עימאד מאחורי סלע גדול, שמעתי אדם מאחורי צועק. ראיתי שהאדם נפגע מכדור גומי. הוא הסתכל על עימאד ואמר לי שעימאד נפגע. אז ראיתי את עימאד יושב מאחורי הסלע, נשען עליו בגבו, דם נזל מאפו ומאוזניו והוא הסתכל מעלה."

לדברי העד, כשניסה להרים את עימאד, הרגיש שאצבעותיו נכנסות לחור בגולגולתו. העד צעק שעמאד נפגע וביקש שיביאו אמבולנס. השוטרים על הגבעה המשיכו לירות והיריות התגברו. האנשים ניסו לחלץ את עימאד אבל במשך מספר דקות לא הצליחו, כי הירי לא

פסק. אחד האנשים שניסו לחלץ את עימאד, ממשפחת אבו סאלח, נפגע ברגלו מירי כדור חי. לאחר כמה דקות נוספות, ראה שמספר אנשים הצליחו להגיע אל עימאד ולחלצו ונשאו אותו מטה.

בעדותו בפני אוספי החומר טען העד, בנוסף, כי מספר האנשים שהיו על הגבעה היה כ-20-15 וכי המרחק בין השוטרים לאיזור התעשייה היה 100-150 מטרים ובין השוטרים למפגינים כ-100-150 מטרים. לדבריו, ראה את השוטר פעם אחת על הסלעים שלפני שביל העפר שסמוך למפעל הקרוב ובפעם אחרת ראה, כי השוטר עבר את שביל העפר והתמקם על הסלעים. צבע העור של השוטר שעמד ליד השוטר שירה היה כהה מאוד וצבע עורו של השוטר שירה היה כהה פחות. אחד מהם טען והשני ירה. לדברי העד, כאשר הגיע לגבעה, נורו כדורי גומי והוא ראה כמה פעמים שנורה גז מדמיע.

כשעה לאחר שעלה לגבעה התחיל השוטר לירות אש חיה. העד ראה, כי מהסלעים לידו נתזו נתזים ואבנים קטנות. לדבריו, השוטר קילל את הנביא ואת המפגינים. האבן הקרובה ביותר לשוטר הגיעה למרחק של עשרה מטרים ממנו והראיה – השוטר לא ברח. הוא ירה אש חיה ולא הזהיר אותם.

בסביבות 13:00 – 13:30 צעק מישו מאחוריו, במרחק של מטר - מטר וחצי. איש זה נפגע בפניו, כנראה מכדורי גומי. בזמן הקריאה האמורה היה ליד עימאד. לאחר שהסתובב, אמר הבחור שעימאד נפגע באותן השניות. הסלע מאחוריו הסתתרו היה במרחק של 100-150 מטר מהשוטר, במדרון הקרוב לבתי סכנין. לדבריו, ראה משם את החצי העליון של המפעל הקרוב לסכנין וכן ראה בודאות את השוטר, מברכו ומעלה. לאחר שהבחור אמר שעימאד נפגע, העד הסתובב ומצא את עימאד פצוע.

לדבריו :

”אני חושב שהוא כבר היה מת. בזמן שהסתובבתי לראות את הבחור שצעק, שמעתי קולות ירי. כל הזמן היה ירי.”

לדבריו, השוטרים שעל הכביש לא ירו לכיוון האנשים על הגבעה :

”הם היו עסוקים באנשים שעל הכביש והשוטרים על הגבעה היו עסוקים עם האנשים על הגבעה.”

את הקליעים אותם מצא במקום מסר לעוה"ד שאהין מארגון עדאלה.

באשר לואליד, סיפר העד כי הסתתר בין הסלעים והיה במרחק של 10-20 מטרים ממנו ומעימאד. כאשר התחיל השוטר לירות ירי חי, התחיל ואליד לנוע לעבר הבתים. העד ראה אותו מאחורי סלע, צועק ואוחז בגבו, בצד שמאל, אך לא הצליח להגיע אליו בגלל האש. הוא נפצע כעשרים דקות לפני עימאד. לדברי העד, הוא ועימאד היו הקרובים ביותר לואליד והוא לא ראה אנשים אחרים ליד ואליד.

בפני הועדה, סיפר העד, כי כשהגיע למקום, היו שם שוטרים ומפגינים אחרים. השוטרים דיברו עם האנשים שנמצאו על הגבעה וצעקו עליהם. השוטרים היו במרחק 100 מטר ממפעל פטרוס. הוא ועימאד היו במרחק של 150 מטר מהשוטרים ולא היה אף אחד לפניהם. הוא (השוטר) לא הפנה את דבריו למישהו ספציפי, אלא צעק וקילל את כולם. העד הוסיף, כי הוא עצמו זרק אבנים, וזאת לאחר שהשוטר קילל את ההמון. גם עימאד זרק אבנים. כן ציין, כי:

"...פרט לעימאד אף אחד לא היה קרוב אלי, אך כשעימאד נפצע, הוא היה מאחורי."

העד מסר, כי אסף את התרמילים לאחר 4-5 ימים. חלקם נמצאים בביתו ואת יתרתם הביא לועדה. התרמילים היו מפוזרים על הגבעה, ובעיקר באיזור שבו נמצאו הוא וחבריו על הגבעה. לטענתו, עו"ד שאהין, לו מסר את התרמילים, החזירם אליו.

לשאלה האם הוא זוכר את כיווני הירי, השיב, כי כשהצעירים היו מפוזרים בערך באותו "קו מרחק" מהשוטרים, אחד משני השוטרים ירה, כיוון והספיק לירות על כולם. השוטר לא הזהיר את הצעירים ורוב דבריו היו קללות.

העד מסר גרסה גם **בפני מח"ש**. לדבריו שם, מצא את התרמילים רק באיזור שהיו בו נפגעים (וזאת בניגוד לדבריו הקודמים, לפיהם היו התרמילים מפוזרים על פני הגבעה). העד הוסיף, כי עלה למעלה וכ-20 מטר לפני המקום בו היה השוטר, מצא "משהו גדול" שנתן לועדה (כנראה הכוונה לתרמיל גדול במיוחד). העד הכחיש כי התרמילים נלקחו על ידו מהכביש ועמד על כך שמקורם בעיקר מהגבעה:

"אולי מישהו מהחברים שלי הביא קצת מלמטה והיו גם תרמילים מיום לפני כן כל מה שנאסף אני לקחתי. היו הרבה תרמילים. לקחתי לועדה תרמילים מכל סוג לא זוכר כמה היו שם, אבל היו גז, גומי וגם יותר גדול. כל זה היה בגבעה. אולי מישהו הביא מהכביש."

העד שלל את הטענה, לפיה מהמקום בו מסר כי עמד במהלך האירוע, אין אפשרות להבחין בבירור את השוטר או לשמוע בבירור את דבריו.

העד מסר, כי אינו זוכר אם היו יריות מלמטה. לדבריו, **"הרגיש"** שלא היו. העד טען כי לא הביא לועדה את יתר הכדורים כי **"לא שאלו אותו"** ולאחר מכן מסר, כי אימו זרקה אותם.

לשאלה כיצד אמר, כי השוטר היה מאחורי השביל ולאחר מכן התקדם, בשעה שהוא לא יכול לראות ממקום המצאו את השביל, השיב, כי ראה את השביל כמה ימים לאחר מכן, כשהיה עם חבריו, שאת שמותיהם לא ידע למסור. כשנשאל מדוע עדים אחרים מסרו, כי המרחק בין השוטר למתפרעים היה קרוב יותר, השיב העד:

"אני לא ראיתי, שאני הייתי אני לא ראיתי. אני לא יודע."

קושי מרכזי בקשר לעדות זו, כרוך בכך שהעד הגיש לוועדה תרמילים, שלטענתו אסף מהגבעה. תרמילים אלה נשלחו למעבדת נשק על ידי הוועדה ונמצאו בלתי תואמים לנשקו האישי של רייף. נמצא כי מדובר בתרמילים משני סוגים, שבאחד מהם, קרבין, לא עשה רייף שימוש. עוד נעיר, כי על פי חוות הדעת המדובר בתרמילים ותחמיש שנורו מארבעה כלי נשק שונים¹⁷. סוגיית התרמילים לא קיבלה ביטוי בדו"ח הוועדה.

גרסת העד מעוררת קשיים נוספים: מלבד העובדה, כי התרמילים שהעד הביא לא נמצאו מתאימים לנשק בו אחז רייף, הרי הטענה בדבר המצאותם בסמיכות למקום בו נמצאו הנפגעים הינה בעייתית. תרמיל שנורה אמור להמצא סמוך למיקום היורה ולא בסמוך למיקום הנפגע. בנוסף, ישנה סתירה בדברי העד עצמו, שכן בעדותו בפני הוועדה הוא מסר, כי התרמילים היו "באיזורים מפוזרים" על פני הגבעה (אם כי ב"איזור בו אנחנו נמצאו היו הרבה יותר"), ואילו במח"ש מסר כי אסף אותם מהאיזור בו היו נפגעים. עוד יש לציין, כי בעוד שמדברי העד בפני הוועדה עולה, כי הוא עצמו אסף את התרמילים, בפני מח"ש טען כי, בנוסף, אולי מישהו מחבריו הביא "קצת מלמטה".

כאמור, הטענה (על אף הבעיות באמינותה), כי נמצאו תרמילים רבים של כלי נשק מסוג M-16 וקרבין, על הגבעה או בסמוך לה, מצביעה לכאורה על אפשרות קיומם של כלי נשק יורים נוספים באותו אירוע, פרט לרייף. כמו כן, טענת העד כי אימו זרקה חלק מאותם התרמילים שנאספו מהזירה, מערימה קושי נוסף שמא נגרם נזק ראייתי כפועל יוצא ממהלך זה, העלול לפגוע בהגנתו של החשוד במעשה.

מעבר לאמור לעיל, קיימות בעיות נוספות המקשות על קבלת גרסת העד כפשוטה:

ראשית, מהמרחק בו ניצב, לטענתו, נראה כי יש קושי להבחין בפרטי האירוע, כפי שנמסרו על ידו.

שנית, בניגוד לגרסת חאמד אבו סאלח, שאף הוא נמצא אמין על ידי הוועדה, עולה מדבריו כי ואליד אבו סאלח היה לבדו בעת הפגיעה וכי הוא ועימאד היו הקרובים ביותר אליו.

עוד נציין, כי גרסתו עומדת בסתירה לדברי חאמד אבו סלאח בנקודה מרכזית נוספת. בעוד שלדברי עד זה, נפגע חמזה אבו סאלח לאחר הפגיעה בעימאד (שכן עולה מתצהירו כי אחד האנשים שניסו לחלץ את עימאד, היה חמזה¹⁸), הרי שמעדות חאמד (וכן מגרסת אברהים סעדי ומדברי חמזה בפני הוועדה), עולה, כי חמזה היה הראשון להיפגע.

¹⁷ המדובר בארבעה תרמילים מקליבר 5.56 שנורו מכלי נשק אחד, תחמיש בקליבר 5.56 שנורה מכלי נשק אחר מזה שממנו נורו ארבעת התרמילים שלעיל וכן שני תרמילי קליבר 7.62, שלא נורו מאותו כלי נשק. כאמור, בידי העד היו אף תרמילים אחרים, אותם, לדבריו, השליכה אימו.

¹⁸ ר' סעיף 15 לתצהיר.

כן עולה מגרסאותיו השונות סתירה בעניין קיומו של ירי מכיוון הצומת לגבעה: בעוד שבפני הועדה מסר, כי יתכן שתרימילי גז נורו מלמטה, מסר לאוספי החומר כי השוטרים בצומת כלל לא ירו לעבר הגבעה, "לא גז ולא גומי".

לסיכום, ישנן בעיות ממשיות בגרסת עד זה, ונושא התרימילים מקשה מאד על הוכחת אשמת רייף. אכן, הועדה סברה שמדובר בעד אמין. עם זאת, הועדה לא התייחסה לקושי העולה מגרסתו בעניין איסוף התרימילים, ולשאר הקשיים, כפי שפורטו לעיל. מכל אלה יהיה קשה להתעלם במשפט פלילי.

נציין, כי אף מגרסת עד זה לא ניתן להסיק קיומו של קשר ישיר בין הפגיעה בעימאד לבין רייף, שכן ברגע הפגיעה בעימאד היו פניו מופנים לכיוון אחר. זאת ועוד - עולה מגרסתו כי אדם אחר נפגע מקליע גומי בסמוך מאוד למקום הפגיעה לעימאד, עובדה שגם בה, בנוסף לתרימילים השונים שנאספו על ידו, יש כדי להצביע כי אכן היה ירי נוסף על הגבעה, שהגיע מכיוונים אחרים.

חמוזה אבו סאלח (אחד משני הפצועים)

45. עד זה, יליד 1981, חתם על תצהיר, מסר גרסה בפני אוספי החומר, העיד בפני הועדה ואף נחקר במח"ש. כמו כן ערך עד זה שחזור במקום.

46. תמצית דברי העד

לדברי העד **בתצהירו**, הגיע לצומת בסמוך לשעה 10:00, כאשר היו במקום כוחות בטחון ושוטרים שלבשו מדים בצבעים שונים. לאחר כחצי שעה עברו חלק מהצעירים לגבעה ועמדו במורדותיה, כאשר השוטרים "תופסים עמדות" במעלה הגבעה. חצי שעה לאחר מכן, עלה גם הוא לגבעה. הצעירים התעמתו עם השוטרים ממרחק של 150 מטרים, אך האבנים לא הגיעו לשוטרים, עקב המרחק והיות השוטרים במיקום גבוה יותר. בין הצעירים ראה את ואליד אבו סאלח. בתחילה ירו השוטרים כדורי גומי ולאחר מכן אש חיה.

בשעה 13:30 היה "**ירי מסיבי**" כלפיהם, כי הגיעו שוטרים נוספים למקום. העד תפס מחסה ליד סלע, ובקרבתו עמד אברהם סעדי. כאשר קם לעבור לכיוון הכביש הראשי, כיוון השוטר את נשקו כלפיו והוא נפגע. כאשר סעדי בא לעזור לו, נפתחה אש חיה. לאחר מכן פונה על ידי צעירים מהמקום, הועבר לרכב ואיבד את הכרתו.

בגרסתו בפני **אוספי החומר** לא מוזכר סעדי וטענתו של העד שם היא, כי התקרב לשני השוטרים שהיו על יד המפעל על מנת שלא ירו ואותה "התקרבות" הייתה עם עימאד גנאיים (וזאת, בניגוד לגרסתו הקודמת, לפיה נפגע כאשר קם לעבור לכיוון הכביש הראשי). לטענתו, היה במרחק של 150 מטרים מהשוטר.

בפני הועדה הודה העד, כי ידה אבנים על השוטרים. לטענתו, השוטרים בצומת ירו "הרבה סוגים של כדורים", כולל ירי חי, אך בהמשך הדברים לא ברור עד תום האם דבריו מכוונים לשוטרים שבצומת או לרייף ולגדיר.

עוד לדבריו, עמד השוטר כל הזמן באותו המקום וירה עליהם, ובשלב מסוים, כשעלו למעלה, התחילו לירות עליהם, "**אפילו יותר**". הירי היה חי והוא יודע זאת לפי סוג הרובה, שהיה עם כוונות, וכיוון שראה את סוג הכדורים שהיו ארוכים. העד הודה, כי ידה אבנים, אך, לטענתו, כאמור, בשל מיקומם הגבוה יותר של השוטרים, לא הגיעו האבנים אליהם. לדבריו: "**אלה שבאו לירות, הייתה להם כוונה לירות בפועל ואנחנו זרקנו אבנים והתחלנו להתפזר כיוון שקצב הירי גבר.... נשארו אני וסעדי והנ"ל צעק לעברים: 'אל תירו'...** עמדתי מאחוריו והם ירו בי ברגל."

לשאלת כב' השופט אור, בנוגע לשוטרים הנוספים שהגיעו למקום המוזכרים בתצהיר, השיב העד:

"**חלק מהשוטרים עמדו על הכביש, מערבה מהעיירה, איפה שהכניסה למפעל תרדיון. הם עמדו במספר גדול, חלק מהמשטרה עמדה על ההר וירו עלינו וחלק מהשוטרים שעמדו ליד התרדיון ירו גם על האנשים שעמדו למטה על הכביש. ירו לכל הכיוונים בכמות גדולה.**" (ההדגשות אינן במקור)

לשאלה, כמה מהשוטרים ירדו מהגבעה וירו, העד משיב: "**הרבה, הרבה שוטרים**".

העד ציין, כי לא ראה את הפגיעה בואליד ובעימאד ואת עימאד ראה "כשהיה בחיים". כן אמר, כי המרחק בינו לבין השוטרים היה כ-150 מטרים.

בפני מח"ש מסר העד גרסה שונה. לפי דבריו שם, עלה על הגבעה לאחר שנודע לו כי עימאד נהרג והוא, יחד עם עוד חברים מהכפר, הלך להחזיר את גופתו: "**...היה שוטר שעמד ליד המפעל על הגבעה. הראיתי לכם איפה. אני לא יודע מה השוטר ירה – אם זה היה חי או גומי. כמה חברה ביקשו מהשוטר להפסיק לירות כי אנחנו מחפשים את הגופה. השוטר לא שמע והמשיך לירות. רציתי לברוח ואז הרגשתי שנפצעתי ברגל. סעדי ניגש אלי ואז התחילו לירות גם עליו. זחלתי בכוחות עצמי וגם סעדי עד שהוא הגיע אלי הוא עטף לי את הפצע בחולצתו.**"

עוד סיפר, כי על הגבעה היו שני שוטרים ועוד שוטרים נוספים, שלא התערבו, שעמדו בסמוך למספר "גיפים", שחנו על יד המפעל. לאחר מכן הוסיף את הדברים הבאים: "**...השוטרים שירו לעברנו היו שלושה. שלושת אלה שעמדו ירו. היריות יצאו מיותר מכיוון אחד. והיריות היו באותו זמן מכמה מקומות ולכן הבנתי שירו 3 שוטרים.** היה מישהו על הגג ואולי גם הוא ירה... אני קצת מבולבל. לאחר שהשוטרים ביקשו

מהשוטר לא לירות, אני זרקתי את עצמי לצד השני על מנת לא להפגע ואיך שזרקתי עצמי, נפצעתי ברגל. (ההדגשות אינן במקור)

כשנשאל לעניין מספרם של השוטרים, שניים או שלושה, מסר, כי ראה מישהו עומד על הגג, שאולי ירה אף הוא והוסיף: **"אני קצת מבולבל"**.

כמו כן סיפר העד, כי הוא אינו יודע להבדיל בין ירי כדורי גומי לירי חי וכמסר בתצהירו כי נורו כדורי גומי, התכוון לכדורי גז.

לשאלה מדוע מסר בפני הועדה, כי השוטרים היו במרחק של 150 מטר ממנו, אומר כי דמיין שזה המרחק, אך המרחק עליו הצביע היום (90 מטר¹⁹) הוא הנכון.

כשנשאל להבדל בין גרסתו בועדה, לפיה השוטרים בצומת ירו חי וגז על הבאים מהכביש, לבין גרסתו כעת, לפיה לא היה כלל ירי מכיוון זה, השיב, כי השוטרים התחילו לירות והוא התכוון לומר זאת אבל החוקר המשיך לכתוב.

כשנשאל להבדל בין גרסתו בועדה, לפיה זרק אבנים לעבר השוטרים לבין גרסתו כעת, לפיה לא זרק אבנים כלל, אומר כי האבנים היו בידיו, אך הוא לא ידה אותן. כן מסר, כי איש מחבריו לא ידה אבנים.

כשנשאל להבדל בין גרסתו כעת לבין דבריו בפני הועדה, שם טען כי רק לשוטר אחד היה רובה, השיב, כי בהתחלה היה אחד אבל כשראו השוטרים שהרבה אנשים עולים למעלה לכיוון בו נהרג עימאד, באו והגיעו שלושה "ג'יפים" והשוטר שהיה מאחור הצטרף לשוטר שהיה מקדימה וירה קודם לכן ואז שניהם ירו.

כשנשאל העד, להבדל בין גרסתו בועדה, לפיה השוטר לא זז ממקומו וירה כל הזמן (והעד טען זאת במפורש: **"הוא לא שינה את מקומו, הוא כל הזמן עמד באותו המקום"**) לבין גרסתו כעת, אמר העד, כי בהתחלה היה השוטר צמוד למקומו ולאחר מכן כשראה "שנהיינו הרבה", התחיל לנוע.

כשנשאל, מדוע בועדה אמר, כי שוטרים רבים ירו לכיוונו, הן מכיוון תרדיון והן מההר, וירן לכל הכיוונים בכמות גדולה, וכעת הוא אומר כי לא היה ירי מכיוון התרדיון, טען העד, כי שני השוטרים שעל ההר ירו עליהם, ומי שעמד בצומת ירה על האנשים בכביש ולפעמים גם עליהם, אך בו פגעו רק מכיוון ההר.

לטענתו:

¹⁹ ר' מסמך המסומן לז.

"בועדה הייתי לחוץ פחדתי והיו לי כאבים ברגל. לא ידעתי מה אני אומר. עכשיו אני רגוע."

47. הערכת דבריו של העד

גרסת העד מעוררת קשיים. קיימות סתירות מהותיות בין אמרותיו השונות, ובין אמרות אלה לבין יתר הראיות בתיק, לענין מיקומו, סיבת המצאותו על הגבעה, סדר האירועים ונסיבות פציעתו – כמפורט לעיל. ואכן, ועדת החקירה נמנעה מלקבוע ממצאי מהימנות בנוגע לעד זה.

עם זאת, לצורך הערכת דיות הראיות בפרשה זו נגד החשוד המרכזי בגזרת הקשר הסיבתי, לא ניתן להתעלם מן העובדה שגם מדבריו של עד זה עולה, כי היה ירי מהצומת במקביל לירי שביצע רייף לכיוון האנשים שהיו על הגבעה – אף כי ציין, כי הוא עצמו נפגע רק מירי השוטרים שעל הגבעה²⁰:

"אלה שעמדו על ההר ירו עלינו. היו שני שוטרים ומי שעמד בצומת תרדיון, פעם היו יורים לכיוון האנשים שעל הכביש ולפעמים גם עלינו."

יוער, כי עולה מגרסת רייף שאכן ירה ברגלו של אחד המתפרעים (אם כי בנסיבות אחרות מאלה שעליהן מספר העד). נושא זה יפורט בהמשך.

אברהים סעדי

48. עד זה, יליד 1981, חתם על תצהיר וכן מסר גרסה בפני הועדה. עד זה לא נחקר על ידי מח"ש, אף כי זומן מספר פעמים, למתן עדות בפני חוקרים מטעמה²¹. גרסתו נוגעת, בעיקר, לנסיבות פציעתו של חמזה אבו סלאח, אליו היה סמוך באותה העת.

49. תמצית דברי העד

בתצהיר מטעמו, מסר העד, כי בסמוך לשעה 10:00 הגיע לצומת, שם ראה שוטרים וכוחות בטחון לבושים מדים בצבעים שונים. בשלב מאוחר יותר ראה שוטרים וצלפים תופסים עמדות מתחת לבנייני איזור התעשייה. כן ראה עשרה צעירים שעברו מהכביש הראשי לכיוון הגבעה כאשר המרחק בינם לבין כוחות הבטחון היה 150 מטרים. השוטרים והצלפים שהיו על הגבעה החלו לירות כדורי גומי ואש חיה. הוא יודע כי מדובר באש חיה, מאחר והכדורים שרקו והסלעים ניתזו. בשעה 13:15 תפס מחסה ליד סלע, בסמוך לחמזה:

"באותו רגע, ראיתי שוטר... עמד על סלע, החזיק בידו רובה עם כוונת ובאותו הרגע כיוון את נשקו לכיוון הכביש הראשי. עמדתי וצעקתי כלפי השוטר ומיד תוך שניות הוא כיוון הרובה כלפי וירה, אך פגע בחמזה אבו סאלח שעמד לידי והוא נפצע קשות ברגלו השמאלית (למיטב זכרוני)... רצתי לפנותו עם צעיר נוסף ובאותו רגע נפתחה כלפינו אש

²⁰ ר' הודעתו במח"ש.

²¹ ר', למשל, מזכרים מהימים 5.7.04 ו-7.7.04 שערך החוקר אבי ליברמן, לפיהם מסר העד בשיחה טלפונית כי לא יוכל להתפנות מעבודתו ואם החוקר רוצה, ניתן להגיע אליו בשבת. לאחר שהובהר לעד כי עליו להתייצב, מסר, כי יברר עם מקום עבודתו האם יכול להתפנות והבטיח ליצור קשר עם החוקר.

ללא הפסקה. מייד צעקתי לכיוון הצעירים שהיו במרחק 30 מטר מאיתנו וביניהם עימאד גנאיים וביקשתי לחפות עלינו על ידי ידוי אבנים כלפי השוטרים ואז השוטרים החלו לירות לכיוונם ובכך הצלחנו להעביר את חמזה...".

בעדותו בפני הועדה מסר העד, כי עלה לגבעה על מנת להמלט מאש השוטרים (לדבריו, המדובר ב"אש חיה, כדורי גומי וגז מדמיע") שהיו בצומת. האש החיה הייתה לדבריו: "מאיפה שבא לך". לשאלה שנועדה להבהיר האם מדובר באש חיה גם מהצומת וגם מלמעלה, השיב העד פעם נוספת: "מאיפה שבא לך". עוד עולה מדברי העד, כי היו שוטרים רבים על הגבעה.

לטענת העד, היו אנשים על הכביש אליהם "כיוון" השוטר, שנפגעו כתוצאה מהירי שביצע אותו השוטר. השוטר היורה (דברי העד מתייחסים לשוטר על הגבעה, כלומר, לרייף) קילל את הנביא מוחמד ועל כן לא הסתלק מהמקום, אף כי הוזהר על ידי השוטר כי אם לא יסתלקו – יירה, וזאת כיוון שהחוק בישראל מתיר להפגין.

עוד לדבריו, התקדם השוטר בכוונה להרוג מישהו מהבחורים עד שהיה במרחק של 50 מטרים מהם.

העד סיפר, כי ניסה לפנות את חמזה, אך השוטרים רצו: **"שיהיה גם חמזה הרוג".**

עוד ציין, כי ביקש מבחורים שהיו על הגבעה לידות אבנים על השוטרים על מנת שיוכלו לפנות את חמזה. העד התייחס לאחד מאותם הבחורים כ"זכרוננו לברכה".

לדבריו, פונה חמזה במהלך 15 דקות והובל ברכב למרכז הרפואי. כן טען העד, שראה עוד נפגעים, אך הוא אינו זוכר את שמותיהם.

50. הערכת דבריו של העד

העד טען, כי על הגבעה היו רק כעשרה איש, הערכה, שעל פי חלק מהראיות האחרות, ממעיטה מאוד ממספרם. ככל שאין המדובר באי דיוק שמקורו בחלוף הזמן, אלא בתיאור מרכז של עוצמת ההתפרעות, עלולה להיות לכך השפעה על הערכת מידת הדיוק שבדבריו ואפשרות מגמתיותם.

כאמור, עד זה מסר גרסה בנוגע לפציעתו של חמזה. כפי שכבר נאמר, רייף אמנם אישר כי ירה ברגלו של צעיר שקרב למפעל, אלא שהתיאור שמסר רייף אינו תואם את הנסיבות המתוארות על ידי חמזה וע"י העד עצמו (ונזכיר, כי חמזה מסר גרסאות מנוגדות בנוגע לאירוע).

כאמור, על אף שזומן, לא מסר העד גרסה נוספת בפני מח"ש, כך שמטבע הדברים, הגרסאות שמסר בפני הועדה אינן קבילות. בנסיבות אלה, יקשה להתבסס על עד זה להפללת רייף.

עוד יצוין כי סגנון התצהיר עליו חתם העד דומה לתצהיר עליו חתם העד חאמד אבו סאלח.

אף עד זה אישר עובדת המצאותם של שוטרים נוספים על הגבעה וכן מסר, כי היה ירי אש חיה אף מכיוונים נוספים, מלבד הירי שביצע רייף. כאמור, לנתון זה משקל בשאלת הקשר הסיבתי.

יוער, כי הועדה מצידה, לא התייחסה לדברי עד זה בדו"ח מטעמה, ולא הסתמכה על עדותו בקביעת עמדתה.

עלא גנאמה (אחד משני הפצועים)

51. העד, יליד 1981, מסר גרסה בפני אוספי החומר, העיד בפני הועדה ביום וכן מסר הודעה בפני חוקרי מח"ש. כן נערכה עימו הצבעה במקום.

52. תמצית דברי העד

לטענת העד בגרסתו **בפני אוספי החומר**, הגיע לגבעה, והפגין, יחד עם עוד כ-20-15 איש, כאשר חלק מהקבוצה זרק אבנים וחלק אחר – **"צעק"**. לדבריו, עמדו בצפון איזור התעשייה שני שוטרים. אחד מהם ירה אש חיה **"לכיוון כל מי שהוא ראה"**. העד היה דרומית לכביש הראשי, במרחק של 300 מטרים מהשוטר. השוטר ירה לכיוונו אש חיה, שפגעה בסלע לידו ולאחר שניסה לברוח, כיוון אליו השוטר את הנשק ו-**"ירה כדור אשר פגע בסלע לידי שממנו התפזרו מספר גולות גומי שפגעו בגופי והתפזרו בגופי"**.

בפני הועדה, חזר העד על דבריו האמורים לעיל, ואף ציין, כי ראה את השוטרים מגיעים למקום והצביע על מיקום כלי הרכב בפני הועדה. כמו כן מסר, כי המרחק בינו לבין השוטר היה 150-200 מטר.

בהודעתו **בפני חוקרי מח"ש**, שינה העד גרסתו במספר נקודות מהותיות. עם זאת, יצוין, כי העד מסר כי עברו 4 שנים, ובעדותו בפני הועדה זכר טוב יותר את שהתרחש.

השינוי העיקרי נוגע למיקומו בשעת האירוע והפגיעה בו. בעוד שמגרסתו הקודמת עלה, כי עמד עם מפגינים נוספים, על הגבעה, דרומית לכביש הראשי (במרחק של 300 או 150-200 מטרים מהשוטר), הרי שעל פי גרסתו במח"ש ניצב במקום אחר - לא על הגבעה, אלא מולה. כשעומת עם ההבדל בין גרסאותיו, מסר, כי "מה שכתוב שם, זה לא נכון".

כמו כן טען העד, בניגוד לדבריו בפני הועדה ואוספי החומר, כי לא היה רעול פנים.

בנוסף, בפני מח"ש טען העד בתחילה, כי השוטר שירה היה לבד, לאחר מכן ציין כי מאחורי השוטר היו שלושה כלי רכב וחמישה-שישה שוטרים ורק בסוף ההודעה ציין את העובדה, כי

היה שוטר נוסף שטען עבור היורה את כלי הנשק. זאת, בניגוד לדבריו בפני הועדה לפיהם היו רק שני שוטרים על הגבעה.

עוד יצוין כי בהודעתו במח"ש מסר העד, כי לאחר הפגיעה בו הבחין ב- :
"המון אנשים רצים על הגבעה לכיוון השוטר שירה בי ופגע בי בבטן."

כאמור בדו"ח מח"ש, המקום בו עמד העד היה נמוך ומרוחק ביחס לגבעה עליה עמד רייף, ולא ניתן לידות ממנו אבנים (כפי שטען העד שעשה בפני מח"ש) לעבר מיקומו המשוער של רייף – בשל המרחק הרב והפרשי הגובה²².

53. הערכת דבריו של העד

כפי שעולה מהדברים שלעיל, בדבריו של עד זה קיימת בעייתיות באשר לטענתו בדבר מיקומו.

בפני הועדה טען העד, כי עמד במרחק של 150-200 מטר מהשוטר (כאשר בהודעה בפני אוספי החומר מסר שעמד במרחק של 300 מטרים ממנו). מגרסתו בפני אוספי החומר, עלה כי היה על הגבעה, יחד עם קבוצת מתפרעים. מנגד, מדבריו בפני מח"ש עולה, כי עמד מתחת לכביש (במקום בו ממוקם כעת בסיס צבאי). בנסיבות אלה קיים קושי להעריך את מיקומו המדויק של העד ולבדוק האם אכן נפגע מירי רייף, או על ידי שוטרים אחרים שהיו בזירה. כמו כן אין בראיות די כדי לשלול אפשרות שהעד נפגע מכדור גומי, בעת שהיה שותף להתפרעות, וכי הירי שבוצע לעברו בנסיבות אלה זה היה בהתאם להנחיות ולכללים.

כאמור לעיל, כי לא ניתן יהיה לשלול את הטענה כי מקור הפגיעה הוא בירי שביצעו אחרים שנכחו במקום, שכן לאור הסתירות בגרסאות העד באשר למיקומו ולאופן התנהלות האירועים, לא ניתן, לדעתנו, לסמוך על דבריו לפיהם רייף הוא שירה בו, בעיקר כאשר מדבריו שלו עולה כי בעת המצאותו במקום היה ירי של כדורי גומי כלפי המפגינים מצד השוטרים בצומת וכי עמד במקום מרוחק מאוד מרייף.

יצוין, כי גם הסתירות הנוספות בדבריו מוסיפות לבעייתיות שבעדותו.

הועדה לא התייחסה לדברי עד זה בדו"ח מטעמה, למרות שהעיד בפניה וטען כי רייף פגע בו.

סיכום עדויות האזרחים הערבים

54. העדויות של האזרחים תושבי סכנין, המפורטות לעיל, אכן מהוות ראיות נסיבתיות המצביעות במידה זו או אחרת, כי הנפגעים, רובם או חלקם, נפגעו מירי שביצע רייף, שכן העדים זיהו את דמותו של רייף כמי שביצע ירי מכוון. עם זאת, כפי שפורט לעיל, קיימים

²² ר' תמונות בלוח התצלומים המסומן כח, בהן הוא מצביע על מיקומו הנטען.

קשיים בגרסאות העדים, העדויות שונות זו מזו בפרטים משמעותיים ובחלק מהמקרים הן אף עומדות בסתירה לגרסאות אחרות שמסרו העדים עצמם.

55. כן קיים בחומר הראיות יסוד להעריך כי עדים אלה, רובם ככולם, מסרו גרסאות הממעיטות, ככל הנראה, מחלקם באירוע.

56. קושי נוסף נובע מהעובדה, כי בחלק מהמקרים איסוף הגרסאות הראשוני נעשה לאחר שבועות רבים מיום האירוע, ובוצע שלא על ידי גורם חקירתי מקצועי בדמות אוספי החומר או מח"ש.

57. כאמור, על פי חלק מגרסאות אלה עולה קיומו של ירי מקביל מכיוונים נוספים. לענין זה נתיחס בהרחבה בהמשך.

גרסאות רייף, גדיר, צדוק מאיר ואנשי המפעל - באשר להשתלשלות אירוע פטרוס

58. לאחר הצגת גרסאות אנשי סכנין שנכחו במקום, להלן גרסאות החשוד והאנשים שהיו עימו: גדיר, צדוק (הקב"ט), וכן אנשי המפעל שעבדו במקום באותו היום, תוך התייחסות לקביעות הועדה, אם ישנן, באשר לדבריהם. כן תוצג גרסת ירון מאיר, עימו עמד רייף בקשר במהלך האירוע וזאת אף שלא נכח במקום.

עדויות רייף

59. רייף מסר הודעות בפני אוספי החומר מטעם הועדה וכן העיד פעמיים בפני חברי הועדה. כן מסר גרסתו בפני מח"ש וביצע שחזור במקום האירוע.

מפאת מרכזיות הדברים והיותו של רייף החשוד העיקרי בפרשה, יובאו בפרק זה ציטוטים נרחבים מגרסאותיו השונות.

60. גרסתו הרשמית הראשונה של רייף באשר לנסיבות אירוע פטרוס נמסרה בתחקיר מבצעי, שנערך ביום 10.10.00, כשבוע לאחר האירוע²³:

"כשחזרתי מהאירוע בלוטס עלה מולי קב"ט מוא"ז משגב ומסר לי שהמון עולה על מפעל פטרוס. הגעתי למקום נכנסתי למפעל. למקום הגיעו המון חלקם רעולי פנים הוצאתי פדרל ויריתי גז בזמן הירי נשבר משום מה רובה הפדרל לשני חלקים השוטר שהיה איתי ניסה לתקנו ללא הצלחה אז עברתי לירי גומי. ההמון המשיך להסתער ולהתפצל. הגומי נגמר ניסיתי שוב לנסות ולירות גז שוב ללא הצלחה. כשההמון הבחין שיש לנו בעיה עם האמצעים הוא המשיך בהסתערותו לכיוונו. בשלב זה אני נפגעת

²³ ר' מ/199.

מאבן בפניי, נעמדתי על סלע ליד המפעל כאשר ההמון ממשיך לצמצם טווח לכיווננו. לא הייתה לי אפשרות אחרת ונשקפה סכנת חיים מיידית וממשית כך גם לשוטר שאיתי ולמפעל פטרוס עקב מיקומי ומיקום רכבי לא אפשר נסיגה מהמקום בשלב זה צעקתי להם שאני יורה ויריתי באויר מס' כדורים בודד. לפתע נשמעו קולות ירי מכיוון סכנין עברתי לירי באיזור הרגליים כאשר הם עדיין ממשיכים להתקרב והסכנה הייתה ממשית. ביקשתי סיוע אך העניין לא התאפשר. בשלב מסוים הבחנתי באחד שנפגע ברגלו והוא פונה לאחור. לציין שהשטח סלעי ושם הם הסתתרו בזוית רחבה עד אשר התאפשרה נסיגתי מהמקום."

מגרסה זו עולה, כי רייף תיאר, בתמציתיות רבה אמנם, את האירוע, וציין, כי נשקפה לו סכנת חיים מיידית. כמו כן מסר, בגרסה ראשונית זו, כי ירה ל"איזור הרגליים" וכי ראה את אחד המתפרעים נפגע ברגלו. רייף לא ציין בשלב זה, כפי שעשה לאחר מכן, כי ירי זה היה מכוון וכי אותו מתפרע איגף אותו והתקרב למפעל.

בגרסתו הראשונה בפני אוספי החומר ציין רייף, כי היה באיזור אשבל-אשחר, כאשר קיבל את הקריאה מצדוק:

"הוא ביקש שאגיע בדחוף ובמידי למפעל פטרוס שנמצא באיזור התעשיה בתרודיון. הגעתי במידי למקום. נכנסתי בשביל עפר לצד המזרחי שמקיף את המפעל. במקום פגשתי את קב"ט המועצה שהפנה את תשומת ליבי לקבוצה של עשרות אנשים שמטפסים על הגבעה לכיוון המפעל. בשלב זה הם כ-100 מטרים. בזמן כל האירוע יש התכתשות קשה מאוד בין שוטרים לבין המון - מאות בצומת תרודיון עצמה. לא ידוע לי מי הכוח במקום. עטאללה הוא זה שהיה שם. התפתח שם קרב רציני מאוד. החניתי את הרכב ליד המפעל. הלכתי לכיוון קצה המפעל שם. אני במרחק של 30-40 מטרים מהמפעל. הצומת במרחק של 100 מטר בקו אוירי ממני ואני רואה ושומע את המתרחש מן המקום שבו אני נמצא רואים את הבתים של סכנין כחצי ק"מ מזרחית. לקחתי את הנשק האישי M-16 ואת הפדרל והתמקמתי על הגבעה. השוטר שאיתי, מוסא גדיר, לידי. הוא היה עם קרבין (אולי + אקדח). אני עם ארגז פעולה לפדרל. הקב"ט נשאר סמוך למפעל. אני התרחקתי ממנו כ-50 מטרים לנקודה שולטת על הגבעה. להערכתי, האנשים המתקרבים למפעל – כ-60-70 איש, הם כ-80 מטר ממני. מרגע שראיתי את התמונה, ביקשתי מיידית תגבורת מן המרחב. נאמר לי שהעניין יבדק. דיברתי עם קמב"צ מרחבי, בשם איתן רז. האנשים קרבו למפעל ראו אותי וזה שיפר להם את המוטיבציה. במקביל ראיתי ושמעתי את המתרחש בצומת. הם המשיכו להתקדם לכיווני. לא יצרתי עימם קשר ולא קראתי להם. הם קראו איטבח אל יהוד, זרקו אבנים לעברי, צמצמו טווח לכיווני. בשלב זה הם טרם פגעו בי, קללו. לקחתי את הפדרל, יריתי טיל גז לכיוונם. לא הזיז. יריתי טיל נוסף. בשלב זה נשבר הפדרל לחצי, ציר הקנה נשבר. הפין נפל. נתתי את הכלי למוסא שינסו לתקנו עם חוט ברזל. עברתי לגומי. כשהם זיהו שיש לי בעיה, הם צמצמו טווח והמשיכו בזריקת האבנים. הם בשלב זה כ-20-30 מטרים. קודם לכן, הפדרל לא האט אותם. בשלב זה לקחתי את ה-M-16 עם

הרומח שהיה מורכב עליו. זה אני אומר בודאות, כי שמתי בו גלילי גומי. היו לי 6-10 שלישיות של גלילי גומי. בשלב זה נסוגתי לעבר המפעל. נעמדתי על סלע המרוחק כ-2 מטרים מגדר המפעל. בנקודה זו אני מתצפת על הצד המזרחי והדרומי של המפעל, הסלע נמצא בפינה הדרום מזרחית של המפעל. בשלב זה הם הרחיבו חזית באופן שהם היו בקשת של 180 מעלות מסביבי. לא הצלחנו לתקן את הפדרל. בשלב זה חטפתי אבן בעין ימין... הם צמצמו מרחקים. עד לשלב הזה לא דיברתי איתם. אני קורא להם בעברית שאני עומד לעבור לירי (איני דובר ערבית) והם צועקים לי בעברית, תירה יא בן זונה וכד'. אני מזכיר שמתחם התרודיון הוכרז בהנחיית הממ"ר בערב הקודם כקוים אדומים. מבחינתי זה אומר שצריך לעשות הכל כדי שלא יחדרו לשם. לא יודע אם זה אומר לירות. זה אומר לעשות הכל בחירוף נפש כדי שהמקום יוגן. אני מסכים שהכוונה של קו אדום הוא שימוש באמצעים שחורגים משימוש בגז/כדורי גומי לפי ההנחיות הרגילות של פיזור המון. בשלב הזה הם במרחק של 15-20 מ' ממני [במקום בו נכתב בשרטוט קבוצת אנשים לאחר התקדמות]. יריתי גלילי גומי בצורה מכוונת לכיוון הרגליים. הקב"ט צועק לי כל הזמן, גיא מימין, גיא משמאל, כל פעם שמישהו מתקדם. הקב"ט נמצא 3-4 מטרים ממני ושמו צדוק יפתח. בכל פעם אני טוען מחדש את הנשק בגלילי גומי (כמה שניות בכל טעינה). הם הגיעו למרחק מטרים ספורים, 12-15 מטרים. נגמר לי גלילי הגומי. פירקתי את הרומח באופן הפגנתי. צעקתי, אני עובר לירי חי. הכנסתי מחסנית של כדורים חיים (היו לי שתי מחסניות קטנות, 20 כדור כ"א). בלוטם כמעט גמרתי מחסנית אחת מתוכן. טענתי את המחסנית הקצרה המלאה. הם המשיכו לצעוק, תירה, תפגע, הם כל הזמן זרקו אבנים. התפוצץ לי בקבוק על יד ימין (הוא לא נדלק). בשלב מסוים הבחנתי בצד צפון מזרח של המפעל. מיכל המימן נמצא בקצה הצפון המזרחי. הוא היה כ-10 מטרים מהמיכל עצמו. יריתי לכיוון רגליו. בכל השלב הזה אני שומע יריות ופיצוצים מכיוון הצומת. הבחנתי בבחור שנפגע ברגל. איני יודע בודאות אם נפגע מקליע ישיר או מנתז. הבחנתי באיזור שלו רצו עוד שניים ועזרו לו לדדות מן המקום. כשהקבוצה ראתה שהוא נפגע הם עלו על השביל שמוליך מזרחה ואז דרומה, תוך התרחקות ממני ומהמפעל. בשלב בו הם החליטו לכוון לכיווני, אני שומע בקשר שהקמב"ץ מדווח שיש אישור וכח תגבור יצא מאוס אל פחם לכיווני. עניתי לו תשובה שהנייר לא יסבול ומאז איננו מדברים בצורה חברית. בשלב שההמון כנס לכיווני אמר לי הקב"ט יש לי נשק ויש לי כדורים אמרתי לו והדגשתי שרק אני אשתמש בנשק. למיטב ידיעתי הוא לא עשה שימוש בנשק. לא אוכל לומר בודאות. להערכתי לא. לא אוכל לומר בודאות שמוסא גדיר לא ירה. להערכתי, גם הוא לא ירה. הכדור שפגע ברגלו של הבחור היה האחרון שיריתי. יריתי מספר כדורים לכיוון הרגליים. יריתי בבודדת. יריתי דרך כוונות לכיוון הרגליים, ברך ומטה. עשיתי לנשק תיאום כוונות, שבועים לפנות, כוונות סטנדרטיות, כשהם צמצמו לעברי עלתה בי המחשבה לנטוש את המקום עקב סכנת חיים אמיתית שהרגשתי. אודה שבמשך 3 שנים במשטרה ו-4 בצבא זה לא קרה לי. מאחר וגם הידיעה שאם אעזוב את המקום המפעל דולק וגם מיקומו של הרכב. 20-30 מ' מאחורה בשביל עפר צר עם הפנים אלי והמפתחות בכיסי, לא היה לי שום סיכוי להערכתי לצאת מן המקום חי. על הנשק הייתה כוונת אלביט, אבל היא לא הייתה ישימה בתאים של יום ושטח פתוח. יריתי דרך

כוונות רגילות, מרחק של 10-12 מטרים. התרשמותי על רקע הסכסוך הממושך על האדמות ובכלל זה האדמות של איזור התרדיון וגם על רקע מידעים מודיעיניים על כוונה לפגוע בתרדיון (היו מידעים כאלה מתחילת האירועים למעשה) שהם הולכים לפגוע במפעל פגיעה ממשית. לאו דוקא במיכל המימן. המפעל עצמו, בהיותו הקרוב ביותר הוא מטרה נוחה) ומה גם שבאותו יום בבוקר נתגלה נזק במפעל. מעבר לנפגע שדידה על רגלו, לא ידועים לי נפגעים נוספים. לא ראיתי עוד פגיעות מעבר לפגיעה זו. באירוע זה לא יריתי באויר. לא ראיתי בכך צורך, יריתי גז, יריתי גומי, הזהרתי, אין לי מה לירות באויר, הכדור באויר לא ירתיע במצב כזה."

בגרסה זו תיאר רייף את האירוע בצורה מקיפה בהרבה מהמתואר בתחקיר, ולפחות בענין אחד סתר עצמו בבירור. הכוונה לעניין הירי באויר: בעוד שבגרסתו בתחקיר מסר, כי אכן ירה באויר על מנת להרתיע, בגרסתו השנייה העיד, כי לא פעל כך, כיוון שלא מצא טעם בירי כאמור. בנוסף, בהודעה שלעיל סיפר, כי הירי ברגלו של הצעיר היה ירי מכוון, וטען כי ירה כדי להגן על המפעל.

61. בהודעתו השניה בפני אוספי החומר, המתייחסת רובה ככולה לתקריות אחרות בהן היה מעורב במהלך אירועי אוקטובר, ציין רייף כי לא ידוע לו על הרוגים בצומת התרדיון וכי אינו יודע מתי וממה נהרגו אנשים אלה.

62. גרסתו הבאה של רייף נשמעה בפני הועדה. לדבריו שם:

"...גיא רייף: הגעתי בסמוך פלוס מינוס אזור אשבל- אשחר, עלה מולי בקשר קב"ט המועצה וביקש ממני להגיע דחוף למפעל פטרוס. הגעתי למקום.. השופט תאודור אור: הוא אמר לך בקשר למה להגיע לפטרוס?

...

גיא רייף: לא זכור לי אבל "תגיע דחוף" או שעולים על המפעל או שמנסים לעלות על המפעל...לא זכור אבל תגיע דחוף. הגעתי למפעל, זה המפעל עצמו, פה יש חניה הדרך הלבנה. עליתי באוטו פחות או יותר על הכביש העפר, המשכתי רגלית... השופט תאודור אור: אולי קודם נסמן את המקום שהגעתי עם האוטו. גיא רייף: האוטו עמד פחות או יותר פה, פה על הדרך העפר ואני המשכתי רגלית עוד כמה עשרות מטרים לקצה מהמפעל, פגשתי את הקב"ט, הוא הראה לי על קבוצת צעירים...

השופט תאודור אור: עד שהגעתי למקום הזה לא ראיתי את הצעירים בגבעה? גיא רייף: לא, שהגעתי למקום הזה בנקודה הקיצונית של המפעל כבר ראיתי אותם מרחק של 80-90-100 מטר מהמפעל במטרת הליכה לכיוון המפעל. 60-70-80...קבוצה של עשרות אנשים. אני התקדמתי לכיוון שלהם... השופט תאודור אור: אולי אני אזכיר לך, גם כשדיבר איתך הקב"ט בקשר או בטלפון.. גיא רייף: בקשר..

השופט תאודור אור: בקשר, הוא אמר לך...תשומת לבך...הפנה את תשומת לבך שעשרות אנשים מתקדמים לכיוון מפעל פטרוס, כן? הגעת למקום וראית את האנשים... גיא רייף: הגעתי למקום, ראיתי את האנשים שעולים על המפעל, הם ראו אותי..

השופט תאודור אור: מה זה נקרא "עולים על המפעל"?

גיא רייף: במגמת הליכה לכיוון המפעל, הליכה לכיוון המפעל, ראו אותנו, ראו אותי ואת השוטר הנוסף, התחילו קללות, התחילו צעקות ולכיוון המפעל. עכשיו, בשלב הזה במקביל יש פה את המשך ההתעמתות בין המשטרה לבין ה...עוד צעירים פה בכל האזור הזה.

השופט תאודור אור: כן.

גיא רייף: אנחנו מדברים על האזור הזה ואני פה. לקחתי את הפדרל- רובה גז, יצאתי...מה שלקחתי למעשה איתי...עלינו כי הרכב נשאר מאחור זה רובה גז עם קופסת..איזה שהוא ארגז עם מספר טילים בפנים ואת הנשק האישי שלי. הגענו למקום יריתי טיל גז אחד, לא עזר..

השופט תאודור אור: באיזה מרחק היו בשלב זה האנשים ממך שירית את הגז?

גיא רייף: 50 מטר, 60 מטר פלוס מינוס אני לא זוכר, זה כתוב שם.

השופט תאודור אור: כן?

גיא רייף: לא עזר, איזו שהיא סטייה של האנשים והמשך עלייה. הכנסתי טיל גז נוסף, בשלב הזה נשבר לי הפדרל לשניים, פשוט נשבר לשניים, הם זיהו את זה, הם זיהו שיש פה תקלה, קרה משהו והתחילה פשוט ריצה לכיוון שלנו. וממצב שהם היו למעשה קבוצה מרוכזת של 60-70-80 איש פלוס מינוס מאוחדת במגמת עלייה למפעל, הם פשוט התפרסו לגזרה רחבה יותר ועליה. אני התחלתי פשוט לסגת אחורנית מאחר והפדרל שבור נתתי את זה למוסא, אמרתי לו "קח תנסה לתקן", היה שם איזה חוט ברזל אם אני לא טועה, תנסה לתקן. אנחנו במגמת נסיגה אחורנית לכיוון המפעל, נכנסנו...הוצאתי את הנשק שלי עם הכדורי גומי..

השופט תאודור אור: האם בשלב זה האנשים שהתקדמו לכיוונכם אמרו משהו?

גיא רייף: צעקות, זריקת אבנים, זריקת ברזלים, קללות מפה עד הודעה חדשה, לאומניות, כל מה שאפשר, פשוט שנאה בעיניים ויציאה לקרב.

השופט תאודור אור: כן, בשלב זה אחרי שנשבר הפדרל, מה עשית?

גיא רייף: אנחנו בנסיגה אחורנית ובאיזה שהוא שלב כל פעם שמישהו מצליח לפרוץ קדימה, אני מכוון עם הנשק פעם יורה פעם לא יורה גומי. באיזה שהוא שלב אני מגיע לסלע צמוד למפעל עצמו, משהו כמו שני מטר מהגדר של המפעל, נעמדתי ליד הסלע עם הרובה. הם מתפרסים לאט לאט זווית רחבה מאד של 180 מעלות וכל פעם כזה או אחר נותנים ריצה קדימה, קב"ט המועצה שהיה במקום כל הזמן צועק לי מאחורה "גיא מימין, גיא משמאל" גיא מימין, גיא משמאל, אני כל פעם...

השופט תאודור אור: עד איזה מרחק הם הגיעו ממך אם אתה יכול להעריך?

גיא רייף: בשלב הסופי?

השופט תאודור אור: בשלב הסופי, בשלב שהחלת לירות ירי אחרי ירי הגומי.

גיא רייף: זה היה מרחק של משהו כמו 12-15 מטר כאשר פגעה בי אבן בעין, נכנסה לי אבן לעין, יש את הצילומים והתפוצץ לי כדור על היד. בשלב הזה לא היה לי שום דרך

אחרת...עוד פעם, אני רואה מישהו שמצמצם עוד, מכוון את הנשק, אם הכיוון עצמו עוצר אותו והוא רץ אחורנית זה טוב, היה והוא ממשיך ירי לכיוון הרגליים. באיזה שהוא שלב...עכשיו, כל הזמן הזה מהרגע הראשוני שראיתי את האירוע...

השופט תאודור אור: אתה מדבר על ירי...בשלב זה עוד ירי גומי?

גיא רייף: זה עוד ירי גומי, כן, עד השלב שנגמר לי הגומי היו לי שם משהו כמו 10 קליעי גומי ועד השלב למעשה שחטפתי את הפגיעה בעין וביד. כאשר לא ציינתי לפני זה שמרגע השלב הראשון שראיתי את הקבוצת פורעים לכיוון המפעל הודעתי בקשר בגל המרחבי, להזעיק כוחות למקום, למרד"ם המרחבי, לקצין המבצעים של המרחב. באיזה שהוא שלב אחרי זמן די ארוך של מעין קרב כזה אני מזהה בחור שרץ ולמעשה מאגף אותי מצד מזרח ומתקרב ל...מצד צפון, מתקרב למכל המדובר ולמעשה מאגף אותי. ראיתי לנכון בשלב הזה שאני צריך באיזה שהוא מקום לעצור את התופעה הזאת, עלתה בראשי מחשבה לעזוב את המקום, אני אומר את זה גלוי, חלפה בראשי מחשבה לעזוב את המקום ופשוט עם כל ההוראות עם הכל פשוט לנטוש וללכת. אבל, המחשבה והעובדות שאני נמצא בנקודה X והרכב 30-40 מטר אחרי על דרך עפר עם הפנים אלי, רכב נעול והמפתחות אצלי בכיס 60-70 איש מרחק של 12-15 מטר ממני פלוס מינוס, לא הייתי מגיע הביתה. לא הייתי מגיע הביתה ובטח ובטח לא הייתי עומד פה, כי האווירה הייתה לינץ', אם הם היו מגיעים אלי לא הייתי פה היום. באיזה שהוא שלב ראיתי את אותו בחור, כיוונתי אני לא זוכר אם בכריעה או בעמידה, כיוונתי לכיוון הרגל, יריתי ירכיים, זיהיתי שהבחור נפצע ברגל, צולע. אני לא יודע בוודאות אם זה כתוצאה מפגיעה ישירה או כתוצאה מאיזה שהוא נתז שעף מאחד הסלעים אבל הבחור צלע, אם אני לא טועה זה היה רגל שמאל. שני בחורים שהיו באיזור שלו רצו אליו ולמעשה עזרו לו ללכת מהמקום כשהוא עצמו מדדה מהמקום. שהם למעשה כל הקבוצה איבחנה שאחד החברה נפצע, כולם למעשה התחילו כנוס לדרך העפר...

השופט תאודור אור: לפני שאתה התחלת בירי החי עשית משהו?

גיא רייף: צעקתי להם "אני עובר לירי חי", שנגמר לי הגומי פרקתי את אותו מתקן של גומי, צעקתי להם "אני עובר לירי חי", הם גם ענו לי בעברית.

השופט תאודור אור: באיזה שפה צעקת?

גיא רייף: בעברית, אני לא דובר ערבית לצערי, אני צעקתי "אני עובר לחי" והם ענו לי "תירה" קללות מפה עד הודעה חדשה תירה, תפגע, תעשה..

השופט תאודור אור: כן?

גיא רייף: ובשלב הזה למעשה עזרו לו לעזוב את המקום ובשלב הזה למעשה האירוע נגמר. כולם עזבו את המקום.

השופט תאודור אור: אחרי הירי הזה שבן אדם נפגע...

גיא רייף: שאותו בן אדם עוזרים לו לעזוב את המקום ומפנים אותו, למעשה כן, האירוע מבחינתנו הסתיים."

עוד התייחס רייף, בהמשך עדותו, לעניין הפגיעה בצעיר שקרב למפעל:

"...פרופ' שמעון שמיר: ציינת לנו מצב שבו אחד הצעירים רץ באיגוף מימין למפעל לכיוון המתקן המימן?
 גיא רייף: כן.
 פרופ' שמעון שמיר: אתה יכול לתת את התיאור על הצילום הזה? אתה נמצא כאן, נכון?
 גיא רייף: לא, לא, לא, אני נמצא פה.
 פרופ' שמעון שמיר: אתה כבר נמצא פה.
 גיא רייף: אני נמצא פה.
 פרופ' שמעון שמיר: והצעיר רץ לכאן?
 גיא רייף: המיכל פה.
 פרופ' שמעון שמיר: המיכל פה?
 גיא רייף: או פה או פה, באזור הזה..
 פרופ' שמעון שמיר: באזור הזה...והוא רץ בכיוון הזה?
 גיא רייף: פה (לא נשמע-מדברים יחד).
 פרופ' שמעון שמיר: מפה ירית בו?
 השופט תאודור אור: אולי אולי אולי, סליחה, אולי המיכל הוא פה?
 פרופ' שמעון שמיר: זה מה שאמרו לנו.
 גיא רייף: יכול להיות שהמיכל פה...לא יודע...אני פה, זה בוודאות, אני פה והצעיר רץ לפה, הצעיר רץ לפה, איך שאני רואה את זה הוא... (לא נשמע).
 פרופ' שמעון שמיר: ואז ירית בו ופגעת בו ברגל?
 גיא רייף: כן."

וכן :

"...השופט תאודור אור: האם בכל מקרה שירית הסתכלת לאותו כיוון אם פגעת או לא פגעת? אתה יכול להגיד שהסתכלת?
 גיא רייף: למקום אחד כיוונתי על מנת לפגוע ברגל, זה הכיוון הצפוני ששם גם לא היה לי חשש כי סך הכל כל הגזרות האחרות יש למעשה או בתים או כוחות, שם הבחנתי באותו בחור שצולע אח"כ ברגל.
 השופט תאודור אור: כל היריות האחרות לא היו לצורך פגיעה?
 גיא רייף: לא.
 השופט תאודור אור: אלא?
 גיא רייף: על הרצפה, אם אין מרחק של 15 מטר ממני אז זה משהו בסביבות ה-10-12 מטר מכיוון הרצפה, יש שם דרך עפר היא מן תלולית עפר כזאת, לשם.
 השופט תאודור אור: כלומר כל היריות היו לקרקע?
 גיא רייף: חד משמעית כן.
 השופט תאודור אור: והם היו לכיוונים שונים על הקרקע או כל הזמן לכיוון אחד?
 גיא רייף: לא, עוד פעם, הקב"ט ימינה שמאלה ימינה, אז אני למעשה גם הרבה פעמים גם הרמתי, כיוונתי, לא יריתי, אם הצלחתי להשיג את אפקט ההרתעה שאני מרים והוא נעצר והולך אחורה, נעצר, ולא, ירי לכיוון הרצפה. בגדול זה פחות או יותר לאותו כיוון כי

שם הייתה לי את החומת מפגע מה גם שכיוונים אחרים היו לי...אם אני יורה לכיוון דרום יש לי את הכוחות של תרדיון."

ועוד מסר, לעניין אופי הירי :

"...פרופ' שמעון שמיר: עכשיו, לגבי השימוש בירי חי כשנגמר לך הגומי, אמרת שני דברים, אמרת דבר אחד שלאחר שירית כדור חי אחד ופגעת, זה הרתיע והביא לנסיגתם של הצעירים, הבנתי אותך נכון?

גיא רייף: שאחד נפגע, ירי חי היה לפני לכיוון האדמה.

פרופ' שמעון שמיר: כן, זה היה ירי חי לכיוון האדמה ואחד נפגע ואז נרגע המצב.

גיא רייף: כן.

פרופ' שמעון שמיר: וזה היה הכדור הראשון שירית חי?

גיא רייף: לא, לא, לפני זה שנגמר לי הגומי ונפצתי בעין וביד וזה המשיך, יריתי ירי חי לאדמה לפני הרגלים.

פרופ' שמעון שמיר: ז"א ירית את הכדורים לפני כן וזה היה הכדור האחרון שירית?

גיא רייף: לא, הוא לא האחרון.

פרופ' שמעון שמיר: אבל אמרת שאחרי זה המצב נרגע?

גיא רייף: הוא האחרון שיריתי כן, הוא הראשון שיריתי במכוון על מנת לפגוע ברגל.

פרופ' שמעון שמיר: והכדורים שירית לפני כן, לאן הם היו מכוונים?

גיא רייף: לרצפה.

פרופ' שמעון שמיר: לרצפה לפני...לרגלי הצעירים?

גיא רייף: לפני המפגינים..לפני הצעירים, כן.

פרופ' שמעון שמיר: לרגלי הצעירים.

גיא רייף: לפני הצעירים כאשר הם למעלה.

פרופ' שמעון שמיר: ודרך זאת ירית אתה אומר כ- 15 כדורים?

גיא רייף: פלוס מינוס כן.

פרופ' שמעון שמיר: האם רוקנת את המחסנית?

גיא רייף: לא, נשארו לי כמה בודדים.

פרופ' שמעון שמיר: מוסא גדיר אמר לנו שרוקנת את המחסנית ואח"כ הלכת לטעון אותה מחדש.

גיא רייף: אני לא יודע מה מוסא גדיר אמר, המחסנית היא אצלי.

פרופ' שמעון שמיר: אבל אתה אומר בתוקף שהמחסנית לא התרוקנה.

גיא רייף: לא, נשארו מספר בודד..לא יודע, 4-3-2 נשארו מספר כדורים.

השופט סהל ג'ראח: טוב, כעת אמרת לנו גם כשאתה עמדת במקום גבוה על סלע וה...אני רוצה לאשר את זה, אני לא בטוח שאתה אמרת את זה, אבל זה היה מדרון איפה שהיו המפגינים?

גיא רייף: לא.

השופט סהל ג'ראח: לא, היה מישור?

גיא רייף: זה לא מישור, זה שטח הררי, אבל אנחנו למעשה על כיפת הגבעה. היה מצבים שעמדתי על הסלע עצמו, היה מצבים שעמדתי למטה...

השופט סהל ג'ראח: בין לבין המפגינים היו סלעים?

גיא רייף: בשלב שאני עליתי, לא. כי אני למעשה הייתי בנקודה שולטת בסלע, הם עמדו בנקודה שולטת על סלע ובאמצע יש את אותה דרך עפר, דרך עפר הזאת, פה יש את הדרך עפר, אני עומד פה והם למעשה עומדים על השטח הררי הזה, פחות או יותר בגובה באותו גובה.

השופט סהל ג'ראח: וכאשר אתה ירית, אתה ירית על אדמה או על סלע?

גיא רייף: על אדמה.

השופט סהל ג'ראח: אתה בטוח?

גיא רייף: בטוח ב-100%.

לאופן הירי התייחס רייף גם בגרסתו השניה בפני הועדה, לאחר שהוזהר כי הוא עלול להפגע ממסקנותיה:

”...גיא רייף: אני משתמש בגומי.

עו”ד נדשי: כיצד אתה יורה בו? אתה יורה בו לעבר המתפרעים, אתה ירה בו באוויר?

גיא רייף: מתפרע שמגיע, בוא נגיד, עוקף את כולם ומשפר עמדה הכי קרוב אליי, אני יורה בו. גומי.

עו”ד נדשי: איפה אתה יורה בו?

גיא רייף: סליחה?

עו”ד נדשי: איפה אתה יורה בו?

גיא רייף: לכיוון רגליים. לכיוון רגליים. ועכשיו תוך כדי כל הפעולה הזאת, תוך כדי הפעולה הזאת, ואת זה אני גם ציינתי, כל זמן הפעולה, אני כל הזמן נסוג. אני כל הזמן נסוג והם משפרים עמדות אליי. כל זמן העבודה הייתה נסיגה אחורנית, עד שהגעתי למצב של אותו סלע, שלמעשה, הסלע זה גב המפעל. מפה והלאה אין לי איפה ללכת.

עו”ד נדשי: ותאמר לי, אתה זוכר באיזה נקודה אתה עברת לשימוש בירי חי, או, בוא נאמר, באיזה נקודה אתה צעקת: ”רבותיי, אני עובר לירי חי”?

גיא רייף: נגמר הגז, נגמר, עברתי לגומי. באיזשהו שלב גם נגמר לי הגומי. נגמר לי הגומי. אם אני לא טועה, ואני אומר עוד פעם, אם אני לא טועה כי היה את... הקטע שסילקתי את הרומח היה בהפגנות. בין לבין גם יריתי תחמישים בלי גומי. עוד פעם על מנת להרתיע. על מנת להרתיע אבל עוד פעם, לא ברמת וודאות. לא ברמת וודאות. מהרגע הזה, מהרגע הזה, תוך כדי נסיגה אחורנית כל מי שמנסה לשחרר למעשה עמדה אליי, אני מכוון את הנשק, מכוון אותו, ומוריד. זאת אומרת, אם הוא נעצר, הולך אחורנית, מבחינתי זה טוב.

עו”ד נדשי: מדוע עשית את זה? מדוע כיוונת את ה...?

גיא רייף: עוד פעם, אם אני אעמוד, אין לי אמצעים אין לי כלום. אני אעמוד במקום, אז כמובן שתוך דקה וחצי – שתיים נגמר האירוע. גיא איננו ונגמר הסיפור. אני צריך באיזשהו מקום לעשות איזושהי עבודה בעיניים. נגמר לך התחמושת? מהרגע הזה אתה צריך לנסות לעשות משהו שמרתיע. משהו שמרתיע אבל גם זה לא עוזר. הקב”ט מאחורנית צועק לי: גיא מימין, גיא משמאל, גיא מימין, גיא משמאל. באיזשהו שלב זה נפתח. מזווית מצומצמת, שרוב הכוח עומד מולי זה נפתח. זה נפתח. נפגעת. אבן אחת

בעין. בקבוק על היד, שהתנפץ על הסלע למעשה ופצע אותי ביד. בשלב הזה שאני רואה שזה מצטמצם, ואני רואה שכולם המשחקים האלה לא עובדים, אני מפרק את הרומח בצורה הפגנתית, צועק: "אני עובר לירי חי!", ומהרגע הזה עוד פעם, זה לא שמהרגע הזה אוטומט ירי. מהרגע הזה עוד פעם, מרים את הנשק, מרים את הנשק. אם הבן אדם נעצר, יורד, הולך אחורנית, השגתי את המטרה. במידה ולא, יש שם את ה... אני עומד על הסלע. יש קטע של שביל עפר כזה ויש קטע פה של הטרסה מעל. אני יורד למעשה לדרך עפר הזאתי. הם עומדים על הסלעים. אני יורה למטה. זאת אומרת, אם תבוא ותסתכל מבחינת זוויות, שזה כל כך חשוב פה לצורך העניין, אני יורה למעשה משהו כמו שתיים-שלוש מטר מתחת לבן אדם בכלל, אבל בצורה כזאתי, שרואים שזה נשק. רואים שזה ירי.

עו"ד נדשי: כשאתה ירית, איך החזקת את הרובה? אתה הסתכלת דרך הכוונת? גיא רייף: דרך הכוונות. דרך הכוונות. כמובן ש... עוד פעם, שבמצבים שלא יריתי אז הייתי עושה את התנועה הזאתי ולמעשה לא יורה. עכשיו, שאני אומר את התנועה הזאתי, זה פעם אחת לפה, פעם אחת לשם. כדי להרוויח את (לא ברור) של הזווית, לנסות ולעצור.

עו"ד נדשי: אתה זיהית איזושהי פגיעה במישהו, בזמן שאתה... גיא רייף: לא. המצב היחידי שזיהיתי פגיעה, וזה אני אמרתי, באיזשהו שלב צעק לי הקב"ט... קודם הוא צעק לי: גיא מימין, גיא משמאל. זיהיתי בחור בפינה השמאלית לגמרי, למעשה הצפונית לגמרי, של המפעל, ש... או על הגדר עצמה או שכבר מגיע למצב שהוא על הגדר. אחד: הוא בודק מה (לא ברור). מכל, קו נטוי, מפעל. שתיים: הוא מאגף אותי. ברגע שאחד עובר, והוא כבר בגב שלי ואין לי שליטה עליו, אין לי מה לעשות. בשלב הזה ירי מכוון לכיוון הרגל, לכיוון הרגל, יריתי. זיהיתי פגיעה, אני אומר עוד פעם, אני אומר עוד פעם, לא יודע אם פגיעה ישירה רגל, רגל שמאל. לא יודע אם פגיעה ישירה של הכדור בו או שזה פגע בסלע לידו, והוא חטף את הגיץ. הוא נפל, קם. קם ומהרגע הזה דידה אחורה תוך כדי עזרה, ולקחו אותו אחורה בדרך העוקפת. עו"ד נדשי: עכשיו, תאמר לי, אני מבין שבשלב הזה, השלב הקריטי, שאתה בו כבר עם נשק חי, עומד, לפעמים מכוון, לפעמים מרים, לפעמים יורה על ה... על השביל עפר שם. האנשים למעשה איגפו אותך.

גיא רייף: כן.

עו"ד נדשי: אתה בשלב הזה ירית, לזיכרוןך, לאזור המדרון במרחק בסביבות מאה חמישים מטר. זה המקום, על פי העדויות, ששם פחות או יותר נהרגו אותם שני מנוחים.

גיא רייף: איזה מאה חמישים מטר? יש לי מפגינים עשרים מטר ממני. איך מאה חמישים מטר? יש לי מפגינים שמגיעים אליי עשרים-שלושים מטר ממני, זורקים לי אבנים, אני נפצע מ... אני ארה מאה מטר אחורה? עוד פעם, הם עומדים על הזה. אני על סלע. אני על סלע. המפגינים גם על הסלעים. אנחנו פחות או יותר באותו גובה. פחות או יותר. אני יורה לעבר השביל למטה, התלולית עפר שיש בה שביל. אז אני מפה לא התעלם מאלה שתופסים אותי ומגיעים עשרים מטר אלי, וארה (לא ברור) ל... לא יודע לאיפה.

עו"ד נדשי: אוקי. אתה זוכר שבשלב מסוים הייתה רגיעה.

גי'א רייף: אחרי שהבחור... מה שאני זיהיתי, הסיבה שאני זיהיתי, עוד פעם, יכול להיות שהיו דברים אחרים, שכנראה... שבדיעבד היו. מה שאני ראיתי, שאותו בחור שנפצע ברגל, צעק, צעק, הוא עצמו צלע, אנשים באו לעזור. כנראה, שזה רץ בין אותה חבורה, שעוד פעם, יש פה ירי. הבן אדם נפצע, שזה פציעה ממשית. בשלב הזה כנראה עשו כנוס אחורה. לא שאני זיהיתי משהו אחר. אם הייתי מזהה, עוד פעם הייתי אומר, כי ראיתי בדיוק מה נעשה אצלי. לא בגזרה מלמטה.

עו"ד נדשי: עכשיו, מוסא גדיר העיד פה שאתה בשלב מסוים, פחות או יותר, בשלב של הרגיעה, הוא שאל אותך, הוא דיבר אתך על עניין מה פתאום רגיעה? אתה אמרת לו אני זיהיתי פגיעה במישהו, ראיתי אנשים... ראיתי אותו נופל וראיתי אנשים שקמים להרים אותו. האם התכוונת לאותו אדם?
גי'א רייף: אותו אחד שניסה לאגף אותי ולעלות על ה..."

וכן :

"...פרופ' שמעון שמיר: הבנתי, הבנתי את העמדה שלך. לגבי הירי אתה תיאר לנו שלושה, שלושה שלבים. שלב ראשון שבו אתה רק מאיים בתקווה שזה ירתיע אותם, שלב שני אתה יורה לרצפה לפני המתפרעים, שלב שלישי והמקרה שראית אותו כחמור ביותר ירית ברגל של מישהו. איך זה מסתדר עם מספר היריות, אני מבין שרוקנת מחסנית אחת כמעט מלאה, ועוד מחסנית קצרה, אלה היו דבריך.
גי'א רייף: אני לא זוכר כרגע כמה רוקנתי, עוד פעם, לא זוכר כמה רוקנתי, מה שהיה לי איתי ביד.

פרופ' שמעון שמיר: כמה כדורים זה מכיל בערך?

גי'א רייף: לא זוכר, לא זוכר, אני לא יכול להעריך כרגע, אבל עוד פעם, לא בכמויות... לא בכמויות... לא יכול להגיד לך כרגע כמה, אני יודע בוודאות שאותה מחסנית שהיתה לי וזה מחסנית קצרה, נשארו בה איזה שתיים שלוש כדורים, במחסנית הקודמת היו בה את החמישים, כמה בסך הכל לא יודע, אבל לא מדובר בעשרות ובטח שלא מדובר שם באיזה ריקון אפוד, חד משמעית לא... חד משמעית לא.
פרופ' שמעון שמיר: בכל מקרה הירי עצמו היה תמיד למטה, אם לרגלי הרצפה ואם לרגל של אותו המתפרע.

גי'א רייף: חד משמעית כן.

פרופ' שמעון שמיר: עכשיו, אתה עומד על אבן או על סלע, אתה עומד גבוה בכל מקרה, רצית לעלות גבוה כדי לראות אותם, ולפניך יש מדרון, ואתה יורה כלפי מטה, האם יד אפשרות לדעתך שחלק מהקליעים של הירי שלך שכוון כלפי מטה, לפי דבריך, בגלל המדרון הקליעים האלה המשיכו לרדת במקביל לפני הקרקע?

גי'א רייף: לא, הצורת שטח שם עם הכביש עפר הזה, עם השביל עפר הזה, הצורה... יש שם חומת מפגע, אין לכדור משם לאיפה לברוח, בגלל זה גם יריתי לכיוון הזה.

פרופ' שמעון שמיר: מה, מהו חומת המפגע? השביל? זה מה... זה מה שנקרא דרך הביוב.

גיא רייף: יש פה... זה פחות או יותר הסלע? באזור הזה.

פרופ' שמעון שמיר: כן.

גיא רייף: פה יש שביל, לא יודע אם זה זה, או זה, אני כרגע לא מפענח את זה.

פרופ' שמעון שמיר: אתה מדבר על השביל, לא על דרך הביוב?

גיא רייף: כמה מטר לפני יש שביל, כמובן שבשביל יש איזשהם שוליים של אדמה שזזה מסלילת השביל ויש את הסלעים, והם עמדו על הסלעים. אני יריתי לא למעלה, לא על הסלעים פה, אני יריתי לכיוון למטה. ולמה הירי הזה נעשה בניגוד לירי הקודם? שהירי הקודם האיומים שלו בוצעו, שאולי יראו, כן יש פה איזשהו שימוש באמצעים, אולי כן יעצור אותם, אבל עובדה שלא, עובדה שלא. לבוא ולהגיד בוודאות של מאה אחוז, גם את זה עוד פעם אני לא אכנס לזה אבל פה כולם הפכו להיות מומחים וכולם אמרו, בוודאות של מאה אחוז, לא ניתן להגיד את זה, לא יכול להגיד בוודאות של מאה אחוז שכדור שפגע באיזשהו אבן קנה למטה, לא העלה איזה נתז למעלה. אבל מפה לפגוע באזור שהוא 147 מטר מהמקום שאני עמדתי, וזה בדוק, הגופה נמצאה 147 מטר, אין שום סיכוי שבעולם, ואת זה אני אומר כמעט בוודאות."

63. בפני מח"ש מסר רייף, כי הוא מוכן שיעשה שימוש בעדויותיו בפני הועדה. לדבריו, הפירוט המדויק של התרחשות הדברים מצוי שם. רייף חזר על דבריו, לפיהם בשלב הראשוני ירה גז באמצעות רובה הפדרל, שהתקלקל, לאחר מכן עבר לעשות שימוש בתחמושת גומי, וכשזו אזלה (הגומי או התחמישים) עבר לירי חי. כן מסר, כי ירה באויר, אך ההמון המשיך להתקרב ולאחר מכן, כדי להראות "שאני לא סתם מאיים ויש לי כדורים חיים ואני יכול לירות, יריתי לעבר גבעת אדמה שהייתה מתחתיהם, רק כדי להפחיד".

לדבריו, בשלב מסוים, יפתח או גدير פנו אליו ואמרו לו כי מאגפים אותו מצד שמאל, ליד גדר המפעל, והוא הביט והבחין בבחור מטפס על גדר המפעל. לאור הסכנה שנשקפה למפעל, התכופף, וירה דרך כוונות על רגלו השמאלית של הבחור, בין הברך לכף הרגל. הבחור נפגע, צרח, נפל מהגדר ופונה על ידי חבריו.

סיכום ביניים של גרסאות רייף

64. בכל גרסאותיו, תיאר רייף את השתלשלות האירועים שהובילה להגעתו לפטרוס באופן דומה: הוא ציין, כי הבחין בפורעים, שהתקרבו אליו, עשה שימוש בתחמושת גז וגומי שאזלה ורק לאחר מכן עבר לירי חי, תוך כדי נסיגה אחורנית, לסלע שניצב סמוך למפעל. לטענתו, חש סכנה לחייו ואף חשב, כי כניסת פורעים למפעל תביא לסכנה נוספת עקב פגיעה אפשרית במיכלי המימן. רייף אישר, ככלל, כי ירה לעבר רגלו של אחד הצעירים שקרב למפעל והכחיש, כי מלבד פגיעה זו, הירי שביצע יכול היה לפגוע באחרים.

65. עם זאת, במספר נקודות מרכזיות ישנן סתירות בין גרסאותיו. ראשית, לגבי שאלת אופן ביצוע הירי: בגרסה אחת טען רייף כי ביצע גם ירי באויר, ובמקום אחר טען שביצע ירי רק

כלפי האדמה (בגרסתו במח"ש שינה שוב רייף את טעמו ומסר, כי בשלב הראשוני ירה באויר). שנית, בעניין נסיבות הפגיעה בצעיר: מעיון בגרסאותיו השונות של רייף עולה, כי חלה התפתחות משמעותית בתיאורו של עניין זה. המדובר בסתירות משמעותיות, אליהן התייחסה אף הוועדה בדו"ח מטעמה. על כך נרחיב בהמשך הדברים.

עדויות גدير

66. גدير הוא עד מרכזי בפרשה. כאמור לעיל, הוא השוטר שהגיע עם רייף למפעל פטרוס, ושהה בסמוך אליו במהלך האירועים. גدير רשם מזכר בסמוך לקרות האירועים, נחקר על-ידי אוספי החומר של הוועדה, העיד פעמיים בפני הוועדה ומסר שתי הודעות במח"ש. להלן נביא את עיקרי עדותו.

בזכ"ד שנכתב ביום האירוע, ציין גدير, כי לאחר תום אירוע לוטם:

"... נמסר לנו שבא"ת יש אנשים שמנסים להכנס. הגענו למקום ראינו המון של צעירים רצים לכיוון א"ת בצד המזרחי. ואז מפקד התחנה לקח איתו רובה פדרל ... ירה ברובה פדרל גז אך ההמון המשיך להתקדם לאחר מכן ירה כדורי גומי וגם כן לא עזר ובאותו רגע הרובה נשבר לו... לכן לקח רובה אוטומטי שהיה ברשותו וירה באויר צורות אך האנשים לא נרתעו והמשיכו להתקרב. ואז ביקש ממני להזעיק כוחות. אני ניגשתי ל.... (מילה לא ברורה) שעמד במרחק של 100 מטר לערך מהמקום בו עמד המת"ח ובעת שחזרתי אחרי שהזעקתי כוחות.... בתחנה באלחוט התחנה בעת שעמד ליד אבנים תרסה כזו ראיתי אותו מתכופף ואז שאלתי אותו מה קרה וענה לי שחטף אבן בפנים. באותו רגע אני ראיתי פצע קטן ואודם מתחת לעין ימין וכעבור מספר דקות העניין נרגע במקום ואנשים נסוגו למטה לכיוון סכנין ואז אנחנו ירדנו לתרדיון והצטרפנו לכח שהיה במקום. אני אישית לא ראיתי אנשים שנפגעו ולא ראיתי את מפקד התחנה יורה לכיוון אנשים כמו כן לפני שעזבנו את תרדיון אמר מפקד הכוח שהיה בצומת ירו גז וכדורים חיים לעבר המתפרעים שהיו באיזור הצומת וגם שהיו באיזור התעשייה במדרון. אישית לא ראיתי מי פגע באנשים שנהרגו אשר נודע לי יותר מאוחר שהיו פצועים והרוגים."

בעדותו בפני אוספי החומר של הוועדה ציין גدير את הדברים הבאים:

"...בדרכנו חזרה מלוטם, כאשר היינו בצומת אשחר, קיבל מפקד התחנה דיווח שיש המון של אנשים מסתערים על אזור התעשייה תירדיון. אני לא זוכר מי העביר לו את הדיווח. הוא קיבל את זה באלחוט. נסענו בכביש יובלים אשחר, ומשם יש דרך עפר שמובילה לאזור התעשייה תירדיון כפי שמסומן בתרשים. מפקד התחנה החנה את הרכב בכביש האספלט שליד מפעל פטרוס. התקדמנו רגלית לכיוון מזרח עד לטירסה של אבנים גדולות. מן המקום הזה ראינו את צומת התירדיון. כאשר היינו על הטירסה ראינו אנשים שמתקרבים לכיוון שלנו. כאשר הגענו הם היו במרחק 30 מטר מאיתנו התחילו להתקדם אלינו לזרוק אבנים. הם היו עשרות אנשים. בסביבות 50-60 איש. במקום היה גם צדוק יפתח קב"ט מועצה אזורית משגב שעמד בקצה השביל. לי היה פדרל גז וארגז

פעולה עם תחמושת. מפקד התחנה היה עליו M16 ומכשיר הקשר הנישא. מפקד התחנה ביקש ממני את הפדראל ונתתי לו. הוא ביקש גם טילי גז. ירה טיל אחד או שניים של גז. ואמר לי קח את הפדראל כי הוא נשבר לשני חלקים. הוא ביקש ממני כדורי גומי. נתתי לו כדורי גומי. 5-6 כדורי גומי. הוא ירה לעבר האנשים כדורי גומי. לא ראיתי שמישהו נפצע מכדורי הגומי. מפקד התחנה ראה שאנשים המשיכו להתקדם לעברנו ולזרוק אבנים. שנינו ניסוגנו אחורה. מפקד התחנה עמד על סלע גדול. אני עמדתי על השביל במרחק 3-4 מטר ממפקד התחנה ולידי היה צדוק יפתח. מפקד התחנה אמר רבותי אני עובר לחי. באותו שלב ההמון התחיל לזרוק עוד אבנים. פתאום בא אליי מפקד התחנה ואמר כי הוא חטף אבן. ראיתי דם מתחת לעין ימין שלו. מפקד התחנה חזר לסלע והתחיל לירות לכיוון האנשים. אני חושב שהוא ירה 20-30 כדור. ראיתי שהוא רוקן מחסנית. פתאום היתה רגיעה אחרי הירי של מפקד התחנה. צדוק צעק צריך עזרה, מפקד התחנה אמר לו אף אחד לא יורה, רק אני יורה. שאלתי את מפקד התחנה אם פגעת באנשים והוא אמר לי ראיתי מישהוא נופל אך אני לא יודע אם הוא נפגע. הוא אמר לי שראה אחד נופל ואחד שבא להרים אותו. אמרתי למפקד התחנה מה קרה שיש פתאום שקט אז אמר לי כי ייתכן שפגעתי במישהוא כי ראיתי שאחד נפל ומישהוא מרים אותו. אני בעצמי לא ראיתי אף אחד שנפגע. אני הייתי במרחק 4-5 מטר ממפקד התחנה. כאשר הוא ירד אליי למטה ואמר לי כי הוא נפגע הוא גם טען את ה M16 בעוד כדורים מארגז הכדורים. מהמקום שבו עמדתי אני יכול לראות את צומת התירדיון, את הכביש המוביל לסכנין, את קצה עליון של הבתים המובילים לסח'נין. בקו ישר מהעיניים שלי אני רואה את הסלע שעמד עליה מפקד התחנה. אני עמדתי בין מפקד התחנה ובין צדוק, במרחק כ 20 מטר מצדוק. לא ראיתי אנשים פצועים מהמקום שבו עמדתי. לא ראיתי גם אנשים שמפנים אנשים שקורה להם משהוא. אחרי הירי של המחסנית השנייה היתה רגיעה. אז עליתי למקום שבו היה צדוק ולא ראיתי אנשים שמגיעים לכיוון שלנו. אחרי שעמדתי ליד צדוק ראיתי כי אנשים ניסוגים. ראיתי אבנים עפים אליי אך לא ראיתי זורקי אבנים. אתה קורא לי מעמוד 20-21 להודעת גיא רייף שם הוא מציין כי פגע בבחור ברגלו, ואני משיב כי אני אישית לא ראיתי בחור שנפגע ברגלו או במקום אחר. אני לא ראיתי את הבחור האמור למרות שגיא רייף בעצמו אמר כי הוא פגע ברגלו. היה נשק עליי אך לא השתמשתי בו. אני לא יריתי באויר כי גיא נתן הוראה שאף אחד לא יורה. לא ראיתי נתזים מהירי. לפני שמפקד התחנה נפגע באבן הוא ירה בצרור של 4-5 כדורים. לאחר שנפגע ובא וקיבל ממני תחמושת הוא ירה בבודדת. את הבודדת ראיתי כי הוא ירה למספר כיוונים. הוא היה משנה כיוון כל פעם. הוא ירה ישר. הוא ירה לצד ימין. והוא ירה גם לצד שמאל. הירי החי נמשך כעשר דקות. את הירי החי ירה מפקד התחנה לעתים כשהוא עומד על הסלע ולעתים כשהוא ליד הסלע. זה מפתיע שההמון ניסוג פתאום לאחר מגמת התקרבות רצינית. בטוח קרה משהוא. יכול להיות שנפגע מישהוא, יכול להיות שפחדו מהירי. יש כל מיני סיבות. אני לא יכול לדעת אותם. יכול להיות שהם פחדו, יכול להיות שמישהוא נפגע, יכול להיות שמישהוא נהרג. בזמן שהותי באירוע שמעתי קללות. כאשר שאלתי את גיא מה קרה שיש רגיעה שמעתי כי הוא אמר לי כי מישהוא נפל ומישהוא אחר בא להרים אותו. הוא

לא אמר לי איפה פגע. הוא אמר כי מיש הוא נפל ומיש הוא אחר בא להרים אותו וכנראה שפגעתני במיש הוא אך לא אמר איפה פגע. זה מה שהוא סיפר לי. גיא בטבעו לא נוהג לספר מה קורה. גיא סיפר על בן אדם אחד שנפל ובאו להרים אותו. הוא לא אמר לי על יותר מאחד. גיא באופיו לא נוהג לספר. חוץ מקללות לא שמעתי דברים נוספים מצד ההמון. לא שמעתי מצד ההמון כי הם אומרים שמישהוא נפגע. לא הגיעו כוחות לעזור לנו באירוע בפטרוס. אחרי שגיא רייף גמר לירות, ירד אליי, עמדנו ליד צדוק. ראינו שאין אנשים שקרובים לאזור התעשייה. ואז נסענו למטה לצומת תירדיון.”

בעדותו הראשונה בפני הוועדה נמסרו מפיו דברים דומים²⁴. בין היתר, העיד, כי:

”מוסא גדיר: חזרנו לתחנה באותו דרך שבה נסענו כשהגענו. באותה דרך שבה הגענו וכאשר הגענו לצומת אשחר שם בסביבה קבלנו הודעה של המון שמתקרב לאזור תרודיון ואז בקשו תגבור. נסעתי אני ומפקד התחנה, כביש עוקף כורכר, נכנסנו לאזור התעשייה תרודיון ושם החנינו את הרכב...”

...

מוסא גדיר: החנינו כאן, הלכנו רגלית לכאן, יש פה איזה שביל כזה שסללו אותו מזמן וזה יורד למטה. הגענו עד למטה פה ואז ראינו המון של אנשים, יש שם אבנים גדולות שם. המון של אנשים שם במרחק של 30...בערך 30 מטר מאתנו וזורקים אבנים לעברנו. השופט תאודור אור: אתם לפני שעליתם כבר ראיתם שיש אנשים על הגבעה? לפני שעליתם...

מוסא גדיר: לתרודיון?

השופט תאודור אור: כן.

מוסא גדיר: לא...

השופט תאודור אור: לפני שעליתם לפטרוס פה, כשהחלטתם לעלות, למה עליתם למקום הזה?

מוסא גדיר: כי אמרו לנו- על יד פטרוס יש אנשים שם ומתקרבים לכיוון המפעל.

השופט תאודור אור: מי אמר לכם את זה?

מוסא גדיר: באלחוט, דברו באלחוט.

השופט תאודור אור: אתה יודע מי אמר את זה?

מוסא גדיר: לא, לא זוכר מי אמר את זה.

השופט תאודור אור: בעקבות זה נסעתם למקום, כשנסעתם עד הנה, עד שהחנתם את הרכב והגעתם עד הנה, לא ראיתם עוד אנשים? או שכבר ראיתם?

מוסא גדיר: לא, הגענו לפה יש פה שביל שיורד למטה ופה יש עוד שביל (לא ברור) חברת חשמל...לא יודע, אז ראינו את האנשים פה מרוכזים, פה ואז התחילו לבוא לעברנו ואז אני החזקתי את הרובה פדרל, מפקד תחנה ביקש ממני את הרובה פדרל, ירה...לא יודע כמה, טיל, 2, 3, ממש לא יודע כמה של גז ואז נשבר הפדרל.

השופט תאודור אור: מפקד התחנה אתה מתכוון לגיא רייף.

מוסא גדיר: גיא רייף, ואז נשבר הרובה, באמצע הפין נפל.

²⁴ מדובר במספר ציטוטים נפרדים מעדותו בפני הוועדה.

השופט תאודור אור: כן?

מוסא גדיר: ואז אמר לי "קח את הרובה", אח"כ לקח גם כדורים...לא יודע כמה...5

השופט תאודור אור: בשביל מה הוא נתן לך את הרובה, הוא בקש שתתקן אותו או שסתם תחזיק אותו?

מוסא גדיר: להחזיק אותו....

מוסא גדיר: הרבה אנשים היו, המון אנשים שזרקו אבנים לעברנו.

השופט תאודור אור: מה זה הרבה אנשים?

מוסא גדיר: לא יודע, איזה 50-60 איש.

השופט תאודור אור: כן ואיפה הם היו כל האנשים האלה?

מוסא גדיר: יש פה אבנים...

השופט תאודור אור: תראה, זה פטרוס...

מוסא גדיר: יש פה אבנים בסביבה הזאת..

...

השופט תאודור אור: באיזה מרחק מכם אמרת?

מוסא גדיר: 20-30 מטר.

השופט תאודור אור: 30 מטר..אתה מתאר אותם ממש עליכם, אז זה קצת יותר רחוק.

מוסא גדיר: לא, לא, אני לא יודע, לא מדדתי באותו רגע, בדיוק כשירדנו למטה פה יש פה קצה, יש פה שביל, יש פה אבנים, עוד אבנים למטה, התחילו להתקרב אלינו ואז לפני התחנה...

השופט תאודור אור: כולם היו במקום אחד או היו פרוסים בשטח, איך זה היה?

מוסא גדיר: היו פרוסים.

השופט תאודור אור: היו פרוסים.

מוסא גדיר: ככה, התחילו לעלות הרבה אנשים אלינו ואז לזרוק עלינו אבנים ואז מפקד התחנה לקח את הרובה פדרל וירה גז, לא יודע כמה ירה באמת. אחרי כדור או שנים שירה, אמר "קח את הרובה", ראיתי שהוא נשבר לשני חלקים, הפין שלו נשבר שהוא מחבר את הקנה עם הקת. אחרי זה לקח ממני גם כמה כדורי גומי וגם ירה. לא יודע כמה ירה כדורי גומי ואז לא עזר שום דבר, אנשים התחילו להתקרב אלינו, לזרוק אבנים לעברנו. יש אנשים שהיו רעולי פנים, יש אנשים שהיו חצי גוף עליון ערומים, כיסו את עצמם עם בגדים שלהם ואנחנו התחלנו לסגת אחורה, ראינו שזה לא עזר....

מוסא גדיר: אחרי זה שמעתי...גיא ירה ואני התגוננתי מהאבנים שלא אפגע מהאבנים וכעבור כמה דקות אז ירד גיא מהסלע ואמר לי...עשה ככה (לא ברור) אמרתי לו "מה קרה"? אז הוא אמר "קבלתי אבן, חטפתי אבן".

השופט תאודור אור: כן?

מוסא גדיר: אני באמת ראיתי אודם...

השופט תאודור אור: הוא הראה לך איפה הוא קיבל את האבן?

מוסא גדיר: נכון.

השופט תאודור אור: איפה?

מוסא גדיר: מתחת לעין ימין.

השופט תאודור אור: מתחת לעין ימין, כן?

מוסא גדיר: ראיתי שם אודם, לא ראיתי שהוא חטף את האבן ממש.

השופט תאודור אור: הוא אמר לך רק?

מוסא גדיר: הוא אמר לי רק.

השופט תאודור אור: כן ואז?

מוסא גדיר: ואז הוא בא אלי אחרי זה, טען כמה כדורים ועוד פעם חזר לאותו מקום והתחיל לירות.

השופט תאודור אור: כן, אתה ראית לאיזה כיוונים הוא יורה?

מוסא גדיר: לכיוון כללי של סכנין.

השופט תאודור אור: של?

מוסא גדיר: לכיוון כללי, לכיוון האנשים שהוא...איפה שהם היו.

השופט תאודור אור: אתה אומר אנשים..

מוסא גדיר: ...מקודם.

השופט תאודור אור: כן, אתה אומר " אנשים היו מפוזרים", לאיזה כיוון הוא ירה?

לכיוון כל האנשים? לכיוון אחד?

מוסא גדיר: האמת אני לא התמקדתי בקטע הזה כי אני...האמת היא חשבתי להגן על עצמי מאבנים.

השופט תאודור אור: כן, אתה זוכר...אתה סייעת לו בטעינה של הרובה או ב....?

מוסא גדיר: אני זוכר, אני זוכר שהגיע אלי והוא לקח כדורים וטען וחזר לאותו מקום.

השופט תאודור אור: אתה זוכר כמה כדורים הוא ירה, זו הייתה מחסנית אחת, שתיים?

מוסא גדיר: לא זוכר כמה כדורים אבל אני מניח בין 20 ל-30 כדור, לא יודע בדיוק כמה.

השופט תאודור אור: אחרי שהיריות האלה התחילו כמה זמן הן נמשכו בערך?

מוסא גדיר: במשך כמה דקות אבל אחרי זה הייתה רגיעה כ- 10 דקות בערת הייתה רגיעה שם. ושאלתי אותו מה קרה יש רגיעה עכשיו? אומר לי " כנראה פגעתי במישהו" אמר לי.

השופט תאודור אור: כן?

מוסא גדיר: אז אני חזרתי אחורה...

השופט תאודור אור: האם הוא אמר לך שהוא ראה מישהו נופל?

מוסא גדיר: ראה מישהו נופל והשני מרים אותו.

השופט תאודור אור: כן.

מוסא גדיר: זה מה שהוא אמר לי.

השופט תאודור אור: כן?

מוסא גדיר: הוא אמר " אני חושב שפגעתי במישהו" אז אני חזרתי אחורה..

השופט תאודור אור: אתה עצמך לא ירית אף ירייה?

מוסא גדיר: לא יריתי בכלל.

השופט תאודור אור: והקב"ט גם כן לא ירה?

מוסא גדיר: לא.

השופט תאודור אור: רק המפקד.

מוסא גדיר: רק המפקד, אבל בנוסף שמעתי גם יריות מהצומת למטה, מכיוון הצומת.

השופט תאודור אור: כן, כן, אבל אני מדבר מבין אלה שהיו למעלה.

מוסא גדיר: לא, אף אחד...רק גיא והוא נתן פקודה " אף אחד לא יורה, רק אני".

השופט תאודור אור: כשהתחיל לירות, היו אנשים שקרובים אליכם אמרת 30 מטר, הם היו כל הזמן אותו מרחק או יותר רחוק, יותר קטן?

מוסא גדיר: בהתחלה אני באמת ראיתי כ- 30 מטר, המגע הראשוני בינינו כשהיינו למטה שהתחיל לירות מהפדרל היה כ- 30 מטר, אח"כ אנחנו נסוגנו אחורה והם התחילו להתקדם וגם לזרוק אבנים.

השופט תאודור אור: המרחק גדל או קטן? כשאתם הולכים אחורה והם הולכים... מוסא גדיר: הם מתקדמים לעברנו.

השופט תאודור אור: ואז, המרחק נשאר אותו דבר או יותר קטן או יותר גדול?

מוסא גדיר: אחרי זה שהתמקד בנקודה שבה הוא ירה חי, אני באמת לא יודע.

השופט תאודור אור: אתה לא ראית את האנשים?

מוסא גדיר: לא ראיתי את האנשים, כי במקום שבו עמדתי לא יכולתי לראות את האנשים.

השופט תאודור אור: אתה יכול להעריך קרבה שהם היו? עד המקום האחרון שאתה ראית שהם מתקרבים, באיזה מרחק הם היו מכם?

מוסא גדיר: אני לא יודע.

השופט תאודור אור: אתה לא יודע?

מוסא גדיר: לא.

השופט תאודור אור: ואתה גם לא יודע באיזה מרחק הם היו כשהוא ירה קודם גומי? או שאתה כן יודע?

מוסא גדיר: ש.....?

השופט תאודור אור: ירה קודם כדורי גומי...

מוסא גדיר: גם 30 מטר בערך, 30-40 משהו כזה, כי...אני יודע כי רק התחיל לירות בגז, מיד נשבר הרובה, אז הוא אמר לי " קח אותו".

השופט תאודור אור: כשנגמר הירי ונהיה שקט, אתה ראית מה היה עם האנשים, אם הם הלכו מהמקום, נשארו במקום?

מוסא גדיר: אני נסוגתי אחורה ובאתי לצדוק, באמת ראיתי רק את הראשים של האנשים ליד הבתים של סכנין, זה מה שראיתי.

השופט תאודור אור: לא ראית על צלע ההר לא היו יותר אנשים?

מוסא גדיר: לא ב...מהאבנים...שראינו אותם בהתחלה איפה שראינו אותם בהתחלה משם יותר למטה היו, ז"א לא יכולתי לראות...רק את הראשים, רק את הראש של האנשים ראיתי.

השופט תאודור אור: כן, אבל עדיין הם היו על הגבעה או שיותר מרוחקים?

מוסא גדיר: יותר למטה.

השופט תאודור אור: יותר למטה, באיזה מרחק הם היו אז?

מוסא גדיר: מעל 200 מטר אולי.

השופט תאודור אור: כלומר בקטע הזה שהיה שקט אתה אומר, אז הם למעשה התרחקו.

מוסא גדיר: אחרי שהיה שקט והזריקות אבנים הפסיקו, אני הלכתי אחורה לצדוק, משם אתה יכול לראות הכל, אתה יכול לראות את כל השטח הזה עד הגבעה, יש שם מדרון כזה, שם יכולתי לראות, כולם היו מתחת למדרון, ראיתי רק ראשים של אנשים שיורדים, זה מה שראיתי.

השופט תאודור אור: באיזה פרק זמן בדיוק אם אתה יכול לזכור נפסקה זריקת האבנים? מוסא גדיר: אחרי 5 דקות, 10 דקות מאז שירה גיא בפעם האחרונה.

השופט תאודור אור: אז נפסק לגמרי?

מוסא גדיר: נכון, הייתה רגיעה, אז אני שאלתי אותו "מה קרה יש רגיעה" אז הוא אמר לי "כנראה פגעתי במישהו".

השופט תאודור אור: כן, ואז, אתה התקרבת לקב"ט, אתה ראית שהם בינתיים התרחקו, מה היה בהמשך?

מוסא גדיר: אח"כ חזרנו עוד פעם... ירדנו למטה לצומת תרודיון איפה שכל הכוח עמד.

....

השופט תאודור אור: תנסה להיזכר אם אתה זוכר לגבי ירי אם הוא היה בודדת או לא בודדת, אם היה צרור או בודדת? אתה זוכר, יכול להגיד לנו אם בהתחלה היה צרור או בודדת או אח"כ צרור או אם בכלל היה צרור?

מוסא גדיר: באמת אני.. קשה לי לזכור את הדברים האלה, כי ממש אני התמקדתי שאני לא אפגע וגם גיא לא ייפגע, כל האבנים שעפות בשמים אז הסתכלתי שאני לא אפגע, אז קשה לי לזכור אם הירי באוטומטי או בבודדת, כי לא התמקדתי בירי של גיא, כי ממש אני פחדתי חששתי שאני אפגע.

השופט תאודור אור: כן, אני שואל אותך את זה כיוון שאתה בהודעה שלך הזכרת איזה שהוא צרור בהתחלה, צרור של 4-5 כדורים, אתה זוכר דבר כזה? מוסא גדיר: יכול להיות.

השופט תאודור אור: אם אמרת את זה אז, אז זכרת את זה? מוסא גדיר: נכון.

השופט תאודור אור: אח"כ שהוא קבל ממך תחמושת כך אמרת, "הוא ירה בודדת לכיוונים שונים, גם לימין, גם לשמאל, גם ישר", אתה זוכר את זה? אתה זוכר שאמרת את זה?

מוסא גדיר: יכול להיות, קשה לזכור.

השופט תאודור אור: אל תעשה לי טובות.

מוסא גדיר: לא, לא, אדוני העניין לא לעשות טובות, אני חושב.

השופט תאודור אור: אתה חושב, אני אקריא לך... אם אמרת את זה לחוקר אז כנראה זה נכון.

מוסא גדיר: אז כנראה אני בטוח אמרתי.

השופט תאודור אור: טוב, פרט לכך שהוא אמר לך שייתכן שהוא פגע במישהו ולכן הם התרחקו, היו ביניכם עוד דיבורים בינך ובין רייף?

מוסא גדיר: לא.

השופט תאודור אור: אתה שמעת איזה שהם דיבורים או משהו מהאנשים שהיו מסביב, שהם אמרו משהו כלפיכם או כלפי רייף או...אתה זוכר דיבורים של מישהו מהאנשים שהיו שם? או קריאות או דיבורים?

מוסא גדיר: מאיזה מצד, של האזרחים?

השופט תאודור אור: מהצד של האזרחים, כן.

מוסא גדיר: לא שמעתי, היו צעקות, אבל לא...

...

פרופ' שמעון שמיר: כן, תוכל לומר לי עוד פעם עד איזה מרחק הם הגיעו אליכם? מוסא גדיר: אני במגע ראשוני...המרחקים, אני ראיתי את האנשים, במגע הראשוני אני ראיתי 30-40 מטר, משהו כזה, אני לא יכול למדוד בדיוק כמה המרחק, אבל כ-30 עד 40 מטר, זה המרחק הראשוני. כשהתחלנו לסגת אחורה כי לא עזר לא הגז ולא הגומי, התחלנו לחזור אחורה והמשיכו להגיע לעברנו ולזרוק אבנים.

...

פרופ' שמעון שמיר: 30 מטר זה מרחק מאד קצר, אתם הרגשתם סכנת חיים? מוסא גדיר: אחרי כל האבנים שנחתו והוא חטף אבן וזריקות אבנים, אני מניח שיש סכנת חיים.

פרופ' שמעון שמיר: אתה הרגשת ככה?

מוסא גדיר: הרגשתי שאני כל הזמן התגוננתי לא להיפגע מאבנים..."

בגרסתו בפני מח"ש בשנת 2001 (שנמסרה במסגרת חקירת אירוע ירי על קיר תחנת משגב, בו נחשד רייף במהלך שמיעת העדויות בפני ועדת אור) מסר העד כדלקמן:

"... ב-2/10, בסביבות 12.15 ניגשתי לתחנה. פגשתי את רייף שאמר לי מהר, מהר השוטרים במצוקה. הייתי שוטר יחידי בחדר. נסענו ברכב שלו, פג'ו 205 לצומת לוטם. בדרך אמר במכשיר לכל מי שבאיזור להגיע ... לאחר האירוע בלטם, כשהיינו בנסיעה בצומת אשחר קיבלנו דיווח באלחוט שהמון אנשים מתקרבים לפטרוס. נסענו בכביש עפר והחנינו ליד פטרוס. רייף לקח רובה פדרל ואת ה-16M שלו ואני לקחתי ארגז הפעלה של תחמושת גז וגומי. ירדנו למטה. היה קהל במרחק של 30 מטר כ-50-60 איש והתחילו לזרוק עלינו אבנים ואז רייף טילי גז אחד או שניים ואז הפין שמחזיק את רובה הפדרל נשבר. רייף אמר לי לקחת אותו. הוא לקח כדורי גומי של שלישיות והמשיך לירות לכיוון ההמון. האנשים התחילו להתקדם לעברנו ולירות אבנים ואנחנו התחלנו לסגת אחורה. חזרנו אחורה ואז גיא ירה עם ה-16M לכיוון ההמון. אני לא יודע מה היה סוג התחמושת אבל הכיוון היה לתוך ההמון כללי. לציין שאני לא ראיתי את ההמון. ואז קיבלנו מטר אבנים. ראיתי את גיא יורד מהתרסה ושם את היד שלו מתחת לעין. שאלתי אותו מה קרה ואמר לי חטפתי אבן בפנים ואני ראיתי אודם ונפיחות מתחת לעין ימין. ואח"כ בא מטען תחמושת של כדורי 16M – חיים וצדוק שאל את גיא האם הוא רוצה עזרה כי הוא עמד במרחק של 100 מטר מאיתנו בערך וגיא אמר שהוא לא צריך עזרה ואף אחד לא יורה כאן אלא רק הוא. באיזה שלב הוא צעק והסתכל לעברנו ולעבר הקהל ואמר רבותי אני עובר לחי והמשיך לירות חי לכיוון ההמון. אני התמקדתי שלא לחטוף אבן.

אחרי כרבע שעה הייתה רגיעה וחזרתי אחורה לכיוון המקום שבו עמד צדוק הקב"ט וראיתי אנשים ליד הבתים הרחוקים בסכנין. שאלתי את גיא מה קרה שיש רגיעה. אתה פגעת במישהו הוא ענה לי ראיתי מישהו נופל והשני מרים אותו. אחרי זה נסענו לתרדיון ושם היה המון קהל לכיוון סכנין. שם לא ראיתי אותו יורה. חזרתי עם הרכב שלו לתחנה. עמדתי בצומת יובלים במחסום וראיתי אמבולנסים יוצאים מסכנין ונכנסים גם לסכנין. אני לא ראיתי אנשים נופלים כי לא יכלתי לראות אנשים איפה שעמדתי. לא ידוע לי האם הבחור שנפצע בא"ת נפטר או עדיין פצוע."

יצוין כי גדיר העיד פעם נוספת בפני הוועדה, בסבב העדויות השני, וחזר על עיקרי הדברים האמורים לעיל.

בחודש יולי 2004 נחקר גדיר פעם נוספת בפני מח"ש, חזר על עיקרי עדותו שנסקרו לעיל ומסר, כי "מה שמסרתי בפני הוועדה הוא הכי מדויק".

מגדיר נגבתה הודעה נוספת במח"ש, בחודש ספטמבר 2004, כדי לקבל את התייחסותו לעדותו של אחמד נעמי; על כך בהמשך.

67. ניתוח עדויות גדיר

לא ניתן לשלול, כי גדיר מבקש בגרסאותיו לטשטש את אופי מעשי רייף ולהמעט מעוצמתם. הדבר בא לידי ביטוי בפרט מזכר שרשם עד זה ביום האירוע עצמו ובו רק ציין התרחשותו של ירי באויר ולא ציין כלל ירי לכיוון המתפרעים, ענין שעלה בגרסאותיו הבאות. גדיר התייחס למזכר הנ"ל, בחקירתו השניה בפני הוועדה, וטען כי במזכר האמור תיאר את האירוע בכלליות וכי לא תיאם עדויות עם רייף. להיפך: לדבריו, אמר לו רייף כי עליו למסור את האמת בעת עדותו.

גדיר תמך בגרסת רייף בכל הנוגע לסכנת החיים בה היה נתון כפועל יוצא מהטווח הקצר בינו לבין המתפרעים. עם זאת, וכאמור לעיל, למרות שלדבריו עמד בסמוך לרייף (במרחק של כמה מטרים), טען, כי לא הבחין כלל בתוצאות הירי של רייף ואף לא בכך שרייף פגע באדם.

בנוסף, תיאר גדיר כיצד מהמקום בו עמד, בראש המדרון, יכול היה לראות את כל השטח. למרות זאת, לטענתו, לא ראה נפגעים או פינוי נפגעים. לדבריו אף לא ראה את הבחור שרייף אישר כי פגע בו בסמוך לגדר המפעל, היינו, לא הרחק ממוקמו של גדיר עצמו.

למרות הקשיים בגרסת גדיר והאפשרות כי ביקש למסור הדברים באופן שייטיב עם רייף, לא ניתן להתעלם מן העובדה שדבריו משתלבים עם עדויות של עדים נוספים, כגון צדוק ואנשי המפעל, בפרט בכל הנוגע למרחק שהיה בין רייף למתפרעים ולטיב הסכנה שהשניים חשו כי נשקפה להם כתוצאה ממעשי המתפרעים.

68. צדוק הוא עד מרכזי נוסף בפרשה. בתקופה הרלבנטית, שימש עד זה כקצין הבטחון של המפעל, והוא שהזעיק את רייף למפעל פטרוס באותו יום. צדוק שהה בסמוך לרייף בזמן האירוע.

צדוק נחקר על-ידי אוספי החומר מטעם הוועדה, העיד פעמיים בפני הוועדה ונחקר במח"ש. להלן נביא את עיקרי עדותו:

כך מסר צדוק לאוספי החומר:

"...אירוע פטרוס התחיל ביום 1.10 בשעות הערב המוקדמות. התחילה התפרעות בצומת הכניסה לתרדיון. לאחר שכל הצומת נופצה והתמרורים נקרעו הגיע כוח משטרה קטן שהתכתש איתם עד 2:30 בבוקר. במהלך האירוע הזה הבחנו (אני, ראש המועצה, צוות של המתמיד) במספר אנשים שעולים מסכנין לכיוון מפעל פטרוס. באירוע זה, כל חלונות המפעל נופצו. היינו בהתחלה עם הכוח בצומת וכאשר ראינו אנשים מסכנין עולים לכיוון מפעל פטרוס עלינו לשם. היינו מסיבי למפעל. לאחר שעלינו, ההמון ראה את האור הכחול של הג'יפ שלנו והם ברחו. הנזק שנגרם למפעל ביום זה היה נזק ממשי, בעיקר לחלונות. המפעל מגודר אך ניתן לקפוץ ולהכנס לאיזור המפעל וכך עשה ההמון וניפץ את חלונות המפעל. לא הבחנתי כי ביום זה ניסה ההמון לפגוע במיכל המימן אשר נמצא במפעל..."

...

"...למחרת היום, בשעות הצהריים המוקדמות. בין 11:00 ל 12:00 שמעתי שעוד פעם התחילה ההתפרעות בכניסה לסח'נין. בגלל מה שקרה יום לפני זה במפעל פטרוס, נסעתי מיד למפעל פטרוס והתמקמתי בנקודה שמעבר לגדר לכיוון סח'נין. הנקודה נמצאת יותר קרוב לכביש מסלע גדול שנמצא ליד המפעל. נקודת התמקמותי הראשונית מסומנת על התרשים המצורף. התמקמתי ותיצפתי על צומת הכניסה לתרדיון. בצומת היה כוח משטרה שהתעמת עם המפגינים על הכביש המוביל לסח'נין, חלקם היו על המדרון שליד הכביש. כאשר תיצפתי הבחנתי בעשרות אנשים שמתחילים לטפס לכיוון מפעל פטרוס. חלק מהם טיפס מן הכביש על הגבעה לכיוון המפעל. חלק טיפס מן הבתים הסמוכים לכיוון מפעל פטרוס. ברגע שהבחנתי בהם וראיתי כי המגמה שלהם היא טיפוס לכיוון מפעל פטרוס, דרך מכשיר הקשר שאני נושא, הזעקתי את מפקד תחנת משגב, גיא רייף, וביקשתי ממנו סיוע מהיר. בדיווח מסרתי לגיא רייף כי עשרות אנשים מטפסים לכיוון מפעל פטרוס. כאשר דיווחתי הייתי לבד במקום. לא יכולתי לדווח לשוטרים שהיו בצומת הכניסה לתרדיון כי אין לי קשר איתם, ולפי מיטב ידיעתי הם היו שוטרי יס"מ על פי הלבוש שלהם ועל פי כובעי המצחיה שלהם. אני יכול לדווח לתחנת משגב, לניידות משגב, ולמפקד התחנה. אני מחובר עם ניידות תחנת משגב בקשר משטרתי. אני מחובר בקשר רק עם הניידות האורגניות של התחנה. בזמן הדיווח היו בצומת הכניסה לתרדיון להערכתי בסביבות 10-15 שוטרים. כאמור, להערכתי הם שוטרי יס"מ על פי לבושם. במקביל לדיווח לגיא רייף דיווחתי לאנשי הביטחון שלי

שיושבים במתקן הלוגיסטי שנמצא צפונית למפעל פטרוס במרחק של כ 300 מטר ממפעל פטרוס. ביקשתי מהם שיהיו בכוננות ושיתצפתו אל כיוון הוואדי שבין הבתים הקיצוניים של סח'נין לבין המתקן הלוגיסטי. בנקודת זמן זו היו שני אנשי ביטחון שלי במתקן הלוגיסטי שהוא מגודר. המתקן הלוגיסטי נועד לאחסנת אמצעים לשעת חירום. האנשים שלי ממחלקת הביטחון תפקידם הוא לאבטח את המתקן כי לא היו מספיק שוטרים באזור. במקביל דיווחתי למרד"ם של התחנה ולמוקד של המועצה האזורית משגב. עד שגיא רייף, האנשים התקרבו למרחק 30-40 מטר משביל קו הביוב. האנשים שעלו היו עשרות. אני מעריך שהם היו 70-80 אנשים. בזמן עליית האנשים הם זרקו אבנים עליי. אני חמוש אך לא פתחתי באש כמובן. אני ניסוגתי אחורה. ברגע שגיא הגיע עם עוד שוטר אני דילגתי לאחור לנקודה שבה הייתי בתחילת האירוע כפי שמסומנת בתרשים. זאת משום שבשלבם שלפני הגעת גיא אני התקדמתי מהנקודה הראשונית האמורה לשניים או שלושה מטרים משביל הביוב לכיוון כללי, כביש הכניסה לסח'נין. ברגע שגיא רייף הגיע הוא התקדם יחד עם השוטר הנוסף שהיה איתו לנקודה שנמצאת 20-30 מטר מתחת לשביל. ההמון פתח בקשת רחבה והתחיל להתקדם למעלה. הם היו במרחק של 30-40 מטר מגיא בנקודת הזמן הראשונית. גיא רייף ירה גז. ירי הגז לא עזר. כי ההמון היה מסתתר מאחורי הסלעים שבמקום וכך מתגוננים מירי הגז. אני כל הזמן הזהרתי את גיא, "גיא תיזהר מימין גיא תיזהר משמאל". בשלב מסוים רובה הגז התקלקל, וראיתי כי גיא לא יכול לתפקד איתו. בנקודת זמן זו הוא היה במרחק של 20-30 מטר מן השביל. אחרי שרובה הגז נשבר, גיא קיבל אבן בפנים. אני גם זוכר כי אחרי שרובי הגז התקלקל גיא דיבר בקשר עם התחנה וביקש סיוע. השוטר שהיה ליד גיא, היה עוזר לו. הוא היה נותן לו טילי הגז והרימונים. הוא היה נותן לו את מכשיר הקשר. מכשיר הקשר היה מכשיר נישא. הרכב שבו הגיעו גיא והשוטר שהיה עימו עמד על כביש האספלט הסמוך למפעל כפי שמסומן בתרשים. ההמון הלך וצימצם מרחק ואז היה לגיא רובה M16 עם רומה. הוא התחיל לירות כדורי גומי. ואני שומע אותו כל הזמן מדווח בקשר תגיעו מהר התחמושת אוזלת לי. ברגע שאני שמעתי אותו אומר התחמושת אוזלת לי אני אומר לו, גיא אני מאחור עם נשק במידה ותצטרך. גיא שומע אותי כי המרחק בינינו איננו רב. הוא אומר לי תמתין איפה שאתה נמצא אני מטפל. עד כמה שאני זוכר, השוטר שהיה עם גיא עזר לו, אך לא עשה כל שימוש באמצעים. האירוע לקח בין 30-40 דקות. מסיבה שאיננה ברורה שרר שקט. אני רואה את ההמון מתחיל לסגת לכיוון סח'נין.

לאחר שגיא דיווח לממונים כי אוזלת לו התחמושת הוא עלה על הסלע הגדול שליד המפעל, קרוב לגדר המפעל. הוא יורה ירי גומי. ואני מזהיר אותו גיא יש לנו כאן צובר של מימן וקח את זה בחשבון. אני לא יודע אם גיא ידע מראש על מיכל מימן זה או לא, אני מצאתי לנכון להפנות את תשומת לבו לכך. החשש שלי היה שהם יצליחו להיכנס ולהזיק למיכל המימן כי אם מיכל המימן מתפוצץ זה עלול לגרום נזק גדול. בזמן האירוע ההמון זרק אבנים, חלקם היו רעולי פנים. היו צעקות אללה ואכבר.

לאחר שגיא עלה על הסלע לא הבחנתי כי הוא ירה ירי חי. אני ראיתי כל הזמן את הרומה על ה M16. אתה קורא לי מעמוד 20 של הודעת גיא רייף שם הוא אומר כי הוריד

את הרומה בהפגנתיות וירה ירי חי לכיוון רגלי בחור מסוים לאחר שצעק כי הוא יורה ירי חי ואני משיב כי אני לא ראיתי שגיא ירה ירי חי. אני לא שמעתי את הצעקות של גיא רייף כי הוא יורה ירי חי. אני גם לא ראיתי שהוא מפרק את הרומה. אני אישית לא ראיתי את הרגעים האמורים. אם הוא אמר זה אז יכול להיות שהוא עשה את זה. אני לא הבחנתי כי גיא רייף עובר לירי חי.

לא ראיתי פצועים מהירי של גיא. אף פצוע לא ראיתי. אתה קורא לי מעמוד 21 של הודעת גיא רייף שם הוא מזכיר כי הבחין בבחור שנפצע ברגליו מירי חי בצד הצפון מזרחית של המפעל וכי בחורים הגיעו לעזרתו של הבחור, ואני משיב כי אני לא הבחנתי בזה. מדובר באירוע מתלהם ואני לא מתמקד בכל נקודה ונקודה באירוע. לשאלתך מה היו כיווני הירי של גיא רייף, אני משיב כי הוא ירה לכל כיווני הקשת. אנשים היו בקשת הזאת שהרי הוא ניסה למנוע מהם להתקרב. הוא לא ירה סתם. חלק מהאנשים היו בזוגות, חלקם בשלושות חלקם בקבוצות. הם היו מסתתרים מדי פעם מאחורי הסלעים במקום. לא ראיתי נתזים שעפים מן הסלעים. נתז יכול להיגרם להערכתך, הן מכדור חי והן מכדור גומי, תלוי בסוג הסלע.

יכול להיות שבמהלך האירוע אני התקרבותי לגיא רייף ואני נתתי לו מכשיר קשר. בזמן האירוע הייתי עם אפוד ובשלב מסוים אפילו שמתי קסדה כדי להגן על הראש ולבוש בגדים אזרחיים רגילים. הבגדים האזרחיים שלי היו חולצה בצבע אפור כהה קצת, ומכנסיים נדמה לי בצבע שחור.

...

אני לא ראיתי אף אחד שנפגע באירוע פטרוס. לא ראיתי אנשים שמגיעים לקחת ולפנות פצועים. כאמור, באיזה שהוא שלב ראיתי את ההמון משנה מגמה ומדלג לאחור. יכול להיות שאחד מהם היה פצוע. אני לא זיהיתי שהדילוג לאחור הוא אחד הפצועים. אני לא יודע למה הם דילגו לאחור. להגיד לך את האמת הייתי מופתע. יכול להיות שהיו מספר פצועים ועל כן חזרו. סביר להניח שקרה משהו ששינה להם את המגמה. יכול להיות שאחד מהם נפצע. אני מניח שקרה שם משהו. בהחלט קרה שם איזה שהוא אירוע ששינה את המגמה שלהם. אכן היתה כאן מלחמה ושינוי המגמה היה מאוד מפתיע. הייתי מופתע מהדילוג של האנשים אך לא הבחנתי בסיבת הדילוג ושינוי המגמה. אני זוכר כי אמרתי לגיא תראה הם מדלגים, קרה כאן משהו, ואני לא זוכר אם הוא ענה לי משהו.

...

לאחר שההמון ניסוג אני נשארתי עוד 20-15 דקות באזור הסלע הגדול כדי לראות שהעסק מסתיים ומשם דילגתי למתקן הלוגיסטי כדי לוודא ששם הכל תקין. ב 20-15 דקות האמורות לא היה במקום המון. אבל בצומת הם המשיכו להתעמת איתם. ב 20-15 דקות האמורות לא התקרבותי לסלעים שמאחוריהם היו הצעירים. גיא רייף והשוטר שהיה עימו התקפלו 5 דקות לאחר נסיגת ההמון. ב 20-15 דקות שהתעכבתי לאחר נסיגת ההמון ראיתי מה מתרחש בצומת הכניסה לתירדיון ועל הכביש המוביל לסח'נין. ראיתי כי העימות שם נמשך."

בעדותו הראשונה בפני הועדה חזר צדוק על עיקרי הדברים שמסר לאוספי החומר והוסיף, כי על אף שלא ראה פגיעות, הוא אינו יכול לשלול שאנשים נפגעו והורדו מהגבעה. עוד אמר, כי המרחק של הצעירים מרייף בעת הירי היה עשרות מטרים, בהתחלה בין 30-40 מטר ולאחר מכן 15-20 מטר, והראה שרייף "חטף" אבן.

בעדותו השנייה בפני הועדה, הוסיף, כי להערכתו היו המתפרעים עולים על המפעל או שהוא עצמו היה מתעמת איתם אם רייף היה מתעכב ברבע שעה. כן אמר, כי יכול להיות שרייף אמר שהוא פגע למישהו ברגל, אבל הוא אינו זוכר זאת. כן מסר, כי היה מספר לא קטן של יריות:

"קרוב ל-10 - 15. בהתחלה גז אחרי זה גומי..."

כן העיד צדוק כי הייתה סמיכות בין הירי לבין השקט שהשתרר.

בעדותו במח"ש מסר את הדברים הבאים:

"... הם עלו בצעקות אללה הוא אכבר ואיטבח אל יהוד. חלקם היו ללא חולצות כאשר עם החולצה הם כיסו את פניהם. הם המשיכו לטפס תוך כדי הליכה ודלוג בין הסלעים... אני מייד חששתי למתקפה על פטרוס והזעקתי עזרה באלחוט. בנתיים דלגתי לאחור עד למקום חניית הרכב. לאחר כ-5-8 דקות הגיעו גיא וגדיר. הם הגיעו מכיוון החניה ונפגשנו במרכז השביל הצמוד לגדר המפעל. ספרתי לו בשתי מילים מה קורה ורייף יחד עם מוסא התקדמו לכיוון ההמון. גיא ומוסא נעמדו כ-30 מטרים דרומית לגדר המפעל שם כבר נעמדו בערך כ-30 מטרים מהם המתפרעים. בשלב זה ההמון המתפרע כבר זרקו אבנים לעבר רייף וגדיר. גם האנשים שעמדו בקשת הרחוקה זרקו ללא התראה. גיא התחיל לירות גז ומוסא סיפק לו ולאחר כמה דקות מוסא רץ לרכב הביא תחמושת נוספת..."

גיא המשיך לירות גז ולאחר כ-10 דקות הבחנתי בו מנסה לתפעל את הפדרל שנפתח לשני חלקים. הוא הפסיק לירות בפדרל ומסר את הרובה למוסא ואז לקח הצידה, בערך כ-10 - 15 מטרים ונעמד ליד הסלע עליו הצבעתי קודם העדות. לפעמים הוא גם עלה על הסלע. ראיתי אותו משתמש ב-16M הרובה היה מורכב ברומה לירי כדורי גומי וראיתי את מוסא מספק לו גלילי גומי. בשלב ירי הגומי ההמון היה במרחק של 20-30 מטר, בערך באיזור הבזנט עליו הצבעתי קודם. ירי הגומי נמשך בערך כ-חמש דקות ופתאום נהיה שקט וראיתי את האנשים בורחים. במהלך הירי הבחנתי שגיא נפגע ראיתי שגיא ממשיך – לא ראיתי בדיוק את מהלך הפגיעה בו אבל גם לאחר שהוא נפגע ראיתי שגיא ממשיך לירות גומי על ההמון. אמרתי לגיא תראה איזה שקט. הוא לא אמר כלום. הוא בא לכיוון שלי קצת לאחור וחיכינו עוד כמה דקות גיא ומוסא נסעו מהמקום ואני הלכתי אחרי וממה כמה דקות אחרי אני נסעתי מהמקום. האירוע הסתיים בערך כחצי שעה מאז תחילתו. הבנתי שגיא במצוקה מהקריאות שלו "תזעיקו עזרה, תזעיקו עזרה." במהלך האירוע גיא ניסה להזעיק כוחות נוספים. אין לי מושג מה ענו...

... לדעתי גיא היה במצב של סכנת חיים היות וההמון זרק עליו אבנים ובקבוקים ריקים בטווח קרוב שיכול לפגוע בו ולסכן את חייו ועובדה שאבן פגעה בו מתחת לעין והיה לו דימום. גיא לא יכל היה לברוח היות ואני תוך ההמולה צעקתי לו שיש מיכל מימן בחצר ויש חשש כבד שהם יפגעו בו ואז יהיה נזק גדול גם ברכוש וגם בנפש. לדעתי גיא הגן על מפעל פטרוס ומנע אסון כבד והוא לא יכול היה לברוח ולכן לדעתי הוא היה צריך להמשיך לפזר אותם..."

69. ניתוח עדויות צדוק

דבריו של עד זה תומכים לכאורה בגירסת רייף באשר להשתלשלות האירועים. כן תומכת עדותו בגרסאות רייף וגדיר לפיהן המתפרעים היו קרובים וסיכנו את רייף וחבריו. עם זאת, גם עדותו מעוררת קשיים, שכן לדבריו לא ראה אף נפגע או פינוי על הגבעה, אף שנשאר במקום עוד כרבע שעה לאחר האירוע, ואף לא ראה את הפגיעה שרייף מוסר כי פגע בצעיר, וזאת למרות שלדבריו, הוא היה זה שהזהיר את רייף מתוקפיו מימין ומשמאל.

יצוין כי הועדה נמנעה מלקבוע ממצאי מהימנות ביחס לצדוק.

עדויות אנשי המפעל

70. במסגרת חקירת מח"ש נגבו עדויות מעובדים במפעל. עובדים אלה, ככלל, אישרו, כי ההתפרעות הייתה במרחק של עשרות בודדות של מטרים מרייף:

בעל המפעל, **דורון פטרושקה**, תיאר את הסיטואציה כ"מפחידה", ומסר, כי הבחין במתפרעים במרחק של 50 מטרים מגדר המפעל. כפי שזכור לו, ירה רייף באויר – להערכתו, כנראה, תחמישים, וההמון היה נסוג וחוזר חלילה. לדבריו, הגיעו המתפרעים עד לקרבה של פחות מ-30 מטר מרייף עצמו. עוד לדבריו, העלה לגג, על מנת לתצפת, שניים מעובדי המפעל, יוסי ברזילי ויובל ברקאי.

יובל ברקאי, בתארו את האירוע, סיפר כי היה על גג המפעל לפרקים. בתחילה הבחין בשוטרים כשהם מתצפתים לכיוון הכביש ואז ראה כי עולים לעברם עשרות מפגינים, שהיו עדיין רחוקים מהמפעל. כחצי שעה לאחר מכן, ראה ממזרח לשלטים שעל הכביש ועד לפינה הדרום מזרחית של המפעל עשרות מתפרעים במרחק של טווח אבן מהמפעל, כ-20-30 מטרים מהמפעל. לדבריו, לא זכור לו אם בפעם הזו היה ירי, אך בביקורים אחרים על הגג ראה את אחד השוטרים עומד סמוך לפינה הדרום מזרחית של המפעל ויורה בכיוון דרום מזרח, כיוון בואם של המפגינים. לדבריו, בגלל שהיה על הגג, הוא אינו יכול לציין את זווית הירי. בשלב הבא, לדבריו, הגיעו אנשים גם מכיוון מזרח. רייף התקרב אליהם: **"כי אנשים כבר היו מאוד קרובים אליו"** ונאלץ להתכופף כדי להסתתר מהאבנים ומדי פעם התקרב למפגינים, שהיו נסוגים במורד הגבעה ונעלמים משדה הראיה שלו ואז חזר שוב לגדר

המפעל, במעין משחק של "חתול ועכבר". לדבריו, ראה ירי לפחות בשנים מביקוריו בגג, אך לא הבחין בנפגעים. העד עזב את המקום לפני תום האירוע, אז העלה על הגג את יוסי ברזילי.

יוסי ברזילי מסר, בהודעתו בפני אוספי החומר, כי נתבקש לעמוד על גג המפעל לקראת הצהריים וראה כוחות של מג"ב על שביל העפר שליד המפעל. לדבריו, לא הבחין כלל בשוטרים במדים כחולים, שאחד מהם ירה. יצוין, כי בגרסתו זו לא אישר העד לעשות שימוש. לעומת זאת, בחקירתו בפני מח"ש טען העד, כי עמד על הגג כל היום, והבחין ב-7-10 שוטרים שהניסו כ-4 מפגינים. לאחר מכן היו שני שוטרים בפינת המפעל, שעשו שימוש רק בגז. לדבריו, שהה באופן רציף על הגג משעות הבוקר, למעט חצי שעה של הפסקה וירידות של כ-10 דקות, כאשר יובל נמצא עימו לפרקים. הסתירה בין גירסאותיו והעובדה שלא איפשר לעשות שימוש בהודעתו בפני אוספי החומר, מקשה על קבלת דבריו.

עדויות מאיר

71. עד נוסף בפרשה הינו ירון מאיר, שהיה מפקד הגזרה וקצין האג"ם המרחבי בעת הרלבנטית, שקיבל את קריאות המצוקה של רייף בעת שזה היה על הגבעה. מאיר נחקר מספר פעמים על-ידי אוספי החומר של הוועדה, פעמיים על ידי הוועדה עצמה וכן נחקר על ידי מח"ש. עד זה, בשל תפקידו הבכיר, מסר עדויות אף לגבי אירועים רבים נוספים. להלן נביא את עיקרי עדותו באשר לאירועי פטרוס:

בעדותו בפני אוספי החומר מסר כדלקמן:

"... מה שנוגע אלי הוא שכל הזמן משדר מפקד התחנה מצוקה והוא מבקש תגבורת גם בכוח אדם וגם באמצעי אלפה ותחמושת ואין לי מאיפה לתת לו. זו נקודה חשובה. הקצינים והשוטרים לא היו בשאיפה לירי חי. לא היה להם במה להשתמש. נשקפה להם סכנת חיים מיידית. הקוים האדומים הפכו ממושג מופשט למושג מוחשי פיזי. מת"ח משגב פגש עם הגב שלו את הקיר של מפעל פטרוס וזהו. לא היה לו יותר לאיפה לסגת. הוא ירה גז מדמיע ונשבר לו הרובה. לא היה לו יותר במה להשתמש וכל הזמן שידורי מצוקה באלחוט. אני לא רוצה להשמע ציורי או דרמטי, השידורים הזכירו שידורי מצוקה ממלחמת יום הכיפורים. וכל דבר בפרופורציה שלו. הוא דיווח גם על שימוש בירי חי מאוחר יותר. גיא קורא לי באלחוט הרבה פעמים ומתחיל בלשון של איום כלפי, שאם לא תביאו לי ציוד אלפה אני אירה אש חיה. הוא מתחנן, תביאו לי תחמושת אלפה, כבר יריתי הכל. אח"כ דיווח יבש אני יורה באויר. אני מבצע ירי באויר. באותו זמן, במשך כל הזמן, ביחד עם סגני, ראש לשכת הסיוור, אנחנו מפעילים לחץ על המחוז ומטא"ר לקבלת תחמושת וציוד. במחוז, ראש ענף סיוור נענה לבקשתנו מייד, אבל הבקשה מתורגמת להנחיות בצורה איטית מאוד... אני לא נגד בירוקרטיה, אבל לטעמי מישוה לא הבין שמדובר בשעת מצוקה וצריך להזרים במלוא המהירות..."

וגם:

"... אני יודע שרמ"ס משגב ירה באויר. אני יודע שמת"ח משגב ירה ירי חי לעבר רגלי המסתערים עליו בפטרוס..."

בעדותו הראשונה בפני הוועדה העיד מאיר כך :

"...גיא אומר לי שהוא נמצא מזרחית למפעל פטרוס, שעולים עליו המון אנשים ושהוא במצוקת תחמושת אלפא. ככה זה מתחיל והוא מחמיר בחלוף הזמן. הוא מחמיר ואין לי מאיפה לתת לו, לא סד"ק ולא ציוד אלפא. מדובר בפרק זמן ארוך. באיזור שעה. משהו כזה, אני לא זוכר. זה לא היה 2-3 קריאות וזהו. הוא היה עם גבו פיזית לפטרוס, לא רק המושג הפילוסופי, אלא פיזית..."

בעדותו השניה בפני הוועדה מסר מאיר, כי הערכתו היא כי רייף, אף שלא היה נתון "בסכנת חיים מיידית", היה חשוף לסכנה שמידתה רבה²⁵ :

"עכשיו אני רוצה לדייק- עוד לא נשקפת לו סכנת חיים מיידית, כפי שהתכוון אליה המחוקק, רוצה לומר – לא רץ אליו בן אדם עם סכין, לא רץ... לא נפתחה עליו עדיין אש, הוא עוד במצב... אם תקרא לזה בין אפס למאה, הוא באזור התשעים וחמש – תשעים ושבע, הוא עוד לא במצב שיורים עליו."

בחקירתו במח"ש, חזר על עיקרי הדברים והוסיף :

"לא זוכר האם גיא דיווח שהוא יורה באויר או על המפגינים.... אני זוכר שאמר שמתחיל ירי חי."

72. עיקר דבריו של העד בפרשה נוגע לבקשות רייף לתגבור, שחזרו ונשנו במהלך האירוע, שיש בהן כדי להעיד לכאורה על המצוקה אליה נקלע. עדויות נוספות, מפיהם של עדים אחרים, כגון הקמב"ץ, צדוק ושוטר תחנת גולן, תמכו גם הן בגרסתו של רייף בנושא זה.

השתלבות גרסת רייף בגרסאות גדיר, צדוק, אנשי המפעל ומאיר

73. להלן נבחן את שאלת השתלבות או אי השתלבות עדויות אלה זו בזו, במספר נושאים, שיפורטו להלן.

העדויות בנושא ההתפתחות הכללית של מהלך האירועים

74. כאמור לעיל, באופן כללי, תומכות גרסאותיהם של צדוק, גדיר ואנשי המפעל בתיאור האירוע והתפתחותו, כפי שהוא בא לידי ביטוי בעדויותיו של רייף.

²⁵ עולה מדו"ח הוועדה כי התרשמה מכך שלאחר שהוזהר, שינה מאיר גרסתו בדבר הסכנה שנשקפה לרייף והפחית מעוצמתה – ר' דבריה בעמ' 356.

כך, הן צדוק, הן גדיר, אישרו, כי רייף הוזעק למקום, והגיע תוך דקות ספורות למפעל, כשהוא מחנה את מכוניתו בסמוך, על כביש עפר.

שניהם אף אישרו, כי הצעירים התקיפו את רייף באבנים ובעצמים אחרים, כשהם מתקרבים אליו למרחק של עשרות בודדות של מטרים.

שניהם אישרו גם את קיומה של פציעתו של רייף על ידי אבן שהושלכה מצד הפורעים, וגדיר אף ציין, באחת מגרסאותיו, כי זו קדמה לירי החי²⁶. יודגש, כי קיימות ראיות נוספות לאישוש עובדה זו אף מגורמים נוספים שראו את רייף לאחר האירוע, המספרים על פציעתו וחבלותיו אלה אף צולמו²⁷.

גדיר סיפר, כי לאחר שרובה הפדרל נשבר, נעשה שימוש בכדורי גומי ורק אז עשה רייף שימוש בנשק חי. צדוק, לטענתו, לא היה מודע לעניין הירי החי, אך אישר את הזעקת התגבורת ואף מסר ששמע את רייף בקשר מודיע שאוזלים לו אמצעי האלפייה. דבריו של רייף לעניין זה נתמכים גם בדברי ירון מאיר, עימו דיבר רייף בקשר ולו מסר כי כבר עשה שימוש בכל תחמושת האלפייה. כן נתמכים הדברים בעדות איתן רז, הקמביץ, שסיפר על כך שרייף שידר בקשר שיש לו בעיה עם אמצעים וכח אדם וכן בגרסת השוטר אורן מנצור, שהיה בצומת ושמע אף הוא את רייף מדווח על פגיעתו.

עוד לדברי גדיר וצדוק, הסתיים האירוע בנסיגת הצעירים, מבלי שהבחינו בסיבה לכך. שניהם אף העידו, כי בתום האירוע עזבו רייף וגדיר את המקום, יחדיו (אם כי צדוק טוען כי הדבר היה לאחר כחמש דקות, כגרסת רייף, בעוד גדיר מציין כי מדובר בפרק זמן ארוך בהרבה, של כחצי שעה).

75. גם עדויות אנשי המפעל שהובאו לעיל, מאשרות, כי ההתפרעות הייתה במרחק של עשרות בודדות של מטרים מרייף.

76. מאידך, בולטת בגרסת גדיר וצדוק הטענה כי לא הבחינו בנפגעים או בפינוי נפגעים מהגזרה, הגם ששניהם מציינים את הסמיכות הבולטת שבין ביצוע הירי של רייף להפסקת ההתפרעות ולנסיגת תושבי סכנין מהגבעה. אף ברקאי, עובד המפעל, לא ציין כי הבחין בנפגעים, ברם מגרסתו עולה, כי לא נכח בכל שלבי האירוע. אין לשלול, כמובן, כי השניים אכן לא הבחינו בדבר, בשל תנאי השטח, הצורך להסתתר מפני תקיפת ההמון או הריחוק מהנפגעים (כאמור), על פי גרסאות חברי המנוחים – נפגעו השניים במקום הסמוך לכביש). ברם, עם זאת, נוכח גרסאות תושבי המקום שנמצאו אמינות בגזרה זו ע"י ועדת החקירה לאחר שנמצאו להן תימוכין, הדבר מעורר תמיהה, בפרט לאור אישורם של השניים כי ההתפרעות נסתיימה

²⁶ ר' הודעתו בפני אוספי החומר מיום 4.2.01.

²⁷ ר' מ/135.

במפתיע בסמוך לאחר הירי, וכי ראו את המתפרעים נסוגים מהגבעה. על פי חומר הראיות הפוזיטיבי, שלא נשלל, הנפגעים אכן פונו מהגבעה בזמן הרלוונטי לאחר שנפגעו עליה. יצוין, בהקשר זה, כי בפני הועדה לא יכול היה צדוק לשלול פגיעות או נשיאת אנשים שנפגעו מהגבעה.

77. כמו כן, קיימת סתירה מסויימת בין גרסאות גדיר וצדוק: בעוד שגדיר מאשר את גרסת רייף לפיה עבר לביצוע ירי חי והודיע על כך בקול רם, טען צדוק, כי לא ראה ירי חי ולא שמע מעבר לירי חי וכן כי לא הבחין בהסרת הרומה, כטענת רייף.

שאלת מיקומו של רייף בעת האירוע

78. באשר לשאלת מיקומו של רייף בעת האירוע קיימות מספר גרסאות. לטענת רייף בגרסאותיו השונות, כשהגיע למקום עבר את שביל העפר, הבחין בהמון, שהחל להתקרב אליו ואז נסוג לעבר סלע שעל יד גדר המפעל, בפינתו הדרום מזרחית - "שני מטר מהגדר". יוער, כי גרסתו זו נתמכת, באופן כללי, בגרסת צדוק, כפי שהיא מופיעה בשחזור וכן, במידה מסוימת, על ידי יובל ברקאי, עובד המפעל. גדיר לעומת זאת מסר מספר גרסאות באשר למיקומו של רייף בעת שירה ובאופן כללי, עולה מדבריו, כי רייף היה מרוחק יותר מהמפעל.

79. יוער, כי גם חאמד אבו סאלח ציין בפני אוספי החומר כי רייף היה במרחק של 20 מטר מגדר המפעל וחמזה סיפר, כי הירי מצד רייף בוצע על יד הסלע הגדול מול הרחבה – ככל הנראה אותו סלע עליו הצביע רייף כמקומו הראשוני.

כמות התחמושת אותה ירה רייף במהלך האירוע

80. רייף העיד בפני אוספי החומר, כי היו ברשותו מחסניות של 20 כדורים כל אחת, אחת מהן כמעט נגמרה באירועי לוטם ועל כן, טען את זה המלאה.

לשאלות כב' השופט אור, טען רייף:

"...השופט תאודור אור: כמה כדורים אתה ירית ירי חי?

גיא רייף: 15, 17, 12.

השופט תאודור אור: מחסנית אחת או שתיים השתמשת?

גיא רייף: לא, פחות מאחת ומחסנית קצרה."

וכן, בחקירתו השניה בפני הועדה הוא נשאל על כך על ידי פרופ' שמיר:

"...פרופ' שמעון שמיר: הבנתי, הבנתי את העמדה שלך. לגבי הירי אתה תיאר לנו שלושה, שלושה שלבים. שלב ראשון שבו אתה רק מאיים בתקווה שזה ירתיע אותם, שלב שני אתה יורה לרצפה לפני המתפרעים, שלב שלישי והמקרה שראית אותו כחומר ביותר ירית ברגל של מישהו. איך זה מסתדר עם מספר היריות, אני מבין שרוקנת מחסנית אחת כמעט מלאה, ועוד מחסנית קצרה, אלה היו דברייך."

גיא רייף: אני לא זוכר כרגע כמה רוקנתי, עוד פעם, לא זוכר כמה רוקנתי, מה שהיה לי איתי ביד.

פרופ' שמעון שמיר: כמה כדורים זה מכיל בערך?

גיא רייף: לא זוכר, לא זוכר, אני לא יכול להעריך כרגע, אבל עוד פעם, לא בכמויות... לא בכמויות... לא בכמויות... לא יכול להגיד לך כרגע כמה, אני יודע בוודאות שאותה מחסנית שהיתה לי וזה מחסנית קצרה, נשארו בה איזה שתיים שלוש כדורים, במחסנית הקודמת היו בה את החמישים, כמה בסך הכל לא יודע, אבל לא מדובר בעשרות ובטח שלא מדובר שם באיזה ריקון אפוד, חד משמעית לא... חד משמעית לא."

81. לטענת גדיר בעדותו הראשונה בפני הועדה, ירה רייף כ-20-30 כדורים, וכן מסר, כי רייף טען מחסנית כאשר בפני אוספי החומר אף מסר, כי רייף "רוקן" את המחסנית.

82. רייף עומת בחקירותיו בפני הועדה עם הטענה כי "רוקן מחסנית", כפי שסיפר גדיר, ושלל זאת. יצוין, כי צדוק ציין בעדותו השניה בפני הועדה, כי להערכתו ירה רייף כ-10-15 כדורים – דבר התואם את גרסת רייף.

שאלת הירי באויר

83. המדובר בסתירה מהותית העולה מדברי רייף, סתירה המצביעה על העדר עקביות לכאורה בתיאור אופן הירי, דבר שיש בו כדי להשליך על מהימנותו הלכאורית בנקודה מרכזית: רייף טען בתחילה בפני ירון מאיר, כי היה רק ירי באויר, לאחר מכן, בתחקיר, מסר על ירי באויר ואחריו, ירי כלפי הרגליים, בפני הועדה טען, כי ירה רק כלפי הקרקע, ובפני מח"ש סיפר פעם נוספת כי ירה באויר.

84. גם גדיר תיאר, בדו"ח פעולה שרשם ביום האירוע, ירי באויר (ולא סיפר כלל על ירי אחר) וכך גם טען ירון מאיר בפני הועדה: לדבריו, הבין, דרך הקשר, כי רייף ירה לעבר האויר, אך לא שמע ממנו, כי ירה לעבר רגלי המתפרעים.

85. בגרסתו בפני מח"ש, סיפר צדוק, כי לא הבחין בירי באויר.

86. בפני הועדה עמדו גם דבריו של העיתונאי שחר גינוסר, שראיין את רייף לצורך כתבה שפורסמה ב-17.11.00. לטענת גינוסר, ראיין את רייף פעמיים לצורך הכתבה, כאשר הפעם השניה אף הוקלטה. עולה מתוך עדותו, כי בשיחה עימו, לא ציין רייף כי פגע במישהו במהלך אירוע פטרוס או כי ירה לעבר רגלי המתפרעים.

87. כך מסר גינוסר לאוספי החומר:

"...לי הוא הסביר בתוקף באריכות, ובנימה מאוד משכנעת שהיריות שלו בכל האירוע היו אך ורק באוויר כדי ליצור רעש ולהרתיע. בשיחותיו הארוכות איתי הוא לא דיבר כלל על סכנה שנשקפה לו או אורח לינץ'. דבריו היו כל כך משכנעים שהאמנתי להם. שאלתי את גיא רייף אם היו איתו עוד שוטרים או לא באירוע, וקיבלתי רושם שהיו איתו עוד שוטרים ואפילו נטיתי לחשוב לאור תשובותיו המשכנעות שאולי משהוא מהם ירה וגיא רייף איננו יודע זאת. שאלתי את גיא רייף אם זיהה פציעה כלשהוא בקרב ההמון באירוע תרדיון, והוא ענה בשלילה. ביחס לאירוע תרדיון לא דיברתי עם שוטרים נוספים, מלבד גיא רייף. עם גיא רייף היו שתי שיחות ארוכות. השיחות עם גיא רייף הוקלטו בחלקן, ללא ידיעתו. אני מאשר כי אתה מבקש ממני להמציא את הקלטת. אני אבדוק עם המערכת ואני מציע כי בשלב זה יישלח מכתב מהוועדה למערכת."

88. בשיחה שהוקלטה עם רייף שנמסרה לוועדה, התייחס רייף לאירוע התרדיון במילים הבאות²⁸:

"הם התקדמו במטרה לעלות על איזור התעשייה לשם, על איזור התעשייה תרדיון ועל לשם עצמו. אנחנו פשוט ניסינו למנוע את זה... הם הלכו בצורה מוחשית מאוד ונחושה לכיוון איזור התעשייה..."

89. כשנשאל רייף ספציפית לגבי אירועי התרדיון, אישר, כי היה במקום, אך טוען כי לא יודע היכן נפצעו האנשים:

"חבל שאת הדברים האלה אנחנו לא יודעים. מה שאנחנו יודעים, ממה שעולה, שהיו מצבים בודדים מאוד, בודדים מאוד, שהיה ירי באוויר בלבד, על מנת ליצור רעש ולהבריח..."

90. גם דברים אלה, שנמסרו לעיתונאי, אינם מתיישבים עם גרסאות אחרות שמסר רייף. יש לציין כי הוועדה לא התייחסה לגרסתו של עד זה בדו"ח מטעמה.

91. לסתירה בענין קיומו של הירי באוויר התייחסה הוועדה בדו"ח מטעמה:

"...מסקנתנו, כי הירי של רייף גרם לתוצאה הקטלנית באירוע זה, אינה משתנה לנוכח הגרסה שמסר בשלב העדויות השני. על פי גרסתו זו, ירה כדור אחד לכיוון רגליו של אדם שהתקרב למפעל פטרוס, ולאחר מכן ראה אותו מדדה על רגליו ואחרים מסייעים לו להסתלק מהמקום. לטענתו, כל יתר הכדורים שירה היו לכיוון הקרקע לפני מקום הימצא המתפרעים, שלא כדי לפגוע בהם. גרסה זו מבקשת לנתק בין רייף לבין הפגיעות שנפגעו המנוחים, אשר אחד מהם נפגע בבטנו והאחר בראשו. לא נוכל לקבל גרסה זו, שכן רייף שינה את גרסאותיו בנקודה זו פעם אחר פעם. בתחקיר המבצעי שנערך ביום 10.10.00, טען רייף שירה באוויר, ובשלב מאוחר יותר - לכיוון הרגליים. לעומת זאת, בהודעתו לאוספי החומר זנח את הטענה של ירי באוויר וחזר על הטענה של ירי לעבר

²⁸ ר' מ/149.

הרגליים. כאמור, בפנינו מסר גרסה נוספת, שלישית במספר. אנו סבורים, כי במצב זה, ועל פי התרשמותנו מעדותו של רייף, לא ניתן לקבל את גרסתו של רייף בנקודה זו...".

ירי בצורות

92. מספר עדים העידו, ששמעו ירי בצורות מכיוון המקום בו היה רייף:

כך, למשל, השוטר מנצור סיפר בפני הועדה, כי בעת שנורה ירי באויר על ידי השוטרים שבצומת, שמע ירי אוטומטי, במספר צורות, מכיוון הגבעה וכך מסרו בפני מח"ש גם שני שוטרים נוספים מתחנת גולן - ציון ברדה ויצחק רוזנפלד.

יוער, כי גם גדיר סיפר לאוספי החומר, כי רייף ירה תחילה בצורות של 4-5 כדורים ולאחר שנפגע וקיבל תחמושת – ירה בבודדת, תוך שינוי כיוון, ימינה ושמאלה, וזאת במשך כעשר דקות. עם זאת, במזכר מיום האירוע הוא ציין רק קיומם של "צורות באויר" ובגרסאותיו בפני הועדה, מסר, כי אינו זוכר אם מדובר בירי אוטומטי או בבודדת.

העדויות לענין ירי צורות סותרות לכאורה דברי רייף, לפיהם ירה כדורים בודדים.

סיכום ביניים של עדויות רייף, גדיר, צדוק, מאיר ואנשי המפעל

93. מהאמור לעיל עולה, כי אף שבתיאור ההתפתחות הכללית של האירועים יש דימיון רב בין עדותו של רייף לעדויות צדוק, גדיר ואנשי המפעל, קיימות סתירות בכמה נושאים, הן בין הגרסאות השונות של רייף עצמו והן בין גרסאותיו לעדויות האחרות שנתחו בפרק זה.

94. הועדה לא ניתחה את עדויות צדוק וגדיר ולא קבעה לגביהן ממצאים. מטבע הדברים קיים קושי מהותי להפריד בין הדבקים, לבור את התבן מן המוץ ולהעריך מה היתה תמונת הדברים לאשורה בארוע מורכב זה.

95. יחד עם זאת, תמיכתם של המעורבים המוזכרים לעיל בבסיס גרסתו של רייף, ובנקודות משמעותיות, כגון הסכנה שנשקפה מההמון, הקרבה בינו לבין רייף, בקשות התגבור ואזלת התחמושת, מקשה אף היא על הגשת אישום פלילי כנגדו.

עדויות נעמי וקרייזלר

96. להלן נתייחס לשתי עדויות נוספות שנגבו במסגרת הפרשה, מהן עולה לכאורה כי מייד לאחר האירוע, ידע רייף על קיומם של הרוגים, וזאת למרות גרסתו לפיה לא הבחין בנפגעים.

עדות השוטר אחמד נעמי

97. מדובר בגרסתו של השוטר אחמד נעמי, שנמסרה למח"ש ביום 24.08.04, שעל פניה הינה משמעותית ביותר לעניין אחריותו של רייף. העד לא העיד בפני הועדה או בפני אוספי החומר מטעמה וגרסה זו נגבתה ממנו לאחר כארבע שנים מיום האירוע.

98. לטענת עד זה, נכח בצומת ביום 02.10.00, שמע קולות ירי אך לא יכול להבחין האם מדובר בירי חי או בכדורי גומי. לדבריו, היו שמועות על הרוגים במקום. הוא ראה את רייף, שסרב בהפגנות לדבר עם ראש עיריית סכנין ומספר דקות לאחר שעבר אמבולנס בצומת, ראה את גדיר יורד לבדו מהגבעה – מכיוון איזור התעשייה לצומת. לדבריו, ניגש אליו גדיר ואמר לו את המילים הבאות: **"הוא הרג אותם"**, אך כשניסה לברר פרטים נוספים, לרבות מיהו זה שהרג, לא הגיב גדיר.

99. כאמור, על פני הדברים, מדובר בעדות המפלילה לכאורה את רייף (אם כי מדובר כמובן בעדות שמיעה). אלא שעדות זו מעוררת מספר קשיים לא מבוטלים:

ראשית, מוסא גדיר, בחקירה נוספת, שלל את הדברים. שנית, מגרסאות רייף, גדיר וצדוק עולה כי שני הראשונים עזבו יחד את זירת האירוע ולא כפי שתיאר העד.

שלישית, לא ברור מדוע המתין העד זמן כה רב עד מסירת העדות המפלילה, כארבע שנים אחרי האירוע וזמן רב לאחר שכבר ידע, מן הסתם, בהיותו משמש כשוטר באותה תחנה עליה פיקד רייף, את המיוחס לאחרון.

רביעית, העד ציין כי לא הבחין בחבלה בפניו של רייף, וזאת בניגוד לעדויות לפיהן רייף נראה חבול באותו היום – ראה למשל דברי ארז קרייזלר, שייסקרו להלן. ולסיום, גדיר סיפק מניע אפשרי להפללה זו, בכך שטען, כי קיימת יריבות בין העד לבין רייף.

לסיכום, מדובר בעדות שמיעה, כאשר העד שנטען שהשמיע אותה מכחיש את השמעתה. בנסיבות אלה, ספק אם ניתן לייחס לעדות זו משקל ראייתי נגד רייף לצורך שקילת נקיטה בהליך פלילי.

עדות ראש מועצת משגב – ארז קרייזלר

100. אחד מנימוקי הועדה כנגד אמינות גרסתו של רייף ואחד מנימוקיה כי הוא היה הגורם לפגיעות, נעוצים באימרה שיכולה להיות לה משמעות מפלילה, שמסר רייף, לכאורה, לארז קרייזלר, שהיה בתקופה הרלבנטית ראש המועצה האיזורית משגב. מאמירה זו משתמע, כי רייף ידע, בסמוך מאוד לתום האירוע, על נפגעים והרוגים באיזור התעשייה, וזאת בניגוד לגרסתו.

101. קרייזלר, בגרסתו הראשונית בפני אוספי החומר של הועדה, מסר את הדברים הבאים:

"לקראת השעה 13:00 קיבלתי דיווח מהקב"ט שיש אירוע חמור בתרדיון. תפסתי את האוטו ונסעתי. עצר אותי מחסום בצומת משגב. בצומת משגב פגשתי את ... גיא רייף. הוא היה עם עין נפוחה וחתך מתחת לעין. הוא היה מלא עשן. שאלתי אותו מה קרה ואז הוא סיפר לי שהיה אירוע חמור בפאתי איזור התעשייה וכנראה שיש שם נפגעים והרוגים..."

לאמירה זו משמעות ראייתית לכאורה לחובתו של רייף, שכן עולה ממנה לכאורה, כי רייף ידע שתוצאתו של האירוע החמור הינה הרוגים ופצועים, ולא פצוע אחד, בו פגע ברגל, כטענתו. כן משתמע שרייף ידע שאותו האירוע התרחש בסמוך לאיזור התעשייה.

102. עם זאת, בהמשך הדברים מיתן קרייזלר את דבריו, באותן נקודות קריטיות, ולכן, עדותו זו אינה נקייה מקשיים, וספק אם ניתן יהיה לסמוך עליה על פי אמות המידה המקובלות לצורך נקיטה בהליך פלילי, ולקבוע, כי מפי רייף אכן נשמעו אותם הדברים.

103. קרייזלר העיד פעמיים בפני הועדה. בעדותו הראשונה, תיאר את פגישתו עם רייף כך:
"קיבלתי עדכון שהיה אירוע חמור באיזור התעשייה תרדיון... פשוט טסתי לתרדיון... נעצרתי על ידי מחסום משטרה... בצומת יובלים. זה צומת אחד לפני צומת תרדיון... שם אני פגשתי את ...גיא רייף.

השופט אור: כן, מה הוא אמר לך?
ארז קרייזלר: קודם כל אני ראיתי אותו והוא נראה חבול. פצוע מתחת לעין, והוא אמר לי שהיה אירוע קשה ויש נפגעים. זה מה שהוא אמר לי ... המשכתי הלאה, הוא הלך לקבל טיפול.

השופט אור: תנסה להזכר מה המילים המדויקות שהוא אמר לך, נפגעים או מילים נוספות או אחרות?

ארז קרייזלר: אני זוכר נפגעים, אני זוכר נפגעים. אני לא זוכר את עצמי. אני זוכר 'היה אירוע קשה ויש נפגעים'. זה מה שאני יכול לזכור.

השופט אור: אתה מסרת הודעה, אני מנסה להזכיר לך לחוקר של הועדה. אני מצטט מעמוד חמש של ההודעה: 'הוא היה עם עין נפוחה... שאלתי אותו מה קרה ואז הוא סיפר לי שהיה אירוע חמור בפאתי איזור התעשייה וכנראה שיש שם נפגעים והרוגים'. ארז קרייזלר: כן."

בעדותו השניה בפני הועדה, עומת קרייזלר עם גרסתו הראשונית ומסר את הדברים הבאים:

"...השופט האשם חטיב: "... ואז ראית את ... רייף והוא אמר לך: 'היה אירוע חמור' "

ארז קרייזלר: כנראה שיש פצועים במקום.

השופט האשם חטיב: כן, 'באיזור התעשייה, וכנראה יש נפגעים והרוגים'.

ארז קרייזלר: כן.

השופט האשם חטיב: מעבר לאמרה זו הוא סיפר לך פרטים על האירוע? כיצד נפגעו? כיצד נהרגו?

ארז קרייזלר: קודם כל הפגישה שלנו לא הייתה ... מתוכננת... פגשתי את מפקד התחנה כולו מפויח עם איזשהו פצע וזה בדיוק מה שהוא אמר לי. מעבר לזה לא היו לי פרטים נוספים.

השופט האשם חטיב: לא נתן פרטים על האירוע עצמו?

ארז קרייזלר: לא."

104. בעדותו בפני מח"ש (שנמסרה לאחר פרסום דו"ח הועדה) תיאר קרייזלר את פגישתו עם רייף במילים הבאות:

"בשעות הצהריים, לא זוכר שעה, בצומת יובלים היה מחסום שלא אפשר לי להתקדם לצומת תרדיון. פגשתי שם את רייף, הבחנתי כי פניו מפויחים מאבק ופיח והיה דימום מתחת לעינו וגם הבחנתי בפצע גדול יחסים עם דימום לא קטן. שאלתי את גיא מה קרה והוא אמר שהיה אירוע קשה וכנראה יש נפגעים או הרוגים. הוא לא פירט יותר מזה וגם לא שאלתי. הוא לא נקב באיזור מסוים אבל אני הבנתי שמדובר באירוע בתרדיון וזו הייתה שיחה של בדיוק חצי דקה. לא יותר. הוא לא אמר לי שמדובר בפטרוס ולא נקב בשום מקום."

105. בחקירתו בפני הועדה אמר העד, איפוא, כי משיחתו עם רייף הוא יכול לזכור רק את המילה 'נפגעים' ואת טיב האירוע, ולא יכול היה לציין את מיקום האירוע או כי נאמרה מפי רייף המילה 'הרוגים'. לעומת זאת, במח"ש אמר העד, כי רייף אמר לו שכנראה יש נפגעים או הרוגים. סתירה זו מעוררת, כמובן, קושי. בכל מקרה, רייף נשאל על עניין זה, ונתן הסבר.

כך טען רייף בעניין זה בגרסתו הראשונה בפני הועדה:

"השופט תאודור אור: אין לך הערכת זמן, אתה זוכר שאתה נפגשת באותו יום בשעה סמוכה אחה"צ, נפגשת עם קרייזלר? בצומת יובלים?

גיא רייף: ביציאה מהאירוע הזה נפגשתי איתו, כן, בצומת יובלים.

השופט תאודור אור: אתה דיווחת לו על האירוע.

גיא רייף: לא זכור לי אם אני דיווחתי לו או הקב"ט...הוא ידע על האירוע, לא זכור לי, דברנו.

השופט תאודור אור: אני שואל אותך כי הוא היה פה היום ואמר..אישר דברים שהוא אמר בהודעה שכשהוא פגש אותך, אתה ספרת לו בין היתר שהיו נפגעים והרוגים, זה מה שאמר קרייזלר פה היום.

גיא רייף: אוקי, זה יכול להיות אחרי שאני בצומת ואני ראיתי את זה, לא יודע בדיוק מתי נפגשתי איתו, אבל באיזה שהוא שלב שהייתי בצומת...אני לא יודע אם זה באותו רגע שירדתי או לאחר מכן, אין לי הערכת זמן, ראינו הרוג מפונה באמבולנס כנראה בעקבות זה, זה מה שאמרתי לו...אני לא יודע מתי זה היה.

השופט תאודור אור: אתה לא זוכר שכשדברת איתו כבר ידעת שיש נפגעים קשה והרוגים?

אתה לא זוכר את זה?

גיא רייף: אם הוא אמר את זה, זה כנראה אחרי שאני ראיתי את אותה גופה מפונה באמבולנס, רק אני לא יודע בסמיכות למתי זה היה."

הסבר זה לא נסתר.

106. עוד יצויין, כי אם אכן דיבר רייף עם קרייזלר על הרוגים בו ביום, הדבר אינו מתיישב עם הנסיון להסתיר את מלוא היקף מעורבותו באירוע – נסיון שעולה מראיות אחרות הקיימות בתיק.

107. לסיכום, אמירתו של קרייזלר הינה אמנם אמירה בעייתית לחובתו של רייף. עם זאת, קרייזלר נתן גרסאות שונות בנדון ובכל מקרה, רייף נתן הסבר אפשרי לאמירתו. לפיכך הגענו למסקנה שמדובר בראיה שמשקלה במכלול הראיות הינו מוגבל.

נקודות נוספות הרלבנטיות לשאלת מהימנות גרסת רייף

בחינת גרסאות רייף לעניין פגיעתו ברגל של אחד המתפרעים

108. כזכור, טען רייף כי ירה רק לכיוון הקרקע (ובגרסאות מסוימות – כלפי מעלה, באויר), וכי לא ירה על מנת לפגוע, למעט במקרה אחד, בו הבחין בבחור המתקרב למיכל המימן וירה ברגלו על מנת למנוע ממנו להגיע עדיו.

109. כיוון שידוע כי חמזה נפגע ברגלו, קבעה מח"ש כי סביר מאוד להניח שרייף היה זה שפגע בחמזה. אלא שלאחר בחינת מכלול החומר, נראה כי אין ראיות מספיקות ברמה הנדרשת במשפט פלילי, המצביעות על כך שהצעיר בו פגע רייף אכן הינו חמזה. מהראיות עולות מספר שאלות משמעותיות, המעלות ספק אם הצעיר שרייף מודה כי ירה בו, הינו חמזה.

הבעיה המרכזית נוגעת למיקומו של הצעיר בעת שנורה: בעוד שרייף מיקם את הצעיר שנפגע בסמוך לגדר המפעל, חמזה מיקם את עצמו במקום שונה לחלוטין וכך עשו גם העדים חאמד אבו סאלח ואברהים סעדי. כמו כן טען רייף, כי מייד אחרי שפגע בצעיר, האירוע הסתיים והוא הפסיק לירות לעבר ההמון, בעוד שמעדויות רבות עלה, כי לאחר הפגיעה בחמזה המשיך הירי ונפגעו המנוחים. לפיכך יקשה לסמוך על דברי רייף כעל הודאה בפגיעה דווקא בחמזה.

אכן, בחקירתו במח"ש לא שלל רייף את האפשרות כי הוסיף לירות, אף לאחר שפגע בצעיר: **"לציין כי האירוע עם הבחור בגדר נמשך מספר שניות מבחינתי, לאחר שהוא נפצע.. אני זוכר שמולי עדיין עמדה קבוצת בחורים שעדיין המשיכו לזרוק לכיוון שלי אבנים אבל האירוע כבר נרגע ובשלב הזה אני לא בטוח אבל יכול להיות שיריתי כדור או שניים לכיוון אותה גבעת אדמה..."**

110. עם זאת, ההבדלים בין גרסת תושבי סכנין לבין גרסת רייף לעניין זה הינם משמעותיים, שכן הצעירים מספרים על ירי מסיבי לאחר הפגיעה בחמזה, בעוד שרייף שלל ירי לאחר שפגע בצעיר, למעט, אולי, עוד כדור או שניים, ולפיכך, אין דרך אמיתית ליישב ביניהן, דבר המעלה גם הוא סימן שאלה ממשי בנוגע ליכולת להוכיח זהותו של הצעיר שנורה על ידי רייף.

עוד נוסף, כי רייף לא שלל בעדויותיו השונות, כי הצעיר לעברו ירה נפגע מנתז ולא מפגיעה ישירה. אם אכן כך הוא הדבר, הרי שקיימת אפשרות, כי טיב הפגיעה לא היה חמור, ואותו צעיר כלל לא נזקק לטיפול רפואי ולא הגיע לבית החולים. גם מטעם זה כלל לא ברורה הזהות בין צעיר זה לבין חמזה.

בנסיבות אלה, ובהעדר השוואה בין הקליע שפגע בחמזה לנשק כלשהו, אין ראיות מספיקות להוכחה בפלילים, כי הצעיר שבו רייף מודה כי פגע הינו חמזה. עם זאת, בשל ההתפתחות בגרסאותיו של רייף בעניין זה, מצאנו לנכון להתייחס לנושא זה, שכן יש בו כדי להשליך על מהימנותו של רייף.

111. כזכור, בתחקיר הראשוני אמר רייף, כי היה אדם שנפגע ברגליו :
"... בשלב מסוים הבחנתי באחד שנפגע ברגלו והוא פונה לאחור..."

מגרסה זו עולה, כי רייף ציין, כי ראה אדם שנפגע ברגלו כבר בתחקיר הראשוני, וכן סיפר על מגמת התקרבות כללית של המתפרעים למפעל, ואולם לא מסר כי פגע במכוון ברגל הצעיר, וכי דווקא אותו הצעיר התקרב למפעל.

112. לעומת זאת, בהודעה שמסר רייף לאוספי החומר, ציין רייף, כי הוא זה שירה בצעיר, משום שהיה קרוב למיכל המימן, והיה הכרח לפגוע בו :

"... בשלב מסוים הבחנתי בצעיר בצד הצפון מזרחית של המפעל . מיכל המימן נמצא בקצה הצפון מזרחי. הוא היה כ - 10 מטרים מן המיכל עצמו. יריתי לכיוון רגליו... הבחנתי בבחור שנפגע ברגל. איני יודע בודאות אם הוא נפגע מקליע ישירות או מנתז".

113. בגרסתו הראשונה בפני הועדה חזר רייף וציין, כי בשלב מסוים זיהה בחור שאיגף אותו מצד מזרח והתקרב למיכל מצד צפון, וירה לכיוון רגליו. הוא העיד, כי אינו יודע אם הצעיר נפגע פגיעה ישירה או שנפגע מנתז.

114. בגרסתו השניה בפני הועדה, חזר רייף על דבריו האמורים לעיל, אך הוסיף כי הצעיר היה בפינה השמאלית של גדר המפעל או על הגדר עצמה :

"... זיהיתי בחור בפינה השמאלית לגמרי, למעשה הצפונית לגמרי, של המפעל, ש... או על הגדר עצמה או שכבר מגיע למצב שהוא על הגדר... בשלב הזה ירי מכוון לעבר הרגל".

115. דברים דומים מסר ריף בפני מח"ש.

116. צדוק וגדיר מצידם העידו, כי הם לא ראו שריף פגע במישהו ברגלו.

צדוק מסר בהודעתו בפני אוספי החומר, כי הוא אינו זוכר האם ריף אמר לו משהו – אך גם אינו שולל אפשרות זו, וכן אישר בפני הועדה, כי אינו זוכר שריף אמר, כי פגע ברגלו של אדם, אך יכול להיות שעשה כן. בגרסתו בפני מח"ש, עם זאת, אמר פוזיטיבית, כי כשציין בפני ריף שהשתרר שקט בזירה, לא אמר זה דבר.

אשר לגדיר, גרסתו בעניין זה הינה גרסה מתפתחת: במזכר שרשם ביום האירוע עצמו, לא מצויינת כלל פגיעה באנשים או ירי לכיוונם, אלא רק ירי באויר. לאחר מכן, בהודעתו מיום 04.02.01, מסר גדיר, כי ריף אמר לו כי ראה מישהו מועד אך אינו יודע אם נפגע, וכי ראה אדם אחר בא לסייע לו. בעדותו הראשונה בפני הועדה, מסר גדיר כי למיטב זכרונו, אמר לו ריף, כי יכול להיות שפגע במישהו, שכן הוא ראה אדם נופל והשני מרים אותו.

117. ירון מאיר מסר לאוספי החומר, כי אינו זוכר האם כאשר דיווח ריף על הירי בפטרוס, הוא סיפר על כך שפגע באנשים מסוימים.

118. הועדה התייחסה לגרסתו של ריף בעניין הפגיעה בצעיר כדלקמן:

"עדותו של ריף אינה קבילה עלינו גם בנושא הסכנה שנשקפה, כביכול, למפעל פטרוס מהמתפרעים. עדותו בעניין זה הלכה וקבילה "צבע", עד שבעדותו השנייה בפנינו ידע לספר שאותו אדם אשר ריף ירה לעבר רגליו, וכנראה גרם לפציעתו, התקרב לגדר אזור התעשייה ועמד ממש עליה."

אף אנו סבורים, כי גרסאותיו השונות, באשר לנסיבות הפגיעה בצעיר, בעייתיות ביותר. עם זאת, אין מדובר ב"גירסה כבושה" שהופיעה רק בעדות השניה בפני הועדה (כפי שמשתמע מדברי הועדה), אלא בגירסה שעלתה ברמז כבר בתחקיר, והלכה והתפתחה.

119. דבריו אלה מעוררים תמיהה, אף מעבר לנושא "התפתחות הגירסה". כך, אם אכן גרסתו האחרונה של ריף נכונה והירי בוצע כאשר הצעיר היה כה סמוך למפעל, כיצד זה לא הבחינו צדוק, גדיר ואנשי המפעל בפגיעה בו?

על פי טענתו של ריף, כשעמד סמוך לפינה הדרום-מזרחית של המפעל, הבחור בו פגע איגף אותו והתקרב לפינה הצפון מזרחית של המפעל, בסמוך למיכל המימן. בשחזור שנעשה עימו, טען צדוק, כי אכן היה בחור שאיגף, או כמעט איגף, את ריף מצד שמאל, כך שיתכן שכבר היה קרוב ממנו למפעל. כן עולה מהשחזור שנערך עם יובל ברקאי, כי היו מתפרעים בצלע

המזרחית של המפעל, ש"חצו את הקו" ממקום עמידתו של רייף. עם זאת, גם צדוק וגם גדיר טענו, כאמור, כי לא הבחינו בנפגעים²⁹.

120. מעדויות אנשי המפעל עולה כי גם הם לא הבחינו בנפגעים. עם זאת ציינו בעל המפעל ויובל ברקאי, כי לא נכחו בסיום האירוע.

121. בנוסף, בגרסאותיו הראשונות, מסר רייף, כי צדוק הסב את תשומת ליבו, ימינה ושמאלה, למתפרעים שניסו לאגף אותו. צדוק אישר דברים אלה. אך כיוון שרייף אינו אומר זאת בהקשר של הצעיר בו ירה, אין להבין מדבריו של רייף, כי הבחין בצעיר שטיפס על הגדר דווקא עקב קריאותיו של זה, ואין להסיק מאישורו של צדוק כי הבחין בצעיר. מגירסתו של רייף בפני מח"ש ומהשחזור עולה, כי צדוק או גדיר, הפנו את תשומת לבו לצעיר שמתקרב. יצויין, כי לא עולה מגרסאותיו של גדיר כי הוא הזהיר את רייף מפני מיקומו של ההמון.

122. לסיכום, גרסת רייף, הינה כי ירה לעבר רגליו של צעיר לאחר שהבחין שהוא מתקרב לגדר המפעל. כאמור, גרסאותיו הראשונות לעניין זה היו חלקיות מאוד ולוקות בחסר לעומת גרסתו הסופית. עם זאת לא ניתן להסיק מהן, כי המדובר בגרסה כבושה עד לשלב העדות השניה בפני הועדה. ואולם, אכן מדובר בגרסה לא עקבית ומתפתחת, ואם אכן גרסתו האחרונה הינה אמיתית ומדויקת, היה מקום להעלותה בהזדמנות הראשונה, ועצם העלאתה בשלב מאוחר מעלה חשד כי הומצאה על מנת להצדיק את הפגיעה ברגלו של הצעיר.

האם ירה רייף לכיוון ההמון?

123. בפני אוספי החומר ציין גדיר, כי בעת הירי החי שביצע רייף, הנ"ל: "כיוון להמון".

הועדה חקרה את גדיר בעניין זה, ומשאלותיה ניתן להגיע למסקנה, כי סברה שבעצם הביטוי כיוון להמון, משמעו נסיון לירות באנשים ממש, לגופם, ולא לכיוון האדמה, על יד רגליהם, כפי שטען רייף.

124. צדוק, בהודעתו בפני אוספי החומר, אמר את הדברים הבאים :

"לשאלתך מה היו כיווני הירי של גיא רייף, אני משיב כי הוא ירה לכל כיווני הקשת. אנשים היו בקשת הזאת שהרי הוא ניסה למנוע מהם להתקרב. הוא לא ירה סתם. חלק מהאנשים היו בזוגות, חלקם בשלושות חלקם בקבוצות. הם היו מסתתרים מדי פעם מאחורי הסלעים במקום."

²⁹ יצויין כי לדברי צדוק בפני אוספי החומר, היה מדובר באירוע "מתלהם", שלא ניתן היה להבחין בכל פרט בו וכשעומת ישירות עם טענת רייף, לפיה פגע בצעיר בפניה הצפון - מזרחית של המפעל, הוא אומר כי לא הבחין בכך. גדיר טען, כי היה עסוק בהתגוננות מפני האבנים וכן כי מהמקום בו עמד לא יכול היה להבחין באנשים.

וכן ציין, בחקירתו השניה בפני הועדה, כי הירי היה למקומות בהם היו אנשים. יוער, כי על פי גרסתו במח"ש, ציין צדוק, כי רייף, בניגוד לטענתו של האחרון, לא ירה דרך כוונות וכן לא ירה בזווית של 45 מעלות, אלא "ממש מול אנשים". משמעות הביטוי לא ברורה עד תומה, והיא תלויה במיקומו של רייף ובמיקומם של המתפרעים. בשחזור שנערך עימו, טען צדוק כי ראה נתזים, מהקרקע שלפני הסלעים, דבר המתיישב עם טענת רייף (אף כי בהודעתו בפני אוספי החומר, טען כי לא ראה כאלה).

125. וכך מציינת הועדה בדו"ח מטעמה :

"נוסיף, כי חיזוק לעובדה שבוצע ירי לכיוון גופם של המתפרעים, מצאנו גם בעדויות גדיר ויפתח. על פי גרסתם, הירי של רייף נעשה לכיוון האנשים, לכיוון המקום בו נמצאו אנשים. שני אלה ראו את הפורעים, ידעו כללית את כיוון המצאם ולפיכך יכלו לראות שרייף יורה לכיוונם, הגם שלא יכלו לומר אם מי מהם נפגע."

126. רייף טען, כאמור, כי כיוון כלפי הקרקע, לעבר גבעת אדמה שהייתה מתחת למתפרעים, אף כי בניגוד לדברי צדוק, לטענתו שלו רוב הירי התבצע לכיוון אחד, תלולית עפר, אם כי הוא לא שלל לגמרי ירי לכיוונים אחרים :

"...השופט תאודור אור : כל היריות האחרות לא היו לצורך פגיעה ?

גיא רייף : לא.

השופט תאודור אור : אלא ?

גיא רייף : על הרצפה, אם אין מרחק של 15 מטר ממני אז זה משהו בסביבות ה-10-12 מטר מכיוון הרצפה, יש שם דרך עפר היא מן תלולית עפר כזאת, לשם.

השופט תאודור אור : כלומר כל היריות היו לקרקע ?

גיא רייף : חד משמעית כן.

השופט תאודור אור : והם היו לכיוונים שונים על הקרקע או כל הזמן לכיוון אחד ?

גיא רייף : לא, עוד פעם, הקב"ט ימינה שמאלה ימינה, אז אני למעשה גם הרבה פעמים גם הרמתי, כיוונתי, לא יריתי, אם הצלחתי להשיג את אפקט ההרתעה שאני מרים והוא נעצר והולך אחורה, נעצר, ולא, ירי לכיוון הרצפה. בגדול זה פחות או יותר לאותו כיוון כי שם הייתה לי את החומת מפגע מה גם שכיוונים אחרים היו לי...אם אני יורה לכיוון דרום יש לי את הכוחות של תרדיון."

וכן :

"...השופט סהל ג'ראח : טוב, כעת אמרת לנו גם כשאתה עמדת במקום גבוה על סלע

וה...אני רוצה לאשר את זה, אני לא בטוח שאתה אמרת את זה, אבל זה היה מדרון איפה שהיו המפגינים ?

גיא רייף : לא.

השופט סהל ג'ראח : לא, היה מישור ?

גיא רייף : זה לא מישור, זה שטח הררי, אבל אנחנו למעשה על כיפת הגבעה. היה מצבים שעמדתי על הסלע עצמו, היה מצבים שעמדתי למטה...

השופט סהל ג'ראח: בינך לבין המפגינים היו סלעים?

גיא רייף: בשלב שאני עליתי, לא. כי אני למעשה הייתי בנקודה שולטת בסלע, הם עמדו בנקודה שולטת על סלע ובאמצע יש את אותה דרך עפר, דרך עפר הזאת, פה יש את הדרך עפר, אני עומד פה והם למעשה עומדים על השטח הריי הזה, פחות או יותר בגובה באותו גובה.

השופט סהל ג'ראח: וכאשר אתה ירית, אתה ירית על אדמה או על סלע?

גיא רייף: על אדמה.

השופט סהל ג'ראח: אתה בטוח?

גיא רייף: בטוח ב-100%. כמה מטר לפני יש שביל, כמובן שבשביל יש איזשהם שוליים של אדמה שזזה מסלילת השביל ויש את הסלעים, והם עמדו על הסלעים. אני יריתי לא למעלה, לא על הסלעים פה, אני יריתי לכיוון למטה. ולמה הירי הזה נעשה בניגוד לירי הקודם? שהירי הקודם האיומים שלו בוצעו, שאולי יראו, כן יש פה איזשהו שימוש באמצעים, אולי כן יעצור אותם, אבל עובדה שלא, עובדה שלא. לבוא ולהגיד בוודאות של מאה אחוז, גם את זה עוד פעם אני לא אכנס לזה אבל פה כולם הפכו להיות מומחים וכולם אמרו, בוודאות של מאה אחוז, לא ניתן להגיד את זה, לא יכול להגיד בוודאות של מאה אחוז שכדור שפגע באיזשהו אבן קנה למטה, לא העלה איזה נתז למעלה. אבל מפה לפגוע באזרח שהוא 147 מטר מהמקום שאני עמדתי, וזה בדוק, הגופה נמצאה 147 מטר, אין שום סיכוי שבעולם, ואת זה אני אומר כמעט בוודאות."

127. גדיר ציין בעדותו הראשונה בפני הועדה, כי כיוון שהתגונן מידוי האבנים, הוא אינו יודע בודאות להיכן ירה רייף:

"אני קודם כל דאגתי רק לעצמי וגם לגיא שלא יפגע מהאבן. אבל הוא ירה ואם אני אמרתי את זה בעדות הראשונה שהוא שינה כיוון אז יכול להיות, אבל לא ידעתי באמת לאן לאיזה כיוון הוא יורה. לכיוון אנשים, לא לכיוון אנשים, באויר, מעל הראשים שלהם. אני לא יודע."

128. למסקנה שרייף כיוון לגופם של המתפרעים, במטרה לפגוע בהם, יש אמנם תמיכה מסוימת, אך למרות עדות צדוק שצוטטה לעיל, יהיה קשה מאוד לקבוע, ברמה הנדרשת במשפט פלילי, כי יש להסיק דווקא, שהירי היה לכיוון ההמון, כלומר **לגופם**, כאשר פירוש אחר לביטוי "לכיוון האנשים", יכול להיות לכיוון הכללי בו עמד ההמון ולא לכיוון אחר. כן ניתן לפרש ביטוי זה: "לעבר, אל מול, לקראת, אל רגליהם". לפיכך, לא ניתן יהיה להוכיח ברמה הנדרשת במשפט פלילי, כי רייף כיוון **לגופם** של המתפרעים **במטרה** לפגוע בהם, בניגוד לטענתו כי לא כך היה הדבר.

129. הועדה יחסה חשיבות לעובדה שרייף לא סיפר על פרטי האירוע לאחרים, ומכאן מקישה היא לעניין מהימנותו, שהרי לא סביר כי לא ישתף את הסובבים לו בחוויות הקשות שעבר. כך, למשל, התייחסה הוועדה לנושא במהלך עדותו השניה של רייף בפני הועדה:

"...השופט תאודור אור: אה... רציני לשאול אותך, מר רייף – קרה לך איזה אירוע שאתה רואה אותו כאירוע מסעיר, האם לא כן?... בפטרוס? האירוע היה אירוע מסעיר? גיא רייף: כן, אין ספק.

השופט תאודור אור: אתה ירדת לצומת תרדיון, ושם פגשת את ירון, כן או לא? גיא רייף: לא זוכר.

השופט תאודור אור: אתה לא זוכר?

גיא רייף: לא זוכר, ירדתי משם, את מי פגשתי ועם מי דיברתי – אני לא זוכר.

השופט תאודור אור: אתה לא זוכר?

גיא רייף: לא.

השופט תאודור אור: אתה לא זוכר שום דבר לגבי מה שקרה בצומת תרדיון אחרי שירדתם?

גיא רייף: ירדתי, היו שם כוחות כבר, היום שם הרבה כוחות, ירדתי, משם נסעתי לכיוון התחנה.

השופט תאודור אור: אני... אני מציע לך שאתה בצומת הזה פגשת גם את ירון, בלי להתייחס כרגע למתי בדיוק זה היה, וגם דיברת עם אנשים אחרים... גיא רייף: יכול להיות.

השופט תאודור אור: האם סיפרת למישהו מהם שאתה נמצא על הזה, ומתקיפים אותך, והנה רוצים לעלות על פטרוס, והנה אחד על יד הרגע, והנה אין לי ברירה ואני מוכרח לירות לרגליו של מישהו וכו'? למישהו סיפרת את זה? ואני מדבר באותו יום, בצומת תרדיון.

גיא רייף: לא זוכר.

השופט תאודור אור: סליחה?

גיא רייף: לא זוכר, לא זוכר, האירועים ממשיכים, העבודה ממשיכה, לא זוכר כרגע לבוא ולשב...

השופט תאודור אור: זה לא אירוע... זה לא אירוע שלפי דעתך ראוי היה לספר אותו?

גיא רייף: לבוא ולספר אותו? למה? האירועים נגמרו?

השופט תאודור אור: סליחה?

גיא רייף: האירועים נגמרו?

השופט תאודור אור: (לא ברור)

גיא רייף: לא יודע, לא... לא... לא עולה לי בראש...

השופט תאודור אור: (לא נשמע - מדברים יחד)

גיא רייף: אני חושב שכן, אני חושב דווקא שכן, כי גם דיב... לא יודע את מי פגשתי, אבל ארז (לא ברור) אומר שדיברתי איתו....

השופט תאודור אור: אתה יכול להיזכר עם מי דיברת?
גיא רייף: אין לי שום... זה היה לפני שנתיים."

וכן:

"...השופט תאודור אור: כן. אתה עם ירון על האירוע שהיה לך למעלה בפטרוס דיברת בכלל עד היום? יצא לך לדבר איתו על מה היה שם?
גיא רייף: לא.
השופט תאודור אור: אף פעם לא דיברתם? והוא לא שאל אותך?
גיא רייף: היה תחקיר מבצעי.
השופט תאודור אור: סליחה?
גיא רייף: היה תחקיר מבצעי בתחנה, אחרי התחקיר המבצעי... אחרי שהוא כבר נעשה, ניתנה הוראה לא לדבר, לא לעשות, יש ועדה, נגמר הסיפור. היתה את הועדה, ואחרי העדות בוועדה כבר דרכנו נפרדו."

וכך קבעה הועדה בענין זה:

"...בחר רייף שלא לספר לסגן ניצב מאיר את שעבר עליו בהיותו ליד מפעל פטרוס. הוא נמנע מלמסור פרטים גם כאשר סגן ניצב מאיר ביקש לברר עימו מה ארע. ברי שאי דיווח זה, כמו גם אי עריכת דיווח מפורט על קורותיו באותו היום עד לתחקיר שנערך ביום 10.10.00 מעוררים שאלות ותמיהות..."

130. אלא שמעיון בעדותו של מאיר בנוגע לפגישה עם רייף בצומת לאחר האירוע, עולה רושם אחר. מדברים אלה ניתן להבין, כי לא מדובר באדם שנמנע לדבר מתוך ניסיון להסוות את האירוע אלא באדם שנמצא לאחר ארוע קשה כאשר אין לשלול כי היה מלא כעס על כך שלא נענו לבקשות הסיוע מטעמו.

וכך תיאר מאיר את הפגישה עם רייף בעדותו השניה בפני הועדה:

"ואני שואל אותו מה היה וגיא לא מסוגל לדבר... הוא נראה רע מאוד. נראה עם חבול בראש, חתוך, פצוע, פצוע בראש, פצוע ביד. אני חושב. הופעתו הייתה בלתי מסודרת... הכל פרוע. הוא נראה כמו אחד שהיה לו אירוע קרב... וגיא לא. לא עונה. לא עונה לאף אחד. לא רק לי. לא עונה לאף אחד. ואני, אין לי זמן עכשיו לעשות שיחות ואני גם יודע, אני גם יודע מה הוא מרגיש..."

בהמשך הדברים, התייחס העד בשנית, לשאלות השופט אור לעניין הדברים שסיפר לו רייף:

"...השופט תאודור אור: עכשיו, אתה נפגשת איתו כשהוא ירד מפטרוס, סמוך אחרי...
ירון מאיר: נכון, אדוני.

השופט תאודור אור: אתה ראית אותו שהוא היה חבול, שאלת אותו "מה קרה", אמרת לנו קודם שהוא ככה מאוד עצוב ולא ענה, משהו כזה... אתה יכול לתאר בדיוק מה היה מצבו, למה הוא לא דיבר איתך?

ירון מאיר : אני... אני לא שולט ב... הוא לא היה מסוגל לדבר, הוא לא היה מסוגל... הוא לא רצה ולא היה מסוגל... לא... הוא לא רצה לדבר עם אף אחד. אין לי הסברים... אני לא מקצוען בפסיכולוגיה, אבל אני כבר ראיתי אנשים שכשהם כועסים מאוד או כשעובר עליהם איזה אירוע רע, אז הם...".

מדברים אלה עולה אפשרות, כי רייף לא שוחח עם מאיר לאור כעסו על כך שלא סיפק לו תגבורת. נמצא, כי קיים קושי להסיק מהדברים, בהכרח, נסיון להסוות מעורבותו באירועים.

131. עוד יש לציין, בשולי הדברים ממש, כי לא מן הנמנע שגם לאופיו של רייף יש חלק בכך שבחר לא לדון בפרטי האירוע: ראה דברי מוסא גדיר בפני אוספי החומר, לפיהם "גיא באופיו לא נוהג לספר".

אי רישום דיווח מסודר על האירוע

132. מדו"ח הועדה וכן מהשאלות שהוצגו מטעמה לשוטרים שהעידו בפניה עולה, כי היא התרשמה מאי רישום דו"חות פעולה מסודרים או עריכת תחקירים, על תחושת אשם וניסיון להסוות את מעורבותו של רייף בפרשה.

133. אף כי לא ניתן לשלול בהכרח מסקנה זו, היא אינה מתבקשת בהכרח בנסיבות הענין. נציין, כי בדו"ח הועדה יוחד פרק שלם לעניין אי ההקפדה על הרישום המסודר באותם אירועים ועולה ממנו, כי מדובר היה בתופעה נרחבת, שנבעה גם משילוב של יסום נהלים לקוי ועומס אירועים חריג³⁰.

הבעייתיות בגירסת רייף שטען כי לא הבחין בנפגעים נוספים על הגבעה וסיום האירוע בפתאומיות כאינדיקציה לחולשת גירסתו

134. תמיהה מרכזית הנכרכת בגרסת רייף נעוצה בכך שלגרסתו הוא לא ראה כלל נפגעים על הגבעה פרט לאדם הבודד שנפגע ברגלו.

135. אל מול גרסה זו קיימת חטיבת העדים תושבי סכנין המעידה כולה על כך שכל הנפגעים על הגבעה, נפגעו בתוך פרק הזמן בו היה רייף על הגבעה.

כאמור לעיל, גדיר וצדוק אף הם העידו כי לא ראו שום נפגעים, ואפילו לא ראו את פגיעת רייף באדם שעמד בסמוך לגדר המפעל, וזאת למרות שגדיר עמד כשלושה מטרים מרייף. למרות הסמיכות הרבה, טען גדיר, כי לא ראה כלל מה היו תוצאות הירי. גם צדוק, שלפי

³⁰ ר' פרק ד', עמ' 509 לדו"ח הועדה.

גרסתו הזהיר את רייף ממידי האבנים שאיגפו אותו מימין ומשמאל, טען כי לא הבחין כלל בנפגעים, אם כי לדבריו אינו יכול לשלול שהיו פגיעות או נשיאת פצועים מהגבעה.

בצד זאת, גدير, רייף וצדוק מסרו כי ההתפרעות נפסקה באורח פתאומי לאחר הירי של רייף. צדוק אף ציין בעדותו בפני הועדה כי רייף וגدير נותרו מספר דקות אחרי הארוע על עומדם במעלה הגבעה, כטענת רייף.

136. לכאורה, קיים פער מהותי בין גירסת רייף, שלא ראה אף נפגע מלבד אחד (הנתמכת בדברי גدير וצדוק שהעידו כי הם לא ראו אף נפגע), לבין גרסאות תושבי סכנין, אשר דיווחו כי אנשים שונים נפגעו במהלך הארוע ופוננו מהגבעה.

137. וכך העיד רייף לענין זה:

”...השופט תאודור אור: אתה יודע על נפגעים נוספים חוץ מהאיש ש...”

גיא רייף: שצלע במקום?

השופט תאודור אור: כן.

גיא רייף: לא.

השופט תאודור אור: מי מדבר שם? מתי נודע לך שפעם הראשונה על נפגעים נוספים?
גיא רייף: אני נשארתי במקום אחרי שהשטח למעשה נשאר נקי, נשארנו במקום עוד מספר דקות.”

וכן –

”...השופט תאודור אור: האם פרט למקרה הזה של האיש הזה שאתה ראית שנפגע, ראית שנושאים אנשים, לא שאתה פגעת, אלא שנושאים אנשים משם שהם לא יכולים ללכת?

גיא רייף: לא, לא, כולם הלכו משם...לא הבחנו בפגיעות, לא. הם גם רצו כולם אליו ויצאו יחד איתו.

השופט תאודור אור: אתה השתדלת לשמור על קשר עין עם הצעירים לראות איפה הם כל הזמן?

גיא רייף: בוודאי.

השופט תאודור אור: איך אפשר להסביר אם יתברר שיש תופעה שאנשים שם נפגעו ונלקחו המקום, גררו אותם מהמקום, איך אתה יכול להסביר את זה אם הייתה תופעה כזאת באמת?

גיא רייף: לא יודע על תופעה כזאת, כל הדיווחים אח”כ על פצועים ולצערנו הרוגים הגיעו דרך הודעות טלפוניות, דרך תעודות פטירה, לא שום דבר...

....במקביל לאירוע הזה היה אירוע קשה מאד, ארוך מאד בצומת התרדיון שהתחיל הרבה לפני ונגמר הרבה אחרי. במהלך כל האירוע הזה נשמעו קולות ירי מכל הסוגים, שאני לא יכול להגיד לך בוודאות מה ירו, מי ירה ומאיזה כלי נשק ירו. נשמעו פיצוצים מכל הכיוונים.

השופט תאודור אור: כלומר לפי דבריו לא ייתכן שזה ירי שלך.
גיא רייף: מהירי שלי, בצורה שאני כיוונתי, בצורה שאני יריתי אף אחד לא נפגע, למעט אותו בחור שאני גם לא יודע בוודאות אם זה כתוצאה מפגיעה ישירה או שהקליע פגע בסלע והוא חטף נתז אבן...".

וכן -

"...השופט סהל ג'ראח: טוב, השאלה האחרונה שלמעשה אתה נשאלת עליה ואני רוצה בכל זאת כי היא מאד מפריעה, איזה הסבר יש לך שבאותו מקום שבו ירית לדבריו על אדמה מישורית כמעט, נפגעו אנשים שנהרגו? יש לך איזה הסבר?
גיא רייף: לא, אין לזה הסבר, לא ראיתי אנשים נופלים, לא ראיתי אנשים נפגעים, בוודאות, בוודאות בנקודה שאני יריתי, בצורה שאני יריתי, אף בן אדם לא נשרט."

138. הועדה התייחסה לענין זה כדלקמן:

"אינדיקציה נוספת לכך שהירי של רייף אמנם פגע במנוחים אבו סאלח וגנאים, נמצאת בכך שהאירוע הסתיים כשהצעירים שינו מגמה ובסמוך לאחר ירי האש החיה על ידי רייף החלו לסגת ולהסתלק מן המקום. בהודעתו ובעדותו בפנינו מסר רייף, כי הצעירים נסוגו באופן פתאומי ולפתע השתרר שקט, ובכך הסתיים האירוע. זוהי גם הגרסה שמסרו גדיר ויפתח. גם העדים הייבי ואבו סאלח ציינו, שבסמוך לאחר הירי שבוצע על ידי השוטר הסתלקו הצעירים מן המקום. מה גרם, אם כן, לסיום האירוע באופן פתאומי זמן קצר לאחר הירי של אש חיה, כשקדם לו פרק זמן לא קצר של התנגשות חריפה? אין לנו תשובה ודאית לשאלה זו. אבל עצם סיום האירוע, והדרך שבה הסתיים, הם ראיה נסיבתית להתרחשותו של אירוע חריג, והאירוע החריג הידוע לנו הוא ירי שנפגעו ממנו חלק מן הצעירים. יש בעובדה זו כדי לחזק את התיזה, כי פגיעת הירי של רייף במי מהצעירים גרמה לכך. ראוי להביא בעניין זה את התרשמותם של גדיר ויפתח בזמן אמת. גדיר אמר בהודעתו: זה מפתיע שההמון נסוג פתאום לאחר מגמת התקרבות רצינית. בטוח קרה משהו. יכול להיות שנפגע מישהו, יכול להיות שפחדו מהירי. יש כל מיני סיבות. אני לא יכול לדעת אותם. יכול להיות שהם פחדו, יכול להיות שמישהו נפגע, יכול להיות שמישהו נהרג.... כאשר שאלתי את גיא מה קרה שיש רגיעה, שמעתי כי הוא אמר לי כי מישהו נפל ומישהו אחר בא להרים אותו. הוא לא אמר לי איפה פגע. הוא אמר כי מישהו נפל ומישהו אחר בא להרים אותו, וכנראה שפגעתי [שפגע] במישהו אך לא אמר איפה פגע. זה מה שהוא סיפר לי. גיא בטבעו לא נוהג לספר מה קורה. גיא סיפר על בן אדם אחד שנפל ובאו להרים אותו. הוא לא אמר לי על יותר מאחד. גיא באופיו לא נוהג לספר."

139. אכן, נראה כי גירסת רייף בנושא זה היא בעייתית. עם זאת, במשפט פלילי, משקלה של ראיה זו מוגבל. סיום האירוע בפתאומיות עשוי להעיד על כך שרייף פגע במנוחים, אך זו ודאי אינה המסקנה האפשרית היחידה המחויבת. זאת, עקב האפשרות שהיה ירי נוסף לכיוון הנפגעים, במקביל לירי שביצע רייף (נושא עליו יורחב בפרק הבא).

כידוע, על מנת להסיק מסקנה מעובדות מסוימות, יש לודא כי מדובר במסקנה אחת ויחידה, שאפשר שתנבע מהן. כך נקבע למשל בע"פ 2624/03 זכריה עמרם ז"ל נ. מדינת ישראל³¹, בו מסוכמים עיקרי ההלכות בנוגע להרשעה על פי ראיות נסיבתיות:

"...והלכה היא שראיות מסוג זה "נבחנות על פי עקרונות לוגיים המגלמים את ניסיון החיים והשכל הישר" (ע"פ 6096/94, 6527 מנצור נ' מדינת ישראל, פד"י (3), 732, 736). ראיות נסיבתיות אינן צריכות להצביע ברמה של וודאות מוחלטת על אשמת הנאשם, שהרי מידת הוכחה כזו אינה נדרשת כלל במשפט הפלילי (ע"פ 3974/92 אזולאי נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2) 565). עם זאת, על הראיות הנסיבתיות להוביל למסקנה הגיונית יחידה, כי הנאשם ביצע את המעשה שיוחס לו, וכל אפשרות אחרת הינה דמיונית בלבד".

140. נראה כי גם לשיטת הועדה, סיום האירוע יכול אמנם ללמד על פגיעה שפגע ריף במאן שהוא – שהובילה לבריחת ההמון, אך אין בכך כדי ללמד בהכרח על פגיעה שפגע ריף בשלושה או ארבעה אנשים בירי חי. לפיכך, בכל מקרה, לא ניתן להוכיח על סמך ראיה נסיבתית זו קשר סיבתי בין הירי שביצע ריף לבין הפגיעה במנוחים, וקביעת הועדה יכולה להתיישב גם עם פציעת אחד הפצועים.

סיכום פרק א'

141. בתיק זה ניתן לחלק את חומר הראיות לשתי כתות עדים: האחת, תושבי סכנין, בעיקר אלה שנכחו על גבעת התירדיון בשעת הירי. מנגד, ריף, גדיר, צדוק וברקאי, עובד מפעל פטרוס שצפה בחלק מהמתרחש מעל גג המפעל. שתי כתות העדים מתאפיינות בנגיעה לענין. אין מדובר בעדים נייטרליים כי אם במי שנטלו חלק בארוע באחד מצדי המתרחש. בסיבות אלה קיים חשש מובנה להטיית העדויות ולהעצמת חלקים מן הארוע באופן התואם לאינטרס המספר כך שקיים קושי להגיע לתמונה אחידה וקוהרנטית של פרטי הארוע.

142. כתות העדים נחלקו ביניהם במספר נושאים עובדתיים מרכזיים. כך למשל, לענין כמות המתפרעים על הגבעה. בעוד שתושבי סכנין תיארו מספר מצומצם של מתפרעים, ריף וכת העדים שתמכו בו תיארו עשרות רבות של מתפרעים.

כמו כן נחלקו כתות העדים בנוגע למרחק שהיה בין ריף לבין המתפרעים שעלו לעברו לגבעה: בעוד שתושבי סכנין תיארו טווח גדול של עשרות רבות של מטרים, ורובם ציינו כי המתפרעים היו מרוחקים מריף מרחק של מעל 100 מטר, מסרה כת העדים האחרת שהטווח היה קרוב, עד לכדי פחות משלושים מטרים, וריף אף דיווח על טווח קצר עוד יותר.

³¹ פורסם בדינים עליון, כרך עא 358

נראה כי בסוגיית המרחק ישנה ראייה אובייקטיבית לכאורה לטובת גירסת רייף וסובביו, הטמונה בכך שרייף נפגע בפניו מאבן, מה שמצביע לכאורה על הימצאותו בטווח סיכון פגיעה, ועל יכולת דיוק של מיידי האבנים שאף לא השלכות לגבי הערכת הטווח בין הצדדים.

סוגיית המרחק המשוער בין רייף לבין המתפרעים על הגבעה היא ענין מהותי לצורך הערכת אמינות העדויות בהקשר להערכת אומדן הסיכון בו היה נתון רייף ולהערכת טיב התנהגותו. מחלוקת מהותית נוספת מצויה בתיאור הנפגעים בארוע וכן לגבי סדר הפגיעות. בעוד שתושבי סכנין דיווחו על ירי תכליתי מצד רייף שנמשך לאורך פרק הזמן בו נפגעו ההרוגים והפצועים מירי על הגבעה, רייף עצמו דיווח כי לא הבחין בכל פגיעה, פרט לאחת, ברגלו של אחד המתפרעים.

העדים שתמכו בגרסת רייף לגבי טווח הירי והמרחק הקצר בינו לבין המתפרעים, דיווחו כי לא הבחינו כלל בנפגעים, ולא ראו מה היו תוצאות הירי שביצע רייף.

בהקשר זה יצוין כי גם גריר וצדוק – בדומה לרייף – דיווחו כיצד לאחר הירי של רייף, באופן פתאומי, נפסקה ההתפרעות לפתע וכי עמדו במקום המצוי בראש הגבעה, כשהמדרון פרוש לרגליהם. דברים אלה מתיישבים ברמה של ראיות נסיבתיות עם האפשרות המסתברת שהירי של רייף הוא שגרם לפגיעות, והפגיעות הן שהביאו לסיום ההתפרעות, מה גם שהירי המסכם החל לכאורה לאחר שרייף נפגע בפניו מאבן, על כל המשתמע מכך.

143. כאמור, מדובר בסתירות מהותיות בין כתות העדים השונות המקשות על תרגום הראיות לכלל תמונה קוהרנטית. סתירות מהותיות אלה, ומכלול הבעיות שנמצאו לגבי גירסתו של כמעט כל עד ועד, מעלות חשש לגבי כל אחד מחברי כתות העדים השונות, שכולם, במידה כזו או אחרת, עשויים להיות בעלי ענין, ולכן יתכן כי בחרו לגלות טפח ולהסתיר טפחיים על מנת לתמוך בתמונת מציאות חלקית בלבד המתיישבת עם עניינם.

144. כאמור, ועדת החקירה הכריעה בסופו של דבר כי יש לקבל את עדות שניים מתושבי סכנין, עללא הייבי וחאמד אבו סאלח, כעדויות מהימנות, בשל כך ש"**פרטים רבים שמסרו... תואמים את הפרטים שנמסרו בעדויות של השוטרים ושל יפתח**". כמו כן נמצאה עדותו של רייף בלתי אמינה בעיני חברי הועדה.

145. כפי שפורט לעיל, הגם שאנו סבורים כי שהמסקנות הראייתיות אליהן הגיעה ועדת החקירה הן אפשריות, במישור הערכת ראיות שאינו לצורך ניהול הליך פלילי, ניכרים קשיים רבים בחומר הראיות בהקשר הפלילי, אשר לא זכו לניתוח וליבון בדו"ח הועדה, וחובה לבחנם כאשר נשקלת נקיטת הליך פלילי, שבו נדרשת רמת הוכחה גבוהה.

כך למשל, בצד שלילת אמינותו של רייף בכל הנוגע לתיאור הירי שביצע, לא נמצאה התייחסות של ממש לאותם חלקים בדברי העדים אשר תמכו בגרסת רייף בכל הנוגע לטווח הקצר בינו לבין המפגינים בשעת הירי ומידת הסכנה לה נחשף.

כמו כן, בצד קביעות בדבר אמינותם של תושבי סכנין בהקשרים מסויימים, לא ניתן משקל לדברים נוספים בהתייחסם לביצוע ירי מכיוונים נוספים לעבר המתפרעים על הגבעה. נקודה זו הינה קריטית שכן ללא ראיות מספיקות להוכחת הקשר הסיבתי ברמת הודאות הנדרשת – בין הירי של רייף לבין הנפגעים – לא ניתן להוכיח את אחריותו לפגיעות. קשיים אלה רלוונטיים כמובן לבחינת התיק באספקלריית האפשרות להעמיד לדין פלילי את רייף ולהערכת סיכויי ההרשעה בתיק זה.

146. לסיכום, ישנן ראיות נסיבתיות לא מבוטלות המצביעות על האפשרות הסבירה כי רייף ירה לכיוון הנפגעים בעת שנורו. לכך מתווספים הקשיים במהימנותו של רייף, על הבעיתיות שבה, שפורטו לעיל. עם זאת, יש קשיים לא מבוטלים בראיות שהועדה זקפה נגד רייף, כאשר בעיקר, יש לבחון האם ניתן לשלול את האפשרות לפיה בוצע ירי ממקור אחר, שיכול היה לפגוע במנוחים ובפצועים. בשאלה זו יעסוק הפרק הבא.

פרק ב' - האם יש ראיות מספיקות על מנת לשלול במשפט פלילי את האפשרות כי אדם אחר מלבד רייף הוא שגרם לפגיעות?

147. כאמור לעיל, ישנן ראיות נסיבותיות משמעותיות המצביעות, כי רייף ירה לכיוון הנפגעים בעת שנפגעו. לכך מתווספת גרסתו הבעייתית של רייף. עם זאת, יש לבחון האם ניתן לשלול את האפשרות, לפיה בוצע ירי ממקור אחר, שיכול היה לפגוע במנוחים ובפצועים. בכך יעסוק פרק זה.

הכוחות שהיו בצומת ביום 02.10.00

148. מהראיות עולה באופן ברור, כי ביום האירוע, היו כוחות משטרה רבים בצומת תרדיון. כמו כן ישנן ראיות המצביעות, כי במהלך האירוע היו שוטרים נוספים אף על הגבעה עצמה.

149. תחילה נבחן מי היו הכוחות המשטריים שנכחו באיזור, מהי מסגרת הזמן בה נמצאו שם והאם היא חופפת, ולו בחלקה, לפרק הזמן בו שהה רייף על הגבעה ולזמן בו נפגעו ההרוגים והפצועים.

קיומם של כוחות נוספים

150. על פי חומר החקירה בתיק, נכחו בצומת התרדיון ביום 02.10.00 הכוחות הבאים:
- א. **כוח בן חמישה שוטרים מתחנת גולן:** שוטרים אלה נחקרו במח"ש, ולמעט אחד, לא מצאנו כי מסרו גרסתם בפני הועדה. לרשות כח זה עמדו רובים מסוג קראבין³².
 - ב. **כוחות סיור כפרי של מג"ב:** על פי עדויות שוטרי גולן, במקום נכחו גם שוטרי מג"ב, השייכים לשיטור הכפרי. כמו כן, עולה מיומן המבצעים של תחנת משגב כי היו³³:
"שישה שוטרים + 2 כלי רכב שהוקצו לאיזור התרדיון". יצוין, כי חוקרי מח"ש לא הצליחו לאתר מי היו שוטרים אלה.
 - ג. **כח מתחנת משגב, בפקודו של עאוני עטאללה, רמ"ס תחנת משגב:** על פי עדותו של עאוני עטאללה הגיעו עימו לצומת, כעשרה שוטרים, בשתי ניידות, לאחר שנתבקש סיוע מטעם שוטרי תחנת גולן. שוטרים אלה היו מצוידים בקרבין ובאקדחים ולא היה ברשותם ציוד לירי גומי³⁴.
 - ד. **כוח ימ"ר בפקודו של אילן הרוש:** כוח זה הוזעק למקום לאחר שהשתתף במשימת פיזור המהומות שבצומת לוטם. על פי גרסת אילן הרוש, מפקד הכוח, בפני אוספי

³² ר' דברי השוטר ברוך דהן

³³ ר' מ/2663.

³⁴ ר' הודעתו בפני אוספי החומר.

החומר, הוא הגיע למקום יחד עם קצין בשם שטרית ועוד 12 שוטרים. כח זה היה חמוש ברובי M-16. על פי גרסת הרוש, לאחד מהם, בשם שלומי כהן, היה ציוד לירי גומי.

ה. **כוח יס"מ בפיקודו של יקי עובד:** על פי דו"ח פעולה של עובד מיום האירוע, הגיעו יחד עימו לצומת התרדיון כחמישה עשר איש. כח זה היה חמוש ברובי M-16. על פי גרסת יקי עובד בהודעתו בפני אוספי החומר, היתה ברשות צוות היס"מ כמות גדולה של תחמושת גז וגומי.

151. לסיכום נקודה זו, לצומת ולכביש הגיעו במהלך אותו היום, כוחות רבים ומזוינים. יוער כבר עכשיו, כי חלק מאותם כוחות, לא אותר וזהותו אינה ידועה.

תיחום הזמנים של אירוע פטרוס אל מול אירועי הצומת והימצאות הכוחות במקום

152. על פי העדים השונים, החל אירוע פטרוס בשעות הצהריים, כאשר היו בין העדים שגרסו כי מדובר בשעות הבוקר המאוחרות³⁵.

153. מהראיות עולה, כי החל משעות הבוקר היו באזור הצומת שוטרי תחנת גולן כאשר בשלב מסוים חבר אליהם עטאללה, עימו הגיעו (ככל הנראה - לא בבת אחת), כוחות נוספים מתחנת משגב. יש לציין, כי על פי העדויות, לא היה ברשות עטאללה ציוד המאפשר ירי של כדורי גומי, אלא גז וכדורים חיים בלבד. לאחר מכן, הזעיק עטאללה כוחות תגבור נוספים, ולמקום הגיעו כוחות ימ"ר ויס"מ, ככל הנראה בסדר זה, שהדפו את ההמון שהתקרב לצומת חזרה אל עבר סכנין.

מיומני המבצעים של תחנת משגב ומרחב הגליל עולה, כי רייף הוזעק לפטרוס בסמוך לשעה 13:45. כמו כן, מפלטי קריאות מהמרכז הרפואי בסכנין עולה, כי שעת היציאה לשטח לגבי ואליד אבו סאלח היתה 14:07. כמו כן עולה, כי שעת פינויים של חמזה אבו סאלח ועלא גנאמה מהמרכז הרפואי לבית החולים היתה בשעה 15:03.

כוחות משטרה מסוימים שנחקרו טענו, כי נכחו בצומת עובר לשעה 14:00 או לפני רדתו של ריף מהגבעה. בהתחשב בקושי לקבוע לוחות זמנים מדויקים על סמך יומני אירועים ועדויות שנגבו לאחר זמן רב, בודאי כאשר מדובר באירוע סוער וימים מרובי עומס והתרחשויות - לא ניתן יהיה לשלול, במסגרת משפט פלילי, את הטענה כי הכוחות שלעיל הגיעו למקום במועד שחפף לשהותו של רייף על הגבעה ולירי שביצע.

154. לסיכום, ישנן ראיות המצביעות, כי היו כוחות משטרה אחרים בצומת במהלך אירוע פטרוס.

³⁵ ר' העדויות השונות של תושבי סכנין המעורבים באירוע. כמו כן ר' עדויות השוטרים המצויות בקלסרים מס' 2 ו-22 לחומר החקירה שנאסף על ידי מח"ש.

האם קיים קשר עין בין הצומת לבין מיקום הפצועים וההרוגים בעת הפגיעה?

155. בפתח הדברים יצויין, כי קשה להצביע על מקום מדויק על פני השטח בו עמדו הנפגעים בעת שנורו. קושי זה נובע מהסתירות שבין גרסאות העדים, כפי שפורטו בהרחבה לעיל. לכך נוסיף כי כפי שצוין בדו"ח מח"ש, עולה מהראיות שפני השטח במקום שונו.

מיקומם של ואליד ועימאד

156. העדים תושבי סכנין, שהיו בסמוך לשני ההרוגים בעת הפגיעה, שיחזרו את פרטי האירוע מול חוקרי מח"ש - שחזרו שתועד בוידאו - והצביעו על מיקום שהינו סמוך יותר לכביש המוביל לסכנין מאשר למפעל (יוער, כי המיקום הנטען של שני המנוחים סמוך מאוד זה לזה).

157. ראש עיריית סכנין מסר לחוקר מח"ש, כי מיקום אחד ההרוגים (הוא אינו מציין מי מהם) היה כחמישים מטר בלבד מהכביש ומיקומו של המנוח השני היה במרחק של 20 מטר נוספים משם. לדבריו, הוא יודע זאת, כי ביקר במקום כשבועים לאחר האירוע וראה שם את כתמי הדם.

158. לגבי עימאד יש לציין, כי בחומר החקירה בתיק פ.א 4073/05 מצוי מזכר מיום האירוע, לפיו מסר רל"ח גליל לחוקר מח"ש יוני דותן את הדברים הבאים:

"16:30 התקשר עזרא רלח גליל והודיע כי זמן קצר קודם לכן בצומת לוטם במהלך התפרעות תושבי סכנין החלה הסתערות לעבר כח משטרה שנכח במקום, ס"ד לא ידוע בשלב זה, ונכח הסכנה לחיי השוטרים נפתחה אש חיה מצד השוטרים כתוצאה ממנה נהרג תושב סכנין עימאד גנאיים ונפצעו חמישה. הנפגעים הועברו לבית החולים בנהריה".

כלומר, ממזכר זה עולה, כי עימאד נהרג באירועי צומת לוטם. עם זאת, ככל הנראה מדובר בפליטת קולמוס או אי הבנה, שכן מספר עדים מסרו, כפי שנסקר לעיל, כי עימאד מצא את מותו על הגבעה. יוער, כי אכן הגיעו במקביל למרכז חیات באותו היום פצועים מזירת עראבה, וכי קיים מזכר מטעם חוקר מח"ש, לפיו בבדיקה שנערכה במרכז חیات, אין רישום לגבי אמבולנס שלקח את עימאד מזירת פטרוס וככל הנראה הוא נלקח ממקום האירוע בעזרת רכב פרטי³⁶.

³⁶ ר' מזכר המסומן מב. יש לציין, כי בסעיף 17 לתצהירו, מ/144, ציין עלא הייבי כי עימאד נלקח מהמקום באמצעות אמבולנס.

מיקומו של חמזה

159. חמזה מיקם עצמו במרחק רב מגדר המפעל. אם חמזה הוא אמנם הצעיר שרייף פגע ברגלו, – הרי שלטענת רייף הצעיר עמד מאוד קרוב אליו. אם מדובר בצעיר אחר שנפגע, כי אז אין בנמצא, מטבע הדברים, עדות של רייף לגבי המרחק שהיה בינו לבין חמזה.

מיקומו של עלא

160. כאמור, מסר העד גרסאות שונות באשר למיקומו בעת שנורה: מהאחת עולה כי היה על הגבעה ומהשניה, כי עמד בשער הבסיס הצבאי.

קיום קשר עין בין המקומות שתוארו לבין הצומת

161. על אף שישנו קושי להצביע על מקום מדויק בו עמדו הנפגעים שנורו, חומר הראיות אינו שולל קיומו של קשר עין בין השוטרים שהיו בצומת לבין מקום עמידתם של הנפגעים, כפי שהם או חבריהם הצביעו עליו.

על פי דו"ח ביקור הועדה בגזרת משגב³⁷, קיים קשר עין בין מיקומם של המנוחים עימאד וואליד ובין צומת התרדיון וכן למקום בו עמד רייף – על פי הצבעת רייף ועל פי הצבעת גדיר, כאשר ממקום הצבעת גדיר, נראה רייף באופן ברור יותר. בנוסף, על פי דו"ח הועדה, מכביש הכניסה לסכנין, ניתן לראות את מקום ההרוגים, אך לא את מפעל פטרוס וסביבתו.

מדו"ח שערכו חוקרי מח"ש³⁸, עולה, כי על פי המדידות שנערכו במקום, קיים קשר עין בין מיקום הפגיעה של וואליד, כפי שהצביע עליו ראש עריית סכנין דאז, מוסטפא אבו ריא, לבין הצומת. בנוסף, קיים קשר עין בין מיקומו של חמזה (כפי שהצביע עליו חמזה) לצומת ואולם משם ניתן להבחין רק בחלקו העליון של הגוף ולא ברגל.

יצוין, כי אף צוות הפרקליטים שמונה לבחון מחדש את החלטות מח"ש, ביקר במקום, בדק נקודה זו והשתכנע, כי אכן היה קשר עין כאמור (בכפוף לתנאי השטח בזמן הביקור).

לסיכום נקודה זו, ועל פי המדידות שנערכו מטעם הועדה ומח"ש נראה כי מיקום הנפגעים נמצא בנקודה בה היה קשר עין עם הצומת והכביש, כך שפגיעה מכיוון זה בנפגעים, מבחינת תנאי השטח, הייתה אפשרית. כאמור לעיל, ישנן גם ראיות המצביעות, כי על הגבעה היו שוטרים נוספים מלבד רייף וגדיר. גם משם, לכאורה, יש קשר עין למקום בו נורו הנפגעים.

³⁷ ר' מ/494.

³⁸ ר' מסמך המסומן לז'.

האם הכוחות האחרים שהיו באזור (מלבד רייף וגדיר) ביצעו ירי לכיוון הנפגעים

בעת שנורו?

162. על יסוד האמור לעיל, תיבדק השאלה האם ניתן לשלול את האפשרות, לפיה הכוחות ששהו בצומת ובכביש, או כוחות אחרים ששהו על הגבעה, כולם או חלקם, ביצעו ירי כלפי המתפרעים על הגבעה, באותם השלבים שבהם נפגעו הפצועים וההרוגים.

163. העדות המרכזית, היחידה למעשה, אליה התייחסה ועדת אור בקשר לעניין שבכותרת, הינה עדותו של עטאללה, לפיה מלבד ירי באויר, בפיקוחו ההדוק ובשליטתו המלאה, לא היה כל ירי נוסף בגזרה, מלבד זה של רייף. על סמך נתון זה, קבעה הועדה:

"...לא נעלם מעינינו, כי השוטרים שהיו בצומת תרדיון בזמן אירוע פטרוס עשו שימוש באש חיה. נעשה ניסיון לקשור בין ירי זה לבין הפגיעה הקטלנית שנפגעו המנוחים. לא ניתן לקבל ניסיון זה. הירי שבוצע על ידי השוטרים בצומת היה אש חיה באוויר, ועל כך העיד פקד עטאללה. לאחר שבדקנו את מכלול הראיות שבפנינו ואת מהימנותן, האפשרות שירי זה כוון לעבר גבעת פטרוס היא תיאורטית בלבד. יוצא, שאין ראיות על ירי של אש חיה לכיוון הצעירים, פרט לירי של רייף".

יוער, כי עטאללה סרב להסרת החסיון בקשר לגרסאותיו שבפני הועדה.

עוד יצויין כי גם מפקדי הכוחות המשטריים האחרים שהיו בצומת העידו, כי כוחותיהם לא עשו שימוש בירי אש חיה³⁹.

164. עם זאת, עיון בחומר הראיות המלא, שחלקו נאסף על ידי מח"ש לאחר פרסום הדו"ח, מצביע על כך, כי היו עדים שמסרו על כך שהיה ירי מהצומת ומהכביש לכיוון הגבעה בזמן אירוע פטרוס.

165. בנוסף, יש ראיות המלמדות כי בצומת שררה מהומה רבה והפיקוח על הירי שהיה במקום לא היה הדוק כלל ועיקר. דוגמא לכך ניתן למצוא בדבריו של השוטר חאלד אבו חמדה (שלא העיד בפני הועדה) שטען, כי היה בכוח תחת פיקודו של עטאללה ו"הוקפץ" למקום בשעות הצהריים – 13:00 או 14:00, כאשר כבר היו במקום 30 אנשי יס"מ.

לשאלה, האם היה פיקוח של קצין מסוים על הירי השיב:

"לא היה שום פיקוח. כל אחד ירה – היה שם בלאגן מלא. אתה נמצא בתוך מטר של אבנים... אתה חייב להגיב."

³⁹ אלא שכאשר נשקלת הגשת כתב אישום על יסוד עדויות אלה, יש לקחת בחשבון כי למי משוטרים אלה עלול היה להיות אינטרס להגן על עצמו ועל חבריו.

מעבר לכך, עולה מחלקן של אותן העדויות ומעדויות אחרות, כי כלל לא ניתן לשלול קיומו של ירי מכיוון הצומת או הכביש, או אפילו ממיקום אחר על גבי הגבעה עצמה, לכיוון האנשים שנמצאו עליה. לסקירת עדויות אלה נעבור עתה:

עדויות תושבי סכנין

166. הראיות המרכזיות המצביעות על כך שהיה ירי נוסף לכיוון הנפגעים בעת שנפגעו, הן עדויות אנשי סכנין שהיו על הגבעה, שמסרו, כי במקביל לאירוע הירי של רייף היה ירי גם מכיוונים אחרים (כגון מכיוון הצומת ומכיוון הכביש), תוך שחלקם העידו במפורש כי ירי זה כוון גם לעברם.

167. **חאמד אבו סלאח** ציין בתצהיר מטעמו שהוגש לוועדה, כי היו שוטרים נוספים על הגבעה, ומהודעתו בפני מח"ש, עולה כי בעת הפגיעה בואליד, היה ירי במקביל מכיוון הצומת. שם אומר הוא אף את הדברים הבאים:

"ש. האם ירו לכיוונכם גם מכיוון צומת תרדיון?"

ת. כן, הם ירו גז מדמיע... חלק מהפצצות של הגז נפלו לידינו. אני לא זוכר אם ירו גם כדורי גומי, אבל היו יריות לכיוון שלנו מלמטה. אני לא יודע מה ירו מלמטה, אם זה גומי או כדורים חיים."

העד חזר על הדברים בשחזור שנערך עימו, ואמר: **"לגבי השוטרים האחרים אנחנו מסתכלים עליהם והם יורים"**. נציין, כי העד מיקם את השוטרים הנוספים בשיפולי הגבעה, סמוך לשלט שעליה.

168. **אברהים סעדי**, בעדותו בפני הוועדה, סיפר על אש חיה, שבאה מכל כיוון אפשרי – גם מהצומת וגם מלמעלה. חשוב לציין, כי על פי עדותו של זה, עלו הוא וחבריו לגבעה כדי להמלט מאש הכוחות בצומת (עדות הדומה בתכנה לדברי ראש עיריית סכנין דאז):

"...איברהים סעדי: בהתחלה... בהתחלה, היו פה, כל הכוחות פה, אחר כך עלינו לגבעה,

להגן על עצמנו, כשהתחילה אש חיה, כדורי גומי וגז מדמיע, אז עלינו לגבעה..."

השופט תאודור אור: מאיפה הייתה אש חיה?

איברהים סעדי: מה?

השופט תאודור אור: מאיפה הייתה חיה?

איברהים סעדי: מאיפה שבא לך, מפה עד...

השופט תאודור אור: גם בצומת וגם למעלה הייתה אש חיה?

איברהים סעדי: מאיפה שבא לך, מפה עד..." (ההדגשות אינן במקור)

169. **עלא הייבי** טען בהודעתו בפני אוספי החומר, כי השוטרים בצומת לא ירו לעבר המתפרעים על הגבעה. אולם, מגרסאותיו עולה, כי במקביל לפגיעה בעימאד, אדם אחר, שהיה בסמוך לשניהם, נפגע מירי גומי (כאשר העד מציין בדבריו בפני הוועדה כי הוא בטוח כי מדובר בגומי,

אף כי בפני חוקר מח"ש סייג עצמו ומסר כי יתכן ומדובר ב"שבבים". מכאן עולה אפשרות, כי במקביל לירי החי שירה ריף, נורה ירי נוסף (ירי גומי) ממקום אחר וירי זה הגיע למקומו של עימאד (שכאמור לעיל, על פי העדויות, היה סמוך למדי למקומו של המנוח הנוסף, ואליד). נשוב ונצין, בהקשר זה, כי מעדות פרופ' היס עולה כי לא ניתן לקבוע באופן חד משמעי מהו סוג הקליע שפגע במנוחים.

170. גם חמזה אבו סאלח, בתצהיר שמסר טרם איסוף החומר מטעם הועדה, מסר, כי הירי הפך "מסיבי" מרגע הגעת שוטרים נוספים לגבעה, מעבר לשוטרים שכבר נכחו שם (כשהכוונה היא לכאורה לריף ולגדיר).

כן מסר בעדותו בפני הועדה :

"חלק מהשוטרים עמדו על הכביש, מערבה לעיירה, איפה שהכניסה למפעל התרדיון. הם עמדו במספר גדול. חלק מהמשטרה עמדה על ההר וירו עלינו וחלק מהשוטרים, שעמדו ליד התרדיון ירו גם על האנשים שעמדו למטה על הכביש. ירו לכל הכיוונים בכמות גדולה". (ההדגשות אינן במקור)

עוד העיד שם, כי הכדורים, שירו השוטרים בצומת, פגעו בקרקע (למרות שכזכור, עטאללה טען כי היה אך ורק ירי באויר):

"...חמזה אבו סלח: אני, כשאני הגעתי, ראיתי את השוטרים עומדים בכניסה לכפר בתרדיון, הרבה שוטרים יורים על הצעירים.

השופט תאודור אור: מה הם ירו? אתה ראית מה הם ירו?

חמזה אבו סלח: הם ירו הרבה סוגים של כדורים, הם ירו חי, גז, והרבה סוגים של כדורים.

השופט תאודור אור: סליחה, סליחה, אתה אומר...כדי שלא נטעה, זה הצומת רדיון, זה הצומת תרדיון, פה היו השוטרים והיו צעירים, עכשיו, השוטרים פה ירו גם אש חיה? חמזה אבו סלח: אנחנו עמדנו פה...

השופט תאודור אור: כן?

חמזה אבו סלח: אנחנו עמדנו והם ירו עלינו.

השופט תאודור אור: אתה יודע מה הם ירו?

חמזה אבו סלח: הם ירו חי.

השופט תאודור אור: על סמך מה אתה אומר שהם ירו חי כשעמדתם פה?

חמזה אבו סלח: הכדורים נפלו על הקרקע, ואנחנו תפסנו אותם בידיים שלנו. אפשר לדעת את זה גם כשפגעו בסלע, מהרעש אפשר לדעת...". (ההדגשות אינן במקור)

את העובדה, כי התבצע ירי לעבר המתפרעים גם מכיוון השוטרים בצומת אישר העד אף בהודעתו בפני מח"ש (אף כי טען כי בו עצמו פגעו רק מכיוון ההר):

"...מי שעמד בצומת תרדיון פעם היו יורים לכיוון האנשים שעל הכביש ולפעמים גם עלינו".

171. אכן, יש יסוד לחשש שעדויות תושבי סכנין בדבר ירי תכליתי ומכוון לעבר הגבעה ממקורות נוספים, פרט לרייף, לא באו אלא במטרה להעצים את הארוע ולהכתים את התנהגות כוחות המשטרה. עם זאת, אין בהערכה זו כדי לגרוע מהשלכת הדברים על שאלת קיומה של (לפחות) אפשרות סבירה כי כך הווה, והדבר יוצר לכאורה ספק סביר מובנה לגבי שאלת קשר הסיבתי, ככל שמדובר במשפט פלילי, בפרט לאור הראיות הנוספות שיפורטו להלן, התומכות בכך שהארוע בצומת התאפיין באי סדר ובשימוש רב בירי.

עדויות שוטרים שהיו במקום

172. עדויותיהם של תושבי סכנין מקבלות חיזוק מעדויותיהם של שוטרים שהיו במקום.

כאמור, השוטר חאלד אבו חמדה (שלא העיד בפני הועדה) טען, כי היה בכוח תחת פיקודו של עטאללה ו"הוקפץ" למקום בשעות הצהריים – 13:00 או 14:00, כאשר כבר היו במקום 30 אנשי יס"מ. לשאלה, האם היה פיקוח של קצין מסוים על הירי מסר:

"לא היה שום פיקוח. כל אחד ירה – היה שם בלאגן מלא. אתה נמצא בתוך מטר של אבנים... אתה חייב להגיב."

השוטר אורן מנצור העיד בפני הועדה, כי הירי לא היה תחת שליטה וכל מי שהיה בצומת ירה.

יקי עובד, מפקד יס"מ גליל, בדו"ח פעולה שרשם ב-02.10.00, יום האירוע, סיפר כי קיבל דיווח מהחפ"ק על כוח של כרמל 31 (מדובר בכח ימ"ר מחוזי – הכוח בפיקודו של אילן הרוש) שהגיע למקום: **"פתח באש לאחר שהותקף"**. מהחומר שנאסף אין לדעת אם דיווח זה משקף ירי באוויר בלבד, כפי שקבעה הועדה.

מוסא גדיר ציין, במזכר שרשם ביום האירוע, כי לאחר האירוע ירדו הוא ורייף לצומת התרדיון וכי:

"לפני שעזבנו את תרדיון אמר מפקד הכוח שהיה בצומת ירו גז וכדורים חיים לעבר המתפרעים שהיו באיזור הצומת וגם שהיו באיזור התעשייה במדרון. אישית, לא ראיתי מי פגע באנשים שנהרגו... נודע לי יותר מאוחר שהיו פצועים והרוגים."

יש לציין כי בחקירתו השניה בפני הועדה מסר גדיר, כי הוא אינו יודע מי הוא המפקד אליו התכוון במזכר זה, אך, ככל הנראה, מדובר בעטאללה, עובד או הרוש.

עוד יציין, כי גדיר מסר, כי במהלך הירי של רייף שמע ירי אף מכיוון הצומת וגם בחקירתו בפני מח"ש, העיד כי שמע קולות ירי מהצומת, אם כי לא שמע קולות "לכיוונו".

גם צדוק סיפר, בגרסתו בפני מח"ש, כי שמע ירי מקומי מכיוון הצומת, לגביו הניח, כי מדובר בירי גז וגומי.

השוטר יחיאל פייזלברג, איש תחנת משגב, שהוקפץ לצומת, השיב בתגובה לשאלה האם ראה שוטרים על הסוללה מול הגבעה⁴⁰:

"לא ראיתי שוטרים על הסוללה לכיוון הגבעה. אם אתה מתכוון על השלט כאשר פונים לכיוון המפעל, היו שוטרים. שמעתי יריות. לא יודע מי היה שם". (ההדגשות אינה במקור)

עדות משמעותית הנוגעת לעניין זה מסר ניב מאיר, איש מז"פ שהיה במקום, שלדבריו שמע ירי מצד שוטרים שהיו על הגבעה. בחקירתו במח"ש, סיפר העד את הדברים הבאים:

"שמעתי יריות מצד שמאל לכיוון המפעלים. היו שוטרים שעמדו בסוללה בצד ימין של הכביש העולה לעבר המפעלים... אני לא זוכר כמות (של השוטרים שהיו במקום). ש. האם השוטרים ירו מהסוללות שם?

ת. אני שמעתי יריות.

ש. האם היו מפגינים על הגבעות מצד שמאל של הכביש?

ת. כן, יש גם בתמונות...

ש. האם המפגינים התקרבו לאיזור המפעלים?

ת. התחילו לאגוף ולהתקרב למפעלים... אני לא זוכר מרחק, אני ראיתי לאיזה כיוון הם הולכים וזה לכיוון המפעלים..."

על פי עדותו של עאוני עטאללה בפני מח"ש, אכן הוצבה על הגבעה תצפית⁴¹. דברים אלה מתיישבים עם גרסתו הראשונית של חאמד אבו סלאח, לפיה הבחין בשוטרים נוספים על פני הגבעה, עם דברי אברהים סעדי בפני הועדה לפיהם היו על הגבעה שוטרים ועם עדויות השוטרים שלעיל.

ראיות פורנזיות המאששות ירי של אחרים מלבד רייף

173. ראיה מרכזית נוספת, בעלת חשיבות רבה, הינה העובדה כי במקום האירוע נמצאו תרמילים שהובאו על ידי העד עלא הייבי, שלטענתו נאספו הן על הגבעה, הן בצומת.

על פי חוות דעת ממעבדת הנשק⁴², ארבעת תרמילי M-16 שנתפסו על ידי הייבי ונבדקו על ידה, נורו מנשק אחד - שאינו נשקו של רייף. כמו כן נמצאו שני תרמילים של נשק מסוג קרבין (כאמור, המדובר בסוג הנשק ששימש את השוטרים בצומת) שלא נורו מכלי נשק אחד.

⁴⁰ ר' הודעתו בפני מח"ש.

⁴¹ ר' גם תמונות בלוח הצילומים המצוי בקלסר מס' 9, בהן מצביע עטאללה על מיקום התצפית.

⁴² ר' מ/2651.

בנוסף, נבדק תחמיש, לגביו נקבע כי יתכן ונורה מקרבין או M-16, שגם לגביו לא נמצאה התאמה לנשקו של רייף וכן נקבע, כי לא נורה מאותו כלי הנשק שירה את ארבעת התרמילים האמורים.

אין להתעלם מהבעיות הרבה שבקבלת גרסת הייבי, ועל כך פורט רבות בחלק העוסק בסקירת עדותו. עם זאת, גרסה זו רלבנטית ולא ניתן לאיינה ולשלול את האפשרות, שאותם תרמילים אכן נמצאו על פני הגבעה והינם קשורים לאירוע מושא חוות הדעת. מכאן, שקיימת אפשרות כי כלי נשק נוספים לזה בו אחז רייף ירו על פני הגבעה. זאת ועוד, כזכור, עלא הייבי טען כי היו ברשותו תרמילים נוספים, אותם זרקה אמו. לא ניתן יהיה לשלול את הטענה, כי תרמילים אלה נורו מכלי נשק נוספים.

174. יוער, כי אף שבדיקת ההשוואה בין ארבעת התרמילים לכלי הנשק של רייף נתבקשה מטעם הועדה, ותוצאותיה הוגשו לוועדה וסומנו כמוצג, אין התייחסות בדו"ח הועדה לתוצאות בדיקת ההשוואה. מטבע הדברים, במסגרת שקילת האפשרות להגשת כתב אישום פלילי, לא ניתן להתעלם מתוצאות בדיקה זו הרלוונטיות לשאלת הקשר הסיבתי.

אי חקירת כל הגורמים שנכחו במקום

175. לכל האמור לעיל, יש להוסיף, שוב, כי עדים רבים שנכחו במקום, לרבות שוטרים, לא אותרו, למרות מאמצי מח"ש, וממילא לא נחקרו. עובדה זו מקשה אף היא על בירור האמת ועל שאלת קביעת הקשר הסיבתי, שכן שוטר שהיה בזירה והיה מצויד בנשק המסוגל לירי קטלני, ולא נחקר, יכול להוות חשוד נוסף שאולי ביצע את הירי הפוגעני. אין מדובר בטענה בלתי מבוססת, אלא בכזו שיש לה אחיזה בראיות, וזאת לאור העדויות שנסקרו, לפיהן היו שוטרים נוספים שירו, מלבד רייף; לאור הימצאות תרמילים, שלא נמצאו מתאימים לנשקו של רייף; ולאור העדויות בדבר אי הסדר המשמעותי ששרר במקום והירי הבלתי מפקח.

סיכום פרק ב'

176. הגענו לכלל מסקנה כי לא ניתן לשלול, בוודאי לא ברמת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי, את הטענה כי היו כוחות מזוינים בצומת, או בכביש, או בשולי הכביש, או אף על הגבעה עצמה, שנכחו במקום מלבד רייף, שהיו עשויים אף הם לגרום לפגיעות השונות. העדויות מלמדות שמדובר באפשרות ממשית, שאינה "תיאורטית" בלבד. בהעדר ראיות פורנזיות, ובמכלול נסיבות הענין, כאשר הזירה רוויה בכלי נשק של שוטרים, נראה כי אין ראיות מספיקות להוכיח במשפט פלילי את הקשר הסיבתי בין הירי שביצע רייף לבין מותם של המנוחים והפגיעות בפצועים.

177. בהקשר זה יוזכר מה שכבר צוין בתחילת הפרק הראשון, בחלק העוסק בסיכום הראיות הפורנזיות לעניין פגיעות המעורבים, בקשר לראיות הפורנזיות שנאספו, מהן ניתן להסיק

ששני המנוחים נפגעו מירי קליע קונבנציונלי, היינו מאש חיה. עם זאת, דברי פרופ' היס לפיהם "הפגיעות מתיישבות עם קליע חי" או "סביר להניח שכך הדבר", אין די בהם, כשלעצמם, כדי לבסס קביעה כזו במידה הנדרשת במשפט פלילי. האמור לעיל מתחזק, עקב העובדה שממצאי פרופ' היס התבססו על צילומים או הערכות רופאים אחרים, וכן לנוכח העובדה, כי לא נערכה בדיקה לאחר המוות לגופתו של עימאד, לאחר שבחוות הדעת הביע פרופ' היס צורך בכך (אף כי בפני הועדה חזר בו מדברים אלה). כאמור לעיל, גם לגבי הפצועים שאלות אלה לא הובררו עד תום.

סיכום פרקים א' וב'

178. כעולה מסיכום פרק ב', די בבעיית הקשר הסיבתי כשלעצמה להוביל לגניזת התיק.

179. אכן, כעולה מסיכום פרק א', גרסתו של רייף בעייתית, סותרת עצמה בנקודות מסוימות וניכר כי הוא ניסה להסתיר את פרטי האירוע. עם זאת, השאלה היא, האם די בכך לצורך העמדתו לדין פלילי.

180. כידוע, אפילו לגבי שקרי נאשם שהוכחו, נקבע בפסיקה, בהזדמנויות רבות, כי הם אינם יכולים למלא את החלל בראיות התביעה, אלא רק לסייע לראיות אלה, כאשר הוכחו העובדות המסבכות את הנאשם במעשה הנטען. לענין זה ראו דברי בית המשפט העליון⁴³:
"שקרים של נאשם, הם בלבד, אינם יכולים לשמש בסיס עצמאי להרשעה; שקריו של נאשם יכולים לשמש לערעור מהימנותו או כראייה מחזקת המצטרפת לשאר ראיות התביעה."

וראה גם⁴⁴:

"שקרי נאשם, יהא משקלם בנסיבות העניין אשר יהא, מהוים לעולם ראייה מצטברת לראייה עיקרית, אך אין בכוחם לבוא במקומה: המשקל הראייתי המוענק לשקרו של הנאשם אינו חורג ממשקל של ראיית לוואי הנלווית או משלימה ומתווספת לראייה עיקרית. שהרי שקרים אינם יכולים, כשלעצמם, לשמש בסיס לממצא, אלא אך לספק תמיכה לראייה עיקרית העומדת בבסיסו..."

במקרה שבפנינו, אין ראיות ישירות או נסיבתיות מספיקות המוכיחות את אשמת רייף, והקשיים שפורטו בגירסתו אינם יכולים להוות תחליף לגוף הראיות הבסיסי הנדרש להוכחת אשמתו.

⁴³ ר' ע"פ 409/89 מד"י נ' רוימי, פ"ד מד (3) 465

⁴⁴ ר' ת"פ 302/99 (י-ם) מד"י נ' יצחקי, דינים מחוזי כרך לב(8) 448.

יתר על כן, לא כל סתירה בדברי חשוד היא בהכרח דבר שקר, ואף אם כן, הרי שאין מדובר בהכרח בשקר הנוגע לשאלה רלבנטית לאשמה. לכך נוסיף, כי המדובר באירוע מרעיש, סוער ומהיר, המקשה על זכירתו.

כמו כן, קיימת אפשרות שרייף שיקר באשר לאופן הירי, על מנת להסתיר את העובדה כי לא פעל על פי נהלי המשטרה, המחייבים ירי באוויר קודם לירי חי, מתוך תחושה כי פעל תוך שימוש בשיקול דעת לא ראוי, וכיו"ב, ולא דווקא מתוך נסיון להסתיר מעורבות פלילית במותם של ההרוגים.

גם העובדה, כי רייף בחר שלא לספר לכתב עיתון על מלוא היקף האירוע, לא יכולה להכריע את הכף לקראת קביעת אשמתו בפלילים. הנסיון להסתיר את מעורבותו המלאה בפני התקשורת והציבור, הוא לא בלתי טבעי. נסיון זה יכול אמנם להעיד על רגשות אשם ועל מצפון לא נקי, אבל גם על רצון לא להסתבך ולא לעורר שדים מרובים, ועל נסיון שלא לחולל סערות מיותרות שיובילו לסימונו על ידי גורמים עוינים לו.

אכן, לכל הטענות שהועלו בחלק הראשון יש משקל משמעותי, והן מעוררות חשד לגבי התנהלותו של רייף במהלך האירוע ואף לאחריו. עם זאת, אין הן ראיות מספיקות להוכחת הקשר הסיבתי בין רייף לירי הפוגעני, וזאת אף בצירוף העולה מעדויות אנשי סכנין שהיו על הגבעה, שכן לא ניתן להתעלם מראיות המצביעות על ירי של שוטרים נוספים לכיוון הנפגעים, שהתרחש לכאורה במקביל לירי שביצע רייף.

181. **לסיכום**, לאור גרסת כל המעורבים – הן המתפרעים על הגבעה, הן השוטרים שהיו בצומת, הן האנשים שסבבו את רייף והן רייף עצמו, לא ניתן לקבוע באופן חד משמעי במידה הנדרשת בפלילים, את הקשר הסיבתי בין הירי מצד רייף לבין הפגיעה בהרוגים ובפצועים. העובדה, כי רייף סתר עצמו בעניינים מהותיים, שיקר, הגזים, או סיפר גרסה מתפתחת באשר לאופן ביצוע הירי וכן כל הטענות בעניין מהימנותו בנושאים שפורטו לעיל, אינן יכולות לבוא במקומן של ראיות ישירות או נסיבתיות כנדרש.

182. בהקשר זה יש להזכיר את ע"פ 3528/92, במסגרתו דן בית המשפט העליון בערעור שהגישה המדינה על החלטתו של בית המשפט המחוזי ליכוד שוטר, אשר נגדו הוגש כתב אישום בגין עבירת הריגה, לאחר שירה לעבר מתפרעים ואחד מהם נהרג. מהעובדות שהוצגו בפני בית המשפט המחוזי עלה, כי המנוח נהרג לאחר שנורו יריות על ידי המשיב בערעור, על ידי שוטר נוסף ועל ידי המתפרעים עצמם. התביעה ביססה טענותיה נגד המשיב על כך שהוא היה היחיד שמסר הודעה ממנה עלה שירה לעבר הנמלט. על אף זאת, קבע בית המשפט כדלקמן⁴⁵ :

⁴⁵ ר' ע"פ 3528/92 מדינת ישראל נ' יעקב קליף, תק-על 93(2), 1347.

"אם מדובר על אפשרויות תיאורטיות, שהן עדיין בגדר הסבירות, הרי תיאורטית קיימת אפשרות שהמנוח נורה על ידי מי מהמתפרעים שהיו במעלה הרחוב וירה לעבר השוטרים, כשראה שהם יורים לעבר הבורחים. כשהירי היה בו-זמנית עם הירי של הנאשם ושל פינטו, אשר גם הם נשמעו בו-זמנית מבחינת אופן השומע... בעיני בית המשפט נותר, איפוא, ספק סביר בדבר כיוון הפגיעה וזהות הפוגע, ועל כן זיכה את המשיב בדינו... בא כוחה המלומד של המדינה ביקש לסלק ספקותיו של בית משפט קמא, וטען כי קיימת אך ורק אפשרות אחת והיא שהמשיב הוא שירה את הירי שפגעה במנוח. לא ראינו מקום לקבלת התיזה האמורה בדבר קיומה של אפשרות וודאית אחת ויחידה, ועל כן לא ראינו מקום לפסול ספקותיה של הערכאה הראשונה".

183. בנסיבות אלה, אף שיש חשד ממשי, גם לדעתנו, כי הירי של רייף הוא שגרם לפגיעות, עדיין, במשפט פלילי, לא ניתן יהיה להוכיח מעבר לספק סביר, כנדרש, כי דווקא הירי שביצע רייף הוא זה שפגע במנוחים ובפצועים, ולכן לא ניתן יהיה להוכיח במשפט פלילי את עבירות ההמתה והפציעה.

חלק ג' - צידוק הירי והסייגים הרלבנטיים בחוק העונשין

184. מכיוון שהגענו למסקנה, כי לא ניתן יהיה לשלול את סבירות האפשרות, לפיה שוטר אחר שהוא שירה וגרם לפגיעות ועל כן לא ניתן יהיה לקבוע, מעבר לספק סביר, את קיומו של קשר סיבתי בין הירי שביצע רייף לבין אותן הפגיעות, לא נמצאה הצדקה לבחון לעומק את שאלת צידוק הירי. עם זאת, להלן נביא התייחסות בקצרה במישור זה.

185. את השאלה, האם הירי אותו ביצע רייף היה מוצדק יש לבחון לאור הסייגים הקבועים בחוק העונשין, הוראות הפתיחה באש שנקבעו בפקודות המשטרה ובנהליה והפסיקה המתייחסת לדינים אלה, כפי שפורטו בחוות הדעת האחרות הנוגעות לארועי אוקטובר.

186. אם היה רייף נתון תחת תקיפה שלא כדין, שיצרה סכנה מוחשית לו ולסביבתו, הירי שביצע היה דרוש באופן מידי לשם הדיפת תקיפה זו, והירי היה סביר לצורך מניעת אותה הפגיעה, הרי שעומד לו הסייג הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין שעניינו הגנה עצמית.

187. על פי הוראות סעיף 34(ב) לחוק העונשין, אם התעורר ספק סביר שמא קיים סייג לאחריות פלילית והספק לא הוסר, יחול הסייג. יוער, כי התביעה היא שנושאת בנטל השכנוע, שלא נתקיימו התנאים לתחולת הסייג ואם יהיה בראיות שבפני בית המשפט כדי להקים ספק שמא הסייג מתקיים, חובת התביעה היא לסלקו⁴⁶.

קיומה של סכנה ממשית

188. טענתו של רייף היא, כי ביצע את הירי בשל הצורך להגן על עצמו, על גדיר ועל צדוק. עוד טען רייף, כי הירי נדרש אף לצורך הגנה על המפעל וזאת לאור העובדה, כי בעת האירוע שהו במקום עובדים והייתה סכנה לפגיעה במיכלים שבחצר, שבהם היו חומרים שהתלקחותם עלולה לסכן את האיזור.

189. על סמך עיון בראיות, נראה כי לא ניתן יהיה לשלול, בודאי לא ברמה הנדרשת בפלילים, כי רייף היה נתון בסכנת חיים ממשית, לפחות בחלק מהזמן בו התרחש האירוע. להלן, נפנה לראיות הנוגעות לעניין קיומה של סכנת החיים שנשקפה לרייף, ולאחר מכן נתייחס לקביעות הועדה בעניין זה.

190. מהראיות בתיק, כפי שנסקרו לעיל, עולה כי לא ניתן יהיה לשלול ברמת האפשרות הסבירה את קיומן של העובדות הבאות:

⁴⁶ ר' ספרו של י. קדמי, על הדין בפלילים, חלק ראשון, עמ' 467.

- א. עשרות צעירים התקרבו לרייף, ניצבו מולו בקשת רחבה והגיעו עד למרחק של עשרות בודדות של מטרים, ואפילו עד לטווח של 20-30 מטרים ממנו.
- ב. הצעירים השליכו אבנים וברזלים, קראו לעברו קריאות כגון "אטבח אל יהוד", כאשר חלקם רעולי פנים.
- ג. אמצעי פיזור ההמון, שפגיעתם פחותה, גז וכדורי גומי, אזלו, והתגבורת שהזעיק רייף בוששה לבוא.
- ד. במהלך האירוע, וכנראה עובר לשימוש באש חיה - נפגע רייף בידו ובעינו.

נראה כי יש ראיות מספיקות המצביעות על האפשרות שרייף היה נתון במצב של תקיפה שלא כדין, שנשקפה ממנה סכנה מוחשית לפגיעה בחייו ובגופו, וכי לאחר שאזלה התחמושת מסוג הגז וכדורי הגומי, לא נותרה לו ברירה אלא לעשות שימוש בכדורים החיים שהיו ברשותו. למצער, לא ניתן יהיה לשלול אפשרות זו במשפט פלילי.

191. לגבי שאלת המרחק בין המתפרעים לבין רייף, יצוין כדלקמן: כפי שכבר פורט לעיל, הועדה סמכה את ממצאיה, בין היתר, על גרסת תושבי סכנין, חאמד אבו סלאח ועלא הייבי אותם מצאה מהימנים. עדים אלה טענו כי הטווח בינם ובין רייף היה גדול מאוד, בין 100 ל-200 מטרים.

ככל שעדויות אלה נכונות יש בכך, כמובן, כדי להשליך לענין קיומה של סכנה ממשית. ואכן, הועדה קבעה כי רייף לא היה נתון בסכנת חיים.

ברם, כפי שפורט לעיל, גרסתו של רייף, לפיה המתפרעים היו בטווח קצר פי כמה (כעשרים-שלושים מטרים ומטה) נתמכה ע"י כת עדים שלמה שתמכה ברייף (גדיר, צדוק, ברקאי) כמו גם בראיה, שככל הנראה אינה שנויה במחלוקת ולפיה רייף אמנם נפגע מידוי אבן בפניו, עובדה שיש בה כדי להעיד על טווח פגיעה כמו גם על סכנה שנשקפה לו.

ועדת החקירה לא קבעה ממצאים לגבי אמינותם של עדים אלה, אשר תמכו בגרסת רייף בהקשר זה.

בנסיבות אלה, קיימת אפשרות סבירה שתושבי סכנין, גם אם דייקו בחלק מעדותם, ביקשו למזער את הסיכון בו היה נתון רייף, ואילו צדוק וגדיר, אשר יתכן כי בקשו להימנע מלייחס לרייף פגיעות שהתרחשו במורד הגבעה, מסרו אמת בכל הנוגע לרמת הסיכון בה היה שרוי במהלך האירוע, ולגבי הטווח הקצר שהיה בינו לבין הצעירים המקומיים.

נוסוף, כי קטעי עיתונות שהגיעו לידינו, מצביעים על כך שחברי המנוחים ובני משפחותיהם ציינו כי היה ברצונם להפוך לשהידים. כפי שצוין במקרים אחרים, המדובר בטענה שיש לה משקל מסוים לענין הסכנה שנשקפה מהם, שיכולה להשפיע על שאלת צידוק הירי.

192. עוד נראה כי לא ניתן לשלול את סבירות האפשרות כי רייף חש סכנה זו. רייף חזר, שוב ושוב, על הטענה כי חש סכנת חיים לעצמו ולסובבים אותו באותה הסיטואציה. כמו כן, אותם הסובבים אישרו, כי חשו בסכנת חיים באותה הסיטואציה:

מוסא גדיר העיד בפני הועדה גם הוא על הסכנה שחש מפני האבנים שהושלכו לעברו.

כן ציין יפתח צדוק, בגרסאותיו השונות, כי חשש לחייו. כך, למשל מסר, בעדותו השניה בפני הועדה, כי חש סכנה מפגיעת האבנים. כך, בגרסתו בפני מח"ש, טען שלדעתו היה רייף בסכנת חיים ממשית, לאור ידוי האבנים והבקבוקים לעברו בטווח קרוב שיכול לסכן את חייו.

וכך העידו גם עובדי המפעל, שנחקרו במח"ש לאחר תום הדיון בועדה:

דורון פטרושקה, בעל המפעל, סיפר, כי אף שלא חשש מפגיעה במיכלי החמצן והמימן, הרי שפחד, כיוון ש: **"עולים עליך עשרות אנשים וצועקים"**.

יובל ברקאי סיפר, כי להערכתו רצו המפגינים תחילה לפגוע בשוטרים, שהיו מטרה קלה אך העניין התפתח ומאוחר יותר, הייתה סכנה כי המפגינים, שהיו, להערכתו, במרחק של "טווח אבן" מהמפעל, יפגעו בעובדים או בציד.

על תחושת הסכנה אנו למדים, לא רק מעובדות המקרה, כפי שפורטו לעיל, ומטענות רייף והנוכחים במקום, אלא גם מעדויות של השוטרים עימם דיבר רייף בקשר המשטרתי במהלך אירוע פטרוס, לפיהן שידר רייף - בשני המובנים האפשריים - מצוקה קשה בזמן אמת.⁴⁷

נפנה בענין זה לדברי ירון מאיר, אשר העיד כדלקמן⁴⁸:

"מה שהיה בדיוק במפעל בפטרוס צריך לדבר עם גיא. מה שנוגע אלי הוא שכל הזמן משדר מפקד התחנה מצוקה והוא מבקש תגבורת גם בכוח אדם וגם באמצעי אלפה ותחמושת ואין לי מאיפה לתת לו. זו נקודה חשובה. הקצינים והשוטרים לא היו בשאיפה לירי חי. לא היה להם במה להשתמש. נשקפה להם סכנת חיים מיידית. הקוים האדומים הפכו ממושג מופשט למושג מוחשי פיזי. מת"ח משגב פגש עם הגב שלו את הקיר של מפעל פטרוס וזהו. לא היה לו יותר לאיפה לסגת. הוא ירה גז מדמיע ונשבר לו הרובה. לא היה לו יותר במה להשתמש וכל הזמן שידורי מצוקה באלחוט. אני לא רוצה להשמע ציורי או דרמטי, השידורים הזכירו שידורי מצוקה ממלחמת יום הכיפורים. וכל דבר בפרופורציה שלו. הוא דיווח גם על שימוש בירי חי מאוחר יותר. גיא קורא לי באלחוט הרבה פעמים ומתחיל בלשון של איום כלפי, שאם לא תביאו לי ציוד

⁴⁷ ר' בענין זה, למשל, את דברי איתן רו.

⁴⁸ ר' דבריו בפני אוספי החומר. יש לציין כי עמדת הועדה היא כי מאיר שינה מגרסתו זו בעת עדותו השניה בפני הועדה בה הפחית מתיאור עוצמת המצוקה ששידר רייף ותכיפות הקשר עימו במהלך האירוע, עת הוזהר הוא עצמו על התנהגותו. מקריאת עדותו זו, איננו סבורים כי מאיר חזר בו לגמרי מגרסתו: גם בה סיפר על שידורים רציפים בהם נתבקשה עזרה ועל כך שרייף נמצא במצב גרוע מאוד וכן העריך, כי "סכנת החיים" מולה עמד רייף נאמדת ב"איזור ה-95-97 אחוזים".

אלפה אני אירה אש חיה. הוא מתחנן, תביאו לי תחמושת אלפה, כבר יריתי הכל. אח"כ
דיווח יבש אני יורה באויר. אני מבצע ירי באויר."

טעות במצב הדברים

193. אף אם תתקבל גישת הוועדה לפיה לא נשקפה לרייף, מבחינה עובדתית - אובייקטיבית סכנת חיים, הרי שעשוי בהחלט לקום לו הסייג הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין הנוגע לטעות במצב הדברים. על פי על פי המצב המשפטי הנוהג כיום, די בטעות כנה על מנת להנות מתחולת הסייג ואם מדובר בעבירת רשלנות, על הטעות להיות אף סבירה. על כל פנים, סבירותה של הטעות מהווה אינדיקציה לכנותה.

194. הראיות בתיק, שפורטו בהרחבה לעיל, מצביעות על כך שלא ניתן יהיה לקבוע, כי רייף לא סבר בכנות כי הוא נתון בסכנת חיים של ממש, או כי למפעל לא נשקפה סכנה, גם אם זו לא באמת התקיימה. להערכתנו, אם אכן מדובר בטעות, הרי שהראיות מצביעות על כך שטעות זו הייתה, בנוסף, סבירה.

195. על כן, הגענו למסקנה, כי הסיטואציה העובדתית מצביעה על כך שלא ניתן לשלול טענה, לפיה נתקיימה, מבחינה אובייקטיבית, סכנת חיים אמיתית לרייף ולסובבים אותו, וכן לא ניתן יהיה לשלול את הטענה לפיה חש רייף, מבחינה סובייקטיבית, סכנה כאמור.

עמדת הוועדה

196. הוועדה קבעה, כי בנסיבות העניין לא קמה לרייף סכנת חיים, וכן דחתה את גרסתו, באשר לקיומה של סכנה הנובעת מפגיעה במיכלים שבמפעל. הוועדה פרטה את הסיבות שהובילו אותה לקביעה זו⁴⁹:

א. התקדמות לעבר ההמון

הוועדה קבעה כי העובדה שרייף הציב עצמו על סלע בולט, והתקדם לעבר ההמון, מצביעה על כך שלא חש סכנה לחייו.

רייף נדרש לעניין זה בעדותו בשניה בפני הוועדה, והשיב, כי עלה על הסלע כדי לראות מי מקיף אותו. הוא הסביר, כי כיוון שהסכנה נבעה מאבנים שהושלכו לעברו לא ראה הבדל מבחינת חשיפתו לאבנים בעמידה בגובה הרצפה או בעמידה על סלע בגובה שבעים סנטימטרים.

⁴⁹ ר' סעיף 70 לדו"ח.

רייף הסביר, כי מדובר בהחלטה אסטרטגית, שמטרתה להיטיב את מצבו במאבק עם המתפרעים. איננו סבורים, כי ניתן יהיה במסגרת הליך פלילי לשלול הסבר זה מעבר לספק סביר, ולקבוע, כי רייף לא חש סכנת חיים בשל מיקומו, כאשר מהעדויות הקיימות בתיק, שנסקרו לעיל, ניתן להסיק גם את ההיפך.

ב. אי פניה לצדוק ולגדיר לשם קבלת עזרה

הועדה מסיקה, כי העובדה שרייף לא נזקק לעזרתם של שני מלוויו, מצביעה על כך שלא חש בסכנה ומצבו לא היה קשה.

לעניין זה מסביר רייף, כי לא ביקש סיוע כיוון שרצה שתהיה לו שליטה על האירוע. לטענתו, לא רצה להסלים את התפתחות האירוע על ידי מתן אישור לירי נוסף. נראה כי יהיה קושי לסתור תשובה זו במסגרת הליך פלילי.

ג. העדר בקשת עזרה מהכוחות בצומת

לטענת הועדה, אם מצבו של רייף היה מגיע לכדי סכנת חיים של ממש, היה עליו לפנות בבקשה לעזרה מעטאללה, שהיה מרוחק ממנו מרחק קצר.

מהראיות בתיק, עולה כי לטענת רייף בחר שלא לפנות לכח שהיה בצומת, כיוון שסבר שמדובר באותו כוח ראשוני שהוצב במקום – חמשת שוטרי תחנת גולן ועטאללה – ולאור חומרת המהומות שהתפתחו שם, לא חשב שיוכלו לסייע לו⁵⁰.

יצויין בהקשר זה, כי צדוק אישר בחקירתו השניה בפני הועדה את דברי רייף לפיהם ממבט מלמעלה, עולה כי היתה תחושה שהשוטרים שהיו בצומת לא יוכלו להתמודד עם הפורעים שעל הכביש.

לאור האמור לעיל, נראה כי קיים קושי לסתור בהליך פלילי את טענת רייף, כי חשב, בנסיבות העניין, שישועתו לא תבוא מהצומת, לאור מספרם הנמוך של הכוחות והסיטואציה עימה התמודדו, ועל כן בחר שלא לפנות לעטאללה אלא לבקש סיוע מגורמים אחרים.

יצויין כי גם אם נצא מתוך הנחה, כי החלטתו זו הייתה שגויה, הרי שלא ניתן להסיק ממנה בהכרח כי רייף עצמו לא חש סכנת חיים, שהרי אין מחלוקת של ממש בעניין פנייתו לירון מאיר ולקמב"ץ, בבקשות חוזרות ונשנות להקצאת כוחות עברו ועל כך פורט בהרחבה לעיל. על כן, גם אם יוחלט כי היה על רייף לפנות לעטאללה ולהורות לו להעביר אליו כוחות, הרי שמדובר לכאורה בטעות בשיקול דעת בלבד, במסגרת פעילות מבצעית.

⁵⁰ ר' עדותו השניה בפני הועדה.

ד. פגיעה במיכלים שבחצר המפעל

כאמור, טען רייף, כי במקביל לסכנה שנשקפה לו עצמו, הייתה קיימת סכנה נוספת, שנבעה מהחשש שהפורעים יכנסו למפעל ויפגעו במיכלי החומר המסוכן הנמצאים בחצרו. בכל גרסאותיו עולה הטענה, כי מעבר לכך שחש סכנת חיים אמיתית לעצמו ולאלה שהיו עמו, וסבר כי נסיגה תסכן אותם אף יותר, הרי שנותר במקום גם בגלל הצורך החיוני בהגנה על המפעל, לנוכח הסכנה העלולה לנבוע כתוצאה מגרימת נזק למיכל המימן המצוי בחצר המפעל.

הועדה לא קיבלה טענה זו.

אלא שגירסת רייף בענין זה אינה עומדת לבדה. גם צדוק סיפר, כי בעת האירוע ממש, הסב את תשומת ליבו של רייף למיכל המימן. כך, בהודעתו בפני אוספי החומר טען העד, כי הזהיר את רייף על קיומו של צובר המימן:

“אני לא יודע אם גיא ידע מראש על מיכל מימן זה או לא, אני מצאתי לנכון להפנות את תשומת ליבו לכך. החשש שלי היה שהם יצליחו להכנס ולהזיק למיכל המימן כי אם מיכל המימן מתפוצץ זה עלול לגרום נזק גדול.”

דבריהם של רייף וצדוק, בנוגע לסכנה הנשקפת למפעל ולעובדיו, נתמכים בדברי עדים נוספים.

בעל המפעל, דורון פטרושקה, סיפר על הפגיעה במפעל, יום קודם לארוע, וכך גם השוטר יחיאל פייזלברג, שהגיע למקום בעקבות קריאת בעל המפעל וחוזה בנזקים שנגרמו למקום.

מעבר לכך, כפי שכבר הוזכר, הוגדר איזור התעשייה בפקודת קסם המנגינה כקו אדום.

ניצב אליק רון התייחס לביטוי זה בעדותו בפני הועדה:

“השופט תאודור אור: עניין נוסף שחזר ועלה בדיונים בפנינו והרבו לצטט אותך ואת גישתך בעניין זה, היה עניין של קווים אדומים, אולי קודם תגיד לנו אם פרט לאותו מתווה כללי שאתה התווית לגבי קווים אדומים שמיד תגיד לנו מהו, האם אתה עצמך קיבלת אי פעם איזה שהן הנחיות מגבוה לגבי מהם קווים אדומים?
ניצב אליק רון: מעולם לא ברזולוציה שמאפשרת לשוטר לבצע את מלאכתו, או שמאפשרת לי להעביר ברזולוציה הנאותה מבלי לתת לדבר פרשנות מעמיקה, רחבת היקף מלווה בדוגמאות שלעולם לא תהיינה מספיקות לאפשרות ולתרחישים, אבל שיש בהן בפרשנות, בהסברים, מתן כלים לשוטרים להבין דרך הסיטואציות, דרך הסימולציות, מהם אותם קווים אדומים. ומעולם לא מעצבי המדיניות ולא חלק ממבצעה, אינני מכיר התעמקות שהיא עמוקה דיה על פי טעמי בסוגיה הזאת- מהו באמת קו אדום.

...

כניסה של פורעים ליישובים, הצתות בתוך היישוב, לא ייתכן שאנשי משטרה לא יעמדו בפרץ ויפעילו כל מה שנדרש להפעיל כדי להגן, כדי להציל, על יישוב. נוסעי רכב שנקלעו להמון פרוץ ש... אני אומר את זה כדוגמאות שנהגתי לתת, נוסעי רכב, עוברי אורח תמימים שנקלעו למצב שהמון פרוץ עושה בהם שפטים, שורף את המכונית על יושביה, הינה קו אדום שמחייב התערבות ולו במקום... אני אומר כדי לחדד, ולו במקום רק נידת אחת, היא נדרשת להתערב על אף יחסי כוחות, לא כפי שהיינו רוצים ליצור, להבדיל ממקרים אחרים.

השופט תאודור אור: מר רון, אם אני מבין נכון, אז גישתך היא שיש מקרים חריגים מאוד שאפשר לומר בהם מראש. זה קורה, זה קו אדום...

ניצב אליק רון: אמת, אמת.

השופט תאודור אור: ...כל היתר זה עניין של...

ניצב אליק רון: כל היתר עניין של... של שיקול דעת במצב כפי שהוא נוצר.

השופט תאודור אור: וככה העברת את זה למפקדיך ופקודיך?

ניצב אליק רון: אמת, אמת. " (ההדגשות אינן במקור)

עוד יצויין כי על פי עדות הממ"ר עצמו בפני הועדה, הידיעה כי איזור התעשייה הינו מועד לפורענות הייתה נחלת הכלל.

לכן, נראה כי מדובר בטענה לא מבוטלת, שספק אם ניתן יהיה לדחותה במסגרת הליך פלילי.

ה. כוונת המתפרעים לפגוע במפעל

מקריאת הדו"ח⁵¹, ניתן לסבור, כי לדעת הועדה, לא הייתה כל כוונה בליבם של המתפרעים לפגוע במפעל וזאת לנוכח העובדה, כי בין קריאת צדוק לבין הגעת רייף למקום חלפו כעשר דקות בהן לא קרבו הצעירים למפעל, לפחות לא למרחק קרוב אליו, ורק כאשר הבחינו ברייף התחילו להתקדם לעברו.

נראה כי כוונתם המקורית של הצעירים אינה רלבנטית לבחינת אשמתו של רייף: גם אם לא נתכוונו לעלות כלפי מעלה עד בואו של רייף, ועשו כן רק לאחר שהופיע, הרי מהרגע בו פעלו כאמור, יש לבחון את פעולתם במנותק מכוונתם המקורית, וזאת על פי מה שיכול היה רייף להבין במהלך האירוע. נראה כי מהרגע בו הבחינו הצעירים ברייף והחלו להסתער לעברו (דבר המאושר בדברי עדים נוספים, כפי שפורט בהרחבה קודם לכן), הרי שבשל עצם היותו סמוך למפעל, הטענה לפיה נשקפה סכנה למפעל עצמו, אינה יכולה להפסל על הסף.

לסיכום נקודה זו, הסיטואציה העובדתית מצביעה על כך שלא ניתן לשלול ברמת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי, את סבירות הטענה לפיה נתקיימה לכל הפחות בחלק מזמן התרחשות האירוע, סכנת חיים אמיתית לרייף ולסובבים אותו, או למצער, כי כך חש רייף.

⁵¹ ר' סעיף 69 לדו"ח הועדה.

מיידידות ומידתיות

197. לאחר שנבחנה שאלת קיומה של סכנת החיים שבפניה ניצב רייף, ונמצא כי לא ניתן לשלול את הטענה, לפיה עמד בפני תקיפה שלא כדין שנשקפה ממנה סכנה מוחשית לפגיעה בחייו, או למצער כי כך חש, יש לבדוק האם מעשי הירי היו דרושים באופן מיידי כדי להדוף את אותה התקיפה, והאם לא חרג מן הסביר (מידתיות). בהקשר זה עלינו לבחון מספר שאלות:

הצידוק לעצם השימוש בירי חי במהלך האירוע

198. מהדיונים בפני הועדה, מהשאלות שהציגו חבריה בפני העדים וכן מדבריה בדו"ח המסכם, עולה, כי לטעמה, לא הייתה הצדקה לשימוש בירי חי לעבר המתפרעים באותן הנסיבות.

199. כאמור, מהראיות עולה, כי רייף השתמש תחילה בגז, אחר כך עבר להשתמש בכדורי גומי, ורק לאחר שכדורי הגומי שהיו ברשותו אזלו עבר לירי של אש חיה. בנסיבות אלה, ובהתחשב בכל מה שתואר לעיל, מובילות הראיות למסקנה, כי ההחלטה לעבור לשימוש באש חיה היתה מוצדקת לכאורה בנסיבות העניין, ולמצער, לא ניתן יהיה לשלול את סבירותה ברמת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי.

צידוק הירי לעבר גופם של המתפרעים

200. כפי שפורט בהרחבה לעיל, אין ראיות מספיקות על מנת להוכיח במשפט פלילי כי רייף כיוון את נשקו לעבר גופם של המתפרעים וירה על מנת לפגוע בהם. כמו כן אין ראיות המספיקות להוכיח כנדרש מה היו נסיבות הפגיעה בשני המנוחים ובשני הפצועים. אף שאלת הקשר הסיבתי היא בעייתית מאוד, כפי שפורט בהרחבה לעיל. לפיכך, על יסוד התשתית הראייתית הקיימת, לא ניתן להדרש לבחינה של שאלת צידוק הירי לעבר גופם של הנפגעים.

201. באשר להודאתו של רייף בירי לכיוון רגליו של צעיר שהתקרב לגדר המפעל, ניתן לומר, כפי שפורט לעיל, כי לא ברור מהי זהותו של הצעיר שנורה, ואם בכלל מדובר בחמזה. לפיכך ניתן ללמוד על פגיעה זו מדבריו של רייף בלבד. כיוון שכך לא ברור מה היו תוצאות פגיעה זו, שכן רייף רק מסר כי האיש נפגע – אולי מנתז – ופונה. כיוון שגרסתו של רייף בנקודה זו הינה מתפתחת, אין בידינו די ראיות לקבוע האם ירי זה התרחש באופן שתואר על ידו, ולא ניתן לקבוע אם היה מוצדק.

202. כאמור, בוצעה השלמת חקירה שמטרתה הייתה לנסות ולבדוק, מהו סוג הקליע שפגע בחמזה. הבירור שנערך העלה כי הרסיסים הועברו לידיו של חמזה, שמסר כי כעת כבר אינם בידו. אכן, חמזה נפגע ברגלו השמאלית, כפי שתיאר רייף עצמו. עם זאת, נוכח העובדה כי גרסאותיו השונות של חמזה לגבי אופן התרחשות האירועים סותרות זו את זו, נוכח המרחק

בין המקום בו נפגע חמזה לדבריו לבין המפעל, ונוכח העובדה כי לא ניתן יהיה לשלול את הטענה כי במהלך האירוע נעשה שימוש הן בירי חי, הן בקליעי גומי - לא ניתן לקבוע כי יש ראיות מספיקות במידה הנדרשת בפלילים, כי חמזה הוא הצעיר שקרב למפעל ושב וירח ריף, לדבריו.

האם המעשה היה דרוש באופן מיידי להדיפת התקיפה?

203. לטענת הועדה, היה על ריף לסגת מהמקום ולא להתעמת עם המתפרעים⁵². ספק אם ניתן לקבוע זאת בצורה פסקנית ככל שמדובר בהקשר להטלת אחריות פלילית על ריף.

ראשית, ניתן לומר כי על ריף, כשוטר, הייתה מוטלת החובה להישאר במקום, וכי אם לא היה נשאר ומגן על המפעל באמצעים שהיו ברשותו – היה מועל בתפקידו ובחובתו. בהקשר זה נזכיר פעם נוספת, כי לפי פקודת "קסם המנגינה", שהוזכרה לעיל, אזור התעשייה תרדיון הוגדר כ"קו אדום".

וידוגש, כי יקשה, מטעמים של מדיניות ראויה, לקבל את הדרישה ששוטר שמותקף על ידי פורעים ונפצע כתוצאה מפעילותם הפלילית, יאלץ לסגת ממשימתו. הדברים שנאמרו בע"א 751/68 רעד נ' מד"י, יפים לעניינו:

".. מוטלת עליהם האחריות לקיים את הסדר הציבורי ולהגן על החיים והרכוש... לפי החוק מורשים אנשי המשטרה, לצורך מילוי תפקידם האמור, שלא לסגת מפני התקפת המתפרעים ולהחזיק מעמד במקום שבו הם פועלים כדי להתגבר עליה (to stand their ground and not to retreat) ולכן, אם עקב כך נשקפת סכנה לחייהם או לגופם, כי אז יהיו מוצדקים להשתמש באותם האמצעים הנראים להם כדרושים למניעת הסכנה ולהתגברות על המתפרעים כאחד, כולל השימוש בנשק חם ואף אם זה עלול לגרום מוות או נזק גופני אחר לאלו מהמתפרעים או לאדם "תמים", שנזדמן למקום באקראי."

שנית, כאמור, למצער, לא ניתן לשלול את הטענה כי ריף סבר, בכנות, שנוכחותו במקום דרושה על מנת להגן על המפעל ועובדיו.

שלישית, קיים קושי לשלול ברמה הנדרשת בפלילים את סבירות הטענה שהועלתה מפיו של ריף, לפיה נסיגה היתה עלולה לסכנו אף יותר מהישארותו במקום וזאת לאור העובדה כי רכבו היה מרוחק ולא היה בידיו זמן מספיק כדי להגיע אליו, להתניעו ולהמלט, מבלי להתפס על ידי ההמון.

⁵² ר' סעיף 71 לדו"ח.

האם ההגעה למקום ללא ליווי נוסף, ללא אמצעי לחימה מספיקים ומבלי לדווח, נכנסת לגדר התנהגות פסולה השוללת את תחולת הסייג?

204. לאחר שנבחנה שאלת הסכנה והצידוק, יש לבחון האם התנהגותו של רייף מלכתחילה נופלת לגדר התנהגות פסולה במקור, שיש בה כדי לאיין את תחולת הסייג.

205. הועדה דנה רבות בשיקול דעתו של רייף בנושא זה, ומצאה כי היה נמהר ופזיז, וכי בנוגע לענייננו, החלטתו להגיע למקום ללא ליווי מספק ובלי ציוד מספיק הייתה שגויה.

רייף הסביר, כי לא היה מודע למלוא היקפו של האירוע, עת הגיע למקום וכי – מכשהגיע, היה מאוחר לסגת, שכן הצעירים התקרבו לעברו. כן הוא טוען, כי חובתו היתה להענות לקריאת צדוק במהירות האפשרית.

206. נראה כי לא ניתן יהיה לשלול ברמה הנדרשת במשפט פלילי את הטענה, כי רייף הגיע למקום על מנת לבדוק את המתרחש, ורק לכשהגיע, הבחינו בו המתפרעים והאירוע הסלים באופן שאותו לא צפה ולא יכול היה לצפות. מכל מקום, גם אם שגה רייף, בכך שהגיע למקום בלא קבלת אישור, ללא ציוד מספיק ובכח אדם חסר, הרי שלכל היותר, מדובר בטעות בשיקול דעת, שארעה במסגרת תיפקודו של שוטר, שנקרא לזירה במסגרת תפקידו, ומצא עצמו ניצב בפני סיטואציה קשה. טעות כאמור נוגעת לתפקודו של רייף ולמידת התאמתו לשירות במטרה, אך אין בהתנהלותו, גם אם היתה מוטעית ואולי אף פזיזה, כדי לאיין את תחולת הסייגים שבחוק ולהביא לכלל מסקנה, כי יש להעמידו לדין פלילי.

סיכום פרק ג'

207. לסיכום שאלת צידוק הירי, אנו סבורים כי אכן לא ניתן לשלול, ברמת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי, את העובדה שרייף וסובביו היו, לכל הפחות חלק מהזמן, בסכנת חיים ממשית, שהצדיקה ירי של אש חיה משאזלו כל שאר סוגי התחמושת. אשר לשאלת המידתיות, אין בידינו די ראיות, המלמדות בבירור על נסיבות מותם של המנוחים ופציעותיהם של חמוזה ועלא. לפיכך, קשה להידרש עד תום לשאלת המידתיות, ובכל מקרה, מצאנו כי אין הכרח לעשות כן, נוכח המסקנה בדבר העדר היכולת להוכיח קשר סיבתי במידה הנדרשת במשפט פלילי, בין הירי שביצע רייף לבין גרימת הפגיעות במנוחים ובפצועים.

דו"ח עדאלה

208. להלן, נתייחס לטענות הדו"ח שהוגש מטעם ארגון עדאלה, ככל שהן נוגעות לפרשה זו:

עדויות השוטר אחמד נעמי וארז קרייזלר מצביעות על אמירות מפלילות מפי רייף

209. ראה התייחסות לדברי השניים בגוף חוות הדעת. יוער, כי נפלה טעות בסעיף 47, עמ' 18 לדו"ח, שכן נאמר בו שעל פי דברי השוטר נעמי, מסר לו גدير ש"רייף אומר שהוא הרג אנשים". אלא שמעדותו של נעמי בפני מח"ש, המצוטטת לאחר מכן, בסעיף 256 לדו"ח, עולה, כי גدير ירד מהגבעה, אמר לו: "הוא הרג אותם" וסרב לענות לשאלתו במי המדובר.

210. בהקשר זה יצוין, בנוסף, כי בדו"ח אף נטען, שהיה מקום לערוך לענין זה בדיקת פוליגרף לגدير. אלא שתוצאותיה של בדיקה כאמור, שממילא אינן קבילות במסגרת הליך פלילי, לא יביאו לפריצת דרך בחקירת האירועים, ועל כן לא נמצא מקום לבצעה.

קיימות עדויות תושבי המקום, שנמצאו מהימנות על ידי ועדת אור, הקושרות את רייף לפגיעות בהרוגים

211. לענין זה ראה התייחסות נרחבת בחוות הדעת, בחלק הסוקר את גרסאות העדים תושבי סכנין. יש לשים לב במיוחד לבעיות שעולה מחלקן ובעיקר, לקושי להסיק מהן, במידה הנדרשת בפלילים, קשר סיבתי בין הירי שבוצע על ידי רייף לבין הפגיעות במנוחים.

יש לתת משקל לסתירות בגרסת רייף, כפי שנעשה על ידי הועדה

212. ראה התייחסות נרחבת בחלק א' של חוות הדעת. כאמור, המסקנה היא כי משקלן של הסתירות שבגרסאותיו של רייף אינו כזה, שיכול להחליף ראיות מוצקות להוכחות אשמתו, ובמיוחד מקום בו שאלת הקשר הסיבתי בין הירי אותו ביצע לבין הפגיעות אינה ברורה כלל.

האפשרות כי הירי הפוגעני בוצע על ידי כוחות אחרים נשללה על ידי ועדת אור

213. ראה התייחסות נרחבת לענין בחלק ב' של חוות הדעת. כאמור בו, מחלק ניכר של העדויות עולה כי במקביל לירי שביצע רייף, היה ירי במקביל מכיוון הצומת או ממקום סמוך לו, לעבר האנשים שעל הגבעה. בנסיבות אלה, ובהעדר עדות ישירה הקושרת באופן חד משמעי בין הפגיעות במנוחים לרייף, לא ניתן להוכיח, במשפט פלילי, ברמה הנדרשת, כי רייף הוא שביצע את הירי בהם.

214. ראה התיחסות לענין זה בחלק ג' של חוות הדעת.

215. יש להעיר, כי דו"ח עדאלה אינו דן כלל בפציעתו של עלא גנאמה, אליה התיחסנו במסגרת חוות דעת זו.

שחרור הגופות מבלי נתיחתן

216. עוד יש לציין, כי בחלק הכללי⁵³, תחת הכותרת שעניינה מחדלי רשויות החוק, מצויין כי מח"ש אישרה את שחרורן של גופותיהם של המנוחים עימאד וואליד ללא נתיחה. בהקשר זה, מן הראוי להפנות לאמור במזכרים שנרשמו יום לאחר האירוע, ב-03.10.00⁵⁴, על ידי חוקר מח"ש יוני דותן ועל ידי רפ"ק יעקב עזרא, ששימש כראש לשכת חקירות במרחב הגליל בתקופה הרלבנטית, לפיהם עמדו משפחות ההרוגים על כך שלא תבוצע נתיחה ביקריהן וכן דרשו כי הגופות ישוחררו בהקדם האפשרי משום שההליות תוכננו לשעה 15:00. התנגדות המשפחות, על פי אותם המזכרים, פגעה בפעילות בתי החולים וחייבה נוכחות משטרתית מוגברת, בתקופה בה היה קיים מחסור חמור בכוח אדם. על כן, הוחלט לשחרר את הגופות. לאור האמור, איננו רואים בכך מחדל חקירתי, כנטען בדו"ח.

סיכום

217. קריאת הראיות בתיק מצביעה על קושי ממשי בקביעת הקשר הסיבתי בין הירי שביצע רייף לבין מותם של וואליד ועימאד והפגיעה בחמזה ובעלא. לפיכך, אין די ראיות מספיקות כדי להוכיח בהליך פלילי כי הללו נפגעו כתוצאה מהירי של רייף. בנוסף, כיוון שלא נאספו ראיות המצביעות באופן ברור על נסיבות הפגיעה בכל אחד מההרוגים והפצועים, יש קושי לקבוע באורח חד משמעי כי הירי בנסיבות האירוע היה בלתי מוצדק.

218. לאור כל האמור לעיל, המלצתנו היא כי אין מקום להתערב בהחלטת מח"ש לגניזת התיק.

⁵³ ר' עמי 5 לדו"ח.

⁵⁴ ר' מ/855 ומ/854.